

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

Tanulmány

Szerző: Lelkes Gábor
Dunaszerdahely, Szlovákia

A kutatás a Kisebbségi Kulturális Alap (Fond na podporu kultúry národnostných menšín, Cukrová 14, 811 08 Bratislava, www.kultminor.sk) támogatásával valósult meg.

2019

Tartalom

Bevezető.....	3
A térfelosztás formái	3
Nemzeti identitás - a nemzeti identitás fogalmi magyarázata.....	6
A szlovákiai magyarok nemzeti identitása	8
Regionális identitás - a regionális identitás fogalmi magyarázata	10
A szlovákiai magyarok nemzetiségi és anyanyelvi környezete.....	14
A szlovákiai magyarok gazdasági és szociális környezete	21
Kérdőíves felmérés.....	28
Mélyinterjúk	67
Összefoglaló.....	73
Források, irodalomjegyzék	76

Bevezető

A regionális különbségek megszüntetése és a kisebbségi identitás megőrzése az egyik leggyakrabban elhangzó fogalmak a szlovákiai magyar társadalom- és gazdaságfejlesztési fórumokon az utóbbi 3 évtizedben. Sokan sokféleképpen próbálják elérni azt, hogy a Szlovákiát sújtó hatalmas társadalmi és gazdasági különbségek megszűnjenek, de sajnos máig nem sikerült lényegesen mérsékelni a több évtizede fennálló gazdasági és társadalmi szakadékokat az ország számos régiója közt, s történetesen a legelmaradottabb térségekben él a szlovákiai magyar kisebbség jelentős része, s részben ezen gazdasági különbségek miatt a magyar közösség versenyképességi és demográfiai mutatói kedvezőtlenebbek az országos átlagnál. A magyar kisebbség nemzeti identitása is csökkent az utóbbi 3 évtizedben, amit mutatnak a népszámlálási adatok 1991-2011 közt, valamint az előrejelzések a 2021. évi népszámlálásra vonatkozóan.

A társadalomkutatók közt máig vita tárgya az egyes régiók egyértelmű meghatározása, nem létezik a fogalomnak szabályszerű definíciója, sőt van olyan megfogalmazás is, amely szerint a régiót nem a tér teszi, hanem az idő, a történelem. A régió tehát nem állandó, statikus kategória, hanem dinamikus társadalmi jelenség, amelyet az ott zajló társadalmi és gazdasági folyamatok mellett jelentősen befolyásolnak a természeti adottságok. Ezen sokszereplős voltak miatt a régiók állandóan változnak, születnek, átalakulnak, eltűnnek, következésképpen a társadalom regionális felfogása is folyamatosan változik. Ahogy az ott élő lakosok identitása is.

Ezen tanulmány célja bemutatni, hogy a társadalmi-gazdasági területi különbségek miként hatnak az életmódra és a magyar kisebbség identitására Szlovákiában, hogy miként látják a jelenüket és a jövőjüket, az identitásukat. A tanulmány elkészítéséhez a szakirodalom mellett meghatározó inputként szolgált egy kérdőíves felmérés, valamint a kép mélyebb értelmezése végett mélyinterjúk is készültek a témával kapcsolatosan.

A térfelosztás formái

A 20. században Csehszlovákia/Szlovákia számtalan térfelosztáson ment keresztül, amelyek kevés kivételtől eltekintve ignorálták a természetes térségek, tájak és az ott élők kulturális, társadalmi-gazdasági kötődéseit. A rendszerváltozást követően a szlovákiai közigazgatási gyakorlat is a korábbi csehszlovákiai magatartást követte, nem szentelt

figyelmet a természetes tájegységeknek a közigazgatási egységek, megyék és a járások határainak megrajzolásánál (Lelkes 2008). A felülről irányított regionalizáció nem eredményezett területi identitást, a megyei és a járási regionális tudat nagyon alacsony, a tollvonásokkal mesterségesen létrehozott közigazgatási régiók (megyék¹, járások²) lakosainak jelentős hányada nem érzi át a területi kapcsolatokat, nincs bennük meg a megyei/járási belső összetartozás érzése, mely belső „drive-ként” működik, amely kötődés jelentős fejlesztési forrás és erő alapja is lehet egyben. Az ország területén meglévő hatalmas területi különbségek egyik oka részben abban is keresendő, hogy a természetes és történelmi hagyományokat mellőző közigazgatási egységek kevesekben ébresztenek pozitív érzelmekkel átszőtt regionális öntudatot (a területi/megyei önkormányzati választásokon is alacsony a választói részvétel, ami mögött ott van az, hogy az emberek nem kötődnek a megyéikhez).

A települések, a régiók sikeres fejlődéséhez és az ott élő lakosság kulturális megmaradásához alapkövetelmény a kulturális intézményrendszer kiépítése (Tóth 2006), valamint a települési, regionális identitás erősítése, amelynek alapja azon természetes tájegység iránti kötődés erősítése ahol él a személy és addig terjed, ameddig életvitelszerűen mozog (iskolába jár, dolgozik, kikapcsolódik estére). A társadalmi elit felelőssége, hogy térségi identitás építése végett bemutassa a térség értékeit és erőforrásait az ott élők számára. Az elmúlt évtizedekben sajnos a dél-szlovákiai elit ennek érdekében keveset tett, a települések és régiók imázsa és marketingje nagyon gyenge volt, nem született sok, a falvak, városok és térségek versenyképességét erősítő jövőkép. Szervezett imázsépítés, az ismertségi fok növelése és a térségi endogén forrásokra épülő tudatos gazdaságélénkítés csak kevés településen, térségben valósult meg.

A regionális identitás vizsgálatával foglalkozó kutatások alapterülete, hogy mely területi egységben találhatjuk meg azt az ideális nagyságot, melyhez még kötődhetünk. Enyedi György meghatározása alapján az emberek téridentitása – egy adott térséggel való azonosulása – a településekkel, a közvetlen élettapasztalatokat nyújtó kistérséggel, természetes tájegységgel a legerősebb (Enyedi 2001). A falvakat, városokat, tájegységeket az ott élők a maguk képére formálták, az adott természeti térre felépítettek egy kulturális, társadalmi és gazdasági világot. S amikor valaki felső-csallóközinek vallja magát, ez nem egyszerűen helymeghatározás, hanem azonosulás Csallóköz nyugati felében található termékeny és sík vidékkel a Pozsony szomszédságában, a térség viharos történelmével és

¹ 2001 óta önkormányzati joggal rendelkezik.

² A megye részét alkotó, annak felosztásával kialakított, települések meghatározott csoportját magába foglaló közigazgatási területi egységek. Szlovákiában összesen 79 járás van, megyénként a számuk változó.

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

etnikai múltjával, faluja/városa településképével, az ott élő közösség nyelvével, szokásaival és értékrendjével.

Az ember alapszükséglete, hogy tartozni akar valahová, amit a szükségletelmélettel kapcsolatos Maslow piramisban úgy jelenik meg, hogy a szociális szükséglet közvetlenül az alapszükségletek után következik. A helyhez/térséghez való kötődés összekapcsolódik az egyén biztonság utáni vágyával: a falvak/városok/régiók biztosítják a teret az otthonnak, a biztonsági szükségletet jelentik az ott élők számára. A sikeres közösségi fejlődéshez szükséges a közös motiváltság, valamint olyan katalizátorok megléte, amelyekre építve a közösség előtt fenntartható jövőkép vázolható fel. A versenyképes térségi társadalommá történő szerveződés alapkatalizátorai közé tartozik a lakhelyet jelentő falvak/városok/régiók iránti szeretet, kötődés. Valamint az ott élők nemzeti identitásának megőrzése, megélése. A csallóközi magyarok körében ilyen kötődésépítési projekt az FC DAC 1904 labdarúgó klub, amely 5 évvel ezelőtt a „Több mint futbal” klubszlogennel indult el részben a csallóközi/szlovákiai magyarok regionális és magyar identitásának erősítése végett, amelyet aztán 2019 tavaszán a klub lecserélt a „Határtalan szenvedély” szlogenre, immár nyitva a világ magyarsága felé is (a Nélküled c. Ismerős Arcok dal előbb klubhymusz lett, majd mára a világ magyarsága körében a Himnusz után az egyik legerősebb identitásmegőrzési kifejezéssé vált, mint ahogy azt mutatja az is, hogy dunaszerdahelyi fiatalok énekelték el ezt a dalt a Magyarország - Uruguay Puskás Aréna Stadionnyitó mérkőzésen 2019 novemberében Budapesten).

Nemzeti identitás - a nemzeti identitás fogalmi magyarázata

A nemzeti identitástudat vizsgálatára talán soha nem volt jobban szükség, mint napjaink globalizálódó világában, amikor a nemzettudat kohéziós erejében és szocializációs hatásában fellazulási folyamatok figyelhetők meg, ahogy azt számos kutatás bemutatta az elmúlt 10 évben (Lampl 2019).

A nemzeti identitás olyan személyiségbeli képződmény, amely az egyén önazonosságának fontos alkotóeleme, ugyanakkor amely sokoldalúan kihat az ember további fejlődésére, teljes életútjára. A nemzeti öntudat kognitív és affektív elemekkel egyaránt rendelkezik. A kognitív elemek közé tartozik a nyelv, a saját nemzeti kultúra narratívái, irodalma, tudományos és művészeti közkincsének az ismerete, birtoklása, az affektív elemek pedig olyan attitűdök, emóciók, érzelmek és szükségletek, amelyek a nemzeti identitás energetikai oldalát biztosítják. A nemzeti identitás kialakulása az egész személyiség stabilitását, egyensúlyát is erősítő tényező, ugyanis a valamely nemzethez tartozásra az önbesorolás szükséglete készleteti/ösztönzi az egyént. A „hovatarozási élmény” önbizalmat, biztonságot, pozitív érzéseket vált ki belőlünk, ennek hiánya pedig ürességet, bizonytalanságot eredményezhet (Péter 2011).

Szlovákiában a nemzeti identitás kutatásának kérdése különösen fontos a szlovákiai magyar kisebbségek esetében, ugyanis az elmúlt 3 évtizedben a magyar nemzetiségű népesség számában hatalmas fogyás ment végbe, ami mögött elsősorban az asszimilációs folyamatok vannak, ahogy azt Gyurgyík László szlovákiai magyar demográfus is kijelentette 2009-ben: a szlovákiai magyarok számának alakulását nagyobb mértékben határozzák meg az asszimilációs folyamatok, mint a természetes népmozgalmi folyamatok³.

A szlovákiai népszámlálások sajátossága, hogy azok alkalmával a nemzetiségi bevallás az aktuális társadalmi-politikai hangulattól, interetnikus viszonyoktól függően változik a kisebbségi magyarok körében, ami azt eredményezi, hogy a tulajdonképpen magyarul beszélő közösség sok ezer tagja a saját vélt vagy valós érdekeiket szem előtt tartva a többségi nemzetiséghez sorolja be magát. Ugyanez figyelhető meg a bizonytalan/többes etnikai kötődéssel rendelkezők körében, akik a népszámlálások idején rendszeresen a többségi szlovák nemzethez tartozónak vallják magukat.

³ <http://www.kerekasztal.org/2015/02/gyurgyik-laszlo-a-szlovakiai-magyarsag-demografiai-folyamatai-a-kilencvenes-evektol-napjainkig-kulonos-tekitettel-az-ezredfordulo-utani-evekre/>

A szlovákiai népszámlálások a nemzeti hovatartozást egy konkrét nemzetiségi kategória megadásával rögzítik, vagyis arra a kérdésre, hogy mi a megkérdezett nemzetisége csak egy válasz adható, abban az esetben is, ha az illető esetleg többes nemzeti kötődésű, s ha a hétköznapi élet különböző színterein különböző szituációban akár egymástól különböző nemzeti közösséghez tartozóként is mutatkozik⁴. A szlovákiai magyarok száma a két utolsó népszámlálás között több mint 62 ezer fővel, 520 528-ról 458 467-re apadt, aránya az összlakosságon belül 9,7 %-ról 8,5 %-ra csökkent. Ugyanakkor ennek a csökkenésnek az értelmezése problematikus, mivel a lakosság 7%-a nem adott választ a nemzetiségét meghatározandó kérdésre.

A nemzeti identitás egy bizonyos tér- és időbeli kereten belül lejátszódó történelmi, nyelvi és kulturális azonosság. A nemzeti identitás nem velünk született és adott tartozékunk, hanem velünk és bennünk élő folyamatosan formálódó folyamat, ami a szocializáció folyamán különböző tényezőknek köszönhetően alakul ki (Lampl 2009). Az alakító tényezők közt van a szülők nemzeti identitása, az anyanyelv és annak használata, az iskoláztatás nyelve, a lakóhelyi környezet, a kulturális fogyasztás, a nemzetiséggel kapcsolatos egyéni és csoportos tapasztalatok, nemzeti perspektívák és a globalizációs hatások. A nemzeti identitás kialakulásához elengedhetetlen tényező az érzések, a vélemények, a jelenre és a jövőre vonatkozó döntések, valamint ezek igazolása. A múlt évszázadban számos szociálpszichológiai kutatás hozott jelentős előrelépést a nemzeti identitás jelenségének értelmezésében. A szociálpszichológiai kutatások a nemzetet, mint társadalmi csoportot definiálták. A szociálpszichológiai értelmezése a nemzeti identitásnak az, hogy egy spontán érzelmi azonosulás, amely közelségérzetet teremt a nemzet tagjai által definiált csoporthoz. Erre az emocionális alapra épülnek fel azok az attitűdök, késztetések, értékek és ideológiák melyek építik a nemzeti identitást. A nemzethez kötődő identitás kialakításához elengedhetetlen, hogy az egyén valamilyen viszonyt alakítson ki saját nemzeti csoportjához. A saját nemzeti csoporthoz való tartozást mindenki igyekszik pozitívnak vélt érzések és észlelések alapján megkonstruálni. Az egyénnek lélektani szempontból elengedhetetlen feltétel az identitás érzelmi és kognitív tartalmakkal való feltöltése és megerősítése. A nemzeti identitás léte feltételezi azt, hogy a saját csoportunkon kívül vannak más csoportok és ez által tudunk különbséget tenni. „Az etnikai hovatartozás feltételez egy intézményesült kapcsolatot a körülhatárolt kategóriák között, amelyeknek a tagjai egymást kulturálisan különbözőnek tekintik, megpróbálnak esetleg még hasonlóbakká válni és egyidejűleg még többet törődni a

⁴ <http://www.kerekasztal.org/2012/06/ki-a-magyar-a-nemzetisegi-es-az-anyanyelvi-adatok-tukreben/>

különbözőségükkel, ahogyan növekszik a hallgatólagos kapcsolatuk” (Eriksen 2005). Etnocentrizmus jelentkezik ebben az esetben, amikor a saját csoportunk fel- a másik csoport pedig egyértelműen leértékelődik. Ezért van az, hogy hajlamosak vagyunk lebecsülni az ellenfél valós erejét egy válogatott futballmérkőzésen. A nemzeti identitás tudáskészlete megközelíthető a tudás történeti, politikai és kulturális komponensei felől. Vizsgálható abban a politikai és intellektuális folyamatban, amelyben ez a tudáskészlet változik. Ezt a tudást megjelenítik olyan reprezentációk, mint a nemzeti szimbólumok, tárgyak, szövegek és események (pl. „mi egy vérből valók vagyunk” sorok éneklése sok ezer néző által egy sportrendezvényen).

A szlovákiai magyarok nemzeti identitása

A szlovákiai magyarok nemzeti identitásának egyik legnevesebb szakértője, Lampl Zsuzsanna, a Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlegének igazgatója, aki a kilencvenes évek végén a szlovákiai magyaroknál a nemzeti identitás három típusát határozta meg: szilárd magyar, köztes és a szlovák identitás. Lampl Zsuzsanna (Lampl 2009) szerint létezik egy magyar nemzeti identitás szakasz, aminek az egyik végén a szilárd magyar identitás van, a másik végpontján pedig a szlovák identitás található. A köztes identitás az említett két pont között mozog. A köztes identitás nem a kettős identitást jelenti. A kettős nemzeti identitás annyit jelent, hogy az egyén számára mindkét nemzeti identitás ugyanannyira fontos. A köztes identitásúak magyar identitásúak, de az identitás összetevőik különböznek a szilárd magyar identitástól. Az, hogy valaki magyarokat istenítő és konzervatív az nem a szilárd nemzeti identitásnak eredménye, hanem annak, hogy milyen az általános és a politikai értékrendje⁵.

Lampl szerint a nemzeti identitás kapcsán fontos megemlíteni, hogy létezik olyan jelenség amit nemzeti haszonorientáltságnak lehet nevezni. A nemzeti haszonorientáltság fő kérdései, hogy miért kell magyarnak lenni, hogy megéri-e magyarnak lenni. Ez a két kérdés még a szilárd magyar identitásúakat is kísérheti az egész életük folyamán.

Lampl (Lampl 2009) kutatásai során megállapította, hogy a tömbben élők között gyakoribb a magyar nemzetiséghez való pozitív, de a negatív viszonyulás is, mint a szórványban élőknel. Ez abban nyilvánul meg, hogy a tömbben élők közül többen tartották fontosnak és személyiségük építőkövének, de ugyanakkor veszélyesnek és hátrányosnak is a

⁵ <http://www.kerekasztal.org/2015/02/lampl-zsuzsanna-a-nemzeti-identitas-avagy-a-magyar-marka-megorzese/>

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

magyarságukat. A szórványban gyakoribb a magyar nemzetiség, sőt bizonyos értelemben a nemzetiség mint érték ignorálása. Sokan ugyanis nem tulajdonítanak jelentőséget a nemzetiségüknek, mivel számukra nincs jelentősége, hogy ki milyen nemzetiséggel rendelkezik.

A szlovákiai magyaroknál az asszimiláció folyamata az ami legjobban a magyar nemzeti identitást veszélyezteti. Az asszimiláció az a jelenség, amelynek a folyamán egy etnikum vagy annak tagja nem tudja megtartani a saját nemzeti értékeit, és a többségi vagy más etnikum részévé válik. A szlovákiai magyarságnál a megtagadó és a visszakozó nemzeti értékrend az, amely fokozatosabban hajlamosít az asszimilációra, mint a szilárd értékrend. Ez a mindennapokban úgy nyilvánul meg, hogy egyre több magyar szülő a gyermekét szlovák nyelvű iskolába íratja. A szülő ideája ezzel kapcsolatban az, hogy a gyermeknek sokkal kedvezőbb az, hogy szlovák iskolába kezdi a tanulmányait, ugyanis megtanul szlovákul, és ha beszél a szlovák nyelvet jobban tud majd érvényesülni az életben. A szlovák iskola azonban mint elsődleges szocializációs színtér a gyermeket szlovák identitásúvá fog válni. Az iskola mellett további asszimilációs tényező a házastárs nemzetisége és a munkahely is.

A szlovákiai magyarok nemzeti identitását látványos és érdekfeszítő a fiatalok nemzeti identitásán szemléltetni. Továbbiakban a 2001-es MOZAIK kutatás és a Magyar Ifjúság Kutatás 2016-ban szereplő szlovákiai magyarok nemzeti identitására vonatkozó eredményei összehasonlítására kerül sor. Mindkét kutatás mintáját ezer 15 és 29 év közötti felvidéki fiatal alkotta. A legszembetűnőbb különbség az eredményeknél, hogy jelentősen csökkent azok száma, akik magyar nemzetiségűnek mondták magukat. A 2001-es kutatásban a megkérdezettek 95%-a tartotta magát magyar nemzetiségűnek, a 2016-os kutatásban pedig csak 77 %-uk, vagyis jelentős a csökkenés. A 2016-os kutatásban részt vevő határon túli közösség közül a szlovákiai magyarok voltak a legkevesebben, akik magyar nemzetiségűnek tartották magukat. Továbbá megemlítendő az is, hogy 28 %-uk szlováknak is vallja magát. Ez a jele a már említett kettős identitásnak. A 2016-es kutatásban részt vevő szlovákiai magyar fiatalok 67%-a gondolja azt, hogy az ott élő magyarok a magyar nemzet részét képezik. 2001-ben ez az arány még 90 % volt.

Az, hogy Szlovákia az Európai Unió tagja és csatlakozott a Schengeni egyezményhez azt eredményezi, hogy a fiatalok gondolkodása sokkal szabadabb, mint a többi vizsgált Kárpát-medencei régióban. Arra a kérdésre, hogy elsősorban melyik közösséghez tartoznak a válaszadók 53 %-a magyart, 20 %-uk pedig a szlovákot választotta 2016-ban. Az adatfelvételben részt vevők mindössze 6 %-a definiálta magát szlovákiai magyarnak és 4 %-uk felvidéki magyarnak. Ez azt bizonyítja, hogy a földrajzi vagy a történelmi terület nem

mindenkinek jelenti a közösséget amihez tartozik. A felvidéki fiatalok 65 %-a beszél többnyire magyarul a családjával, 24 % vegyesen használja a szlovák és a magyar nyelvet, 7% csak szlovákul kommunikál. Ezek az adatok mind azt bizonyítják, hogy 18 év alatt jelentősen megváltozott a nemzeti identitás a szlovákiai magyarságnál. Az asszimiláció erős befolyásoló tényező, de nem hanyagolható el ebben a felvetésben az, hogy a nemzeti identitást befolyásoló tényezők az idők során gyengültek, vagy éppen erősödtek, mint pl. a globalizáció. A globalizációs trendek hatása, hogy a nemzettel kapcsolatos érzelmek, vélemények, a jelenre és a jövőre vonatkozó döntések, cselekedetek és valamint igazolások teljesen megváltoztak.

Regionális identitás - a regionális identitás fogalmi magyarázata

A regionális identitás gazdasági hatótényező és sikerességi faktor. A regionális világok komplexitása folyamatosan növekszik a globalizációnak köszönhetően (Paasi 2000; 2002; 2003; van Houtum, Lagendijk 2001).

„A regionális identitás azon folyamatok interpretációjaként is értelmezhető, amelyek keretében egy régió intézményesülése lezajlik. E folyamatok eredményeként kerülnek kialakításra a terület határai, szimbólumai és intézményei.” (Paasi, 2003). Paasi ezen felvetése szerint a regionális identitás kialakulásában nagy szerepet játszik az adott terület határa. A határ fogalma jelentősen megváltozott a globalizáció térnyerésével. Az regionális identitás kialakításában jelentős szerepet játszik a regionális társadalmi kohézió. Ennek az összetartó erőnek köszönhető többek között az, hogy az Európához való kötődés megerősítése a középszint társadalmi kohéziójának növelésén vált lehetségessé.

A létező regionális identitásunk, amely a társadalmi kohézióból ered, szükséges ahhoz, hogy egy régió sikeresen legyen, képes legyen a fejlődésre (Hegyí 2007). Továbbá elengedhetetlen feltétele ahhoz is, hogy egy térség valóban társadalmi, gazdasági és politikai értelemben is régióvá váljon (Raagmaa 2002). Ezt a feladatot megnehezíti a hagyományos identitás-dimenziók, történelmi-kulturális dimenziók és az intézményi keretek hiánya a régiókban. A területi-térségi identitásunk, hovatartozásunk az önmeghatározásunk fontos részét képezi, melynek definiálásával a legerősebb szociális szükségletet, a valahová tartozás szükségletét elégítjük ki (Raagmaa 2002). Raagmaa szerint az identitás a régiófogalom domináns eleme, hiszen éppen a közös identitás, a régió és annak lakói közötti harmónia, egység az, ami a régiót megkülönbözteti az egyszerű fizikai tértől, vagyis személyiséget

kölcsönöz az adott térségnek. Egyszerre tudatos és emocionális kötődés a régióhoz, amely történelmi és területi szocializációs folyamat részeként jön létre. A tudatos személyiséget nagyban befolyásolják a területi, társadalmi, kulturális és gazdasági gyökerek. Ezt a tudatos kötődést nagyban befolyásolják az eszmék, a kultúra, a sajátos dialektus, a hagyományok, a gazdasági sikeresség, a természeti-táji illetve az épített környezet. Az emocionális kötődést leginkább az a két tényező határozza meg, hogy mennyi ideje él valaki az adott helyen, és hogy milyen formákban kötődik az ott élőkhöz. A regionális identitás kialakulásában meghatározó szerepet játszik a régió egyedisége, az összetartozás érzése, a koherencia, valamint a komplexitás. (Ipsen 1993). Ipsen a koherencia alatt azt érti, hogy mennyire fogják fel a régiót egészként az ott élők. A komplexitás szerinte azért játszik fontos szerepet a régió kialakulásában, mert a térség sokszínűsége meghatározó tényező.

Blotevogel és szerzőtársai három különböző fokát határozzák meg a regionális identitásnak (Blotevogel, Heinritz, Popp 1989). Az általuk meghatározott első fok a *kognitív szint*. Ez a legalapvetőbb szint, melyben a régió sajátossága és azonosíthatósága jelenik meg. Egy adott térség régióként való észlelése és érzékelése az emberek tudatában. A második fok az *affektív, vagyis érzelmi szint*. Ezen a szinten a régió, mint személyes identitás szempontja és az egyén énképének integráns részeként jelenik meg. Ez egyfajta összetartozás érzetet generál. Az utolsó fok a *konatív szint*. A régió, mint a szociális identitás szint szempontja. Ezen a szinten a regionális identitás az ott élők mi-tudatának szerves alkotóelemévé válik. Ennek a kialakulásában meghatározó szerepet játszik a régióval való elégedettség. Fontos szempont, hogy a regionális identitás három egymással szorosan összefonódó dimenzióban ragadható meg. Ezek a dimenziók a stratégiai, kulturális és a funkcionális identitásdimenziók (van Houtum, Lagendijk 2001). Egy régiónak akkor lesz az identitása teljes, ha különbözik más régiók stratégiai terveit illetően, a kulturális vagyonát tekintve, illetve a funkcionális tevékenységeiben és a dimenzióiban.

A tér, és annak minden dimenziója egy társadalmi konstrukció, ezért a régió egy társadalmilag konstruált folyamat. (Paasi 2000). Paasi kiemelt szerepet tulajdonít a régiók intézményesítésének. A régióépítés folyamata 4 nagy lépésből áll. Az első lépés a *területi struktúra kialakítása*, ami annyit jelent, hogy fontos a határok kialakítása, annak érdekében, hogy a régió azonosíthatóvá váljon, mint területi egység. A második lépés a *régióra jellemző szimbólumrendszer kialakítása*. Ilyen szimbólumrendszer lehet egy név, egy szlogen. A lényegnek annak kell lennie, hogy a szimbólumok kifejezik a régió egységét és az összetartozását. A harmadik lépés az *intézmények kialakítása*. Az intézmények hordozzák magukban az identitás lényegét tényleges társadalmi, kulturális együttműködésekben és

különböző közös eseményekben. Segítik létrehozni a régió belső kohézióját, melyek jelentősen hozzájárulnak az identitás és a regionális tudat kialakulásához. A *regionális tudat kialakulása* a negyedik lépés. Ezekből a lépésekből világosan kirajzolódik az, hogy nem a tér pusztán léte teremti meg a régiót, hanem a térben élők töltik meg tartalommal.

A magyar nyelvű szakirodalmak a régióknak, mint önálló társadalmi-területi entitásnak a létrejöttét három egymással kapcsolódó folyamatból álló modellként írják le. (Agg, Nemes Nagy 2002; Lengyel, Rechnitzer 2004; Nemes Nagy 2009). Az első modell a regionalizáció, amely az adott régió határvonalakkal való kijelölése. A második modell a regionalizálódás, vagyis társadalmi-gazdasági feltételek mellett lezajló homogenizálódás, az összetartozás erősödésének folyamata. A harmadik modell pedig a térségi szerveződés reálfolyamata, vagyis a regionalizmus. Ebben a folyamatban zajlik le az intézményesülés, ami által létrejön az irányítási rendszer, mely a regionális identitás alapvető alkotóeleme. A regionális identitás két meghatározó szerepe a gazdaság élénkítése és a régióból való elvándorlás megőrzése. Ezzel a két szereppel a regionális identitás hozzájárulhat a térségben élő emberek komfortérzetének a növeléséhez, a létező kapcsolathálózatok jó működéséhez és az általános bizalom megteremtéséhez.

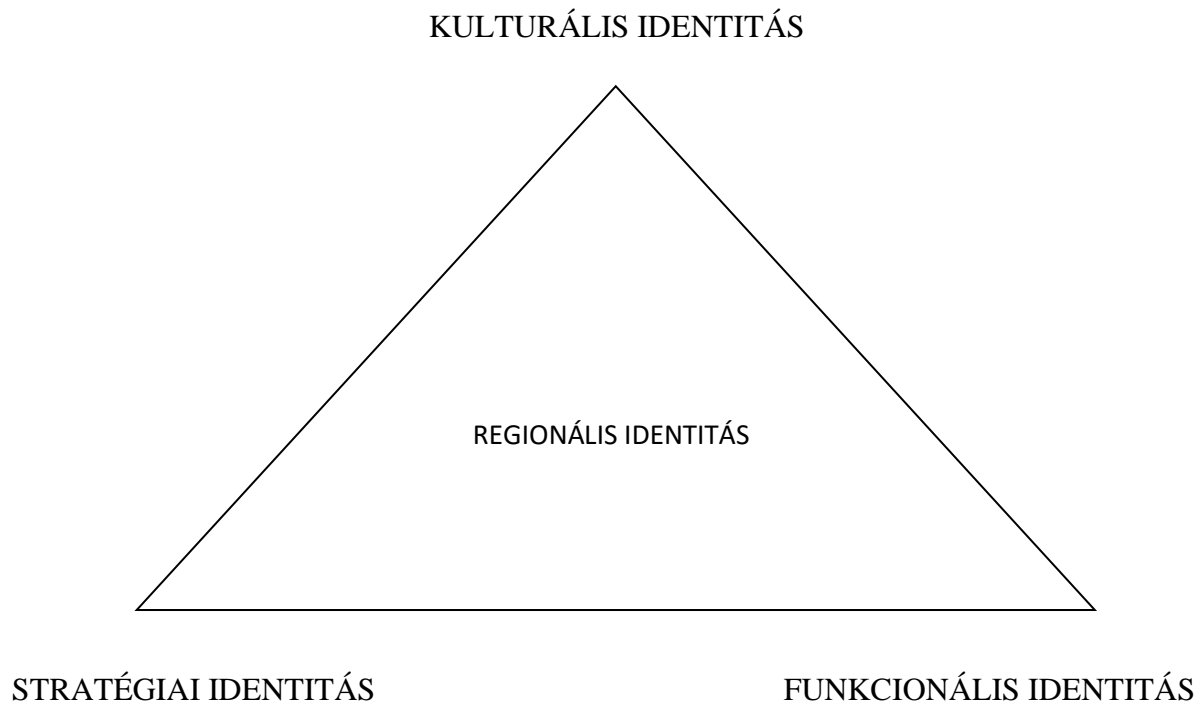
Gazdasági tényezőként a regionális identitás egyrészt segíti aktivizálni a helyi erőket a gazdaságfejlesztés számára és növeli a személyes cselekvéseiket és hozzájárulásukat ahhoz, hogy a közös célokat elérjék. Másrészt képes arra, hogy a térség kulturális és egyéb sajátosságait kihangsúlyozza, hozzájáruljon a régió jó hírnevéhez, és ezáltal, befektetőket és felkészült munkaerőt vonzzon a térségbe (Raagmaa 2002, Lukovics 2004).

Erős regionális identitással rendelkező területeken szívesebben élnek az emberek, és erős lokálpatriotizmus jellemzi őket. A magas szintű társadalmi kohézió lehetővé teszi az innovációs képességet - ez által képes a régió a gazdasági, kulturális ill. társadalmi fejlődésre. Ezek növelik a régió imázsát és jó hírnevét - vonzó lesz más emberek számára, akik betelepülnek, valamint befektetők érkeznek, amelyek érkezése további sikereket eredményez. Gyenge regionális identitással rendelkező régió nem túlvonzó sem az ott élők, sem a régió kívüli emberek, cégek számára: sem betelepülő lakosok, sem befektetők nem törekszenek az ilyen térségbe. Ha mégis sikerül befektetőket a térségbe csábítani, ők elsősorban vagy az olcsó munkaerő vagy természeti kincsek miatt jönnek, lokális beágyazódásuk a gyenge társadalmi kohézió miatt nem várható, így a máshol felkínált kedvezőbb lehetőségek esetén elhagyják a régiót. Mindezek tükrében elmondható az, hogy a regionális identitás közvetetten, a társadalmi kohézió keresztül hat egy térség fejlődésére. A régió a belső kohézió hiányában nem képes a kívülről érkező impulzusokat sajátosságainak megfelelően adaptálni, akkor a

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

hatások átfutnak rajta anélkül, hogy az ott élők életére befolyással lennének (Hankiss 2005). Régióhoz való kötődés minősége, belső harmóniája a „mi tudat” erőssége befolyásolja az ott élők életminőségét, a gazdasági, társadalmi, területi kihívásokra adott, a helyi társadalom által megfogalmazott válaszlehetőségeket, reakciókat, a térség megtartó erejét, az emberek és más társadalmi-gazdasági szereplők térbeli cselekvéseit.

1. ábra: A regionális identitás dimenziói

Forrás: van Houtum, Legendijk (2001), Lengyel (2004)

A szlovákiai magyarok nemzetiségi és anyanyelvi környezete

A szlovákiai magyarok döntő hányada, több mint 95 %-a a szlovák-magyar határ mentén fekvő 5 megyében él, amely megyékben a lakónépességen belüli arányuk így alakul: Pozsony megye 3,97 %, Nagyszombat megye 21,77 %, Nyitra megye 24,56 %, Besztercebánya megye 10,23 %, Kassa megye 9,44 %.

A népszámlálási anyanyelvi bevallás már kevésbé „érzékeny” politikailag, mint a nemzetiség vállalása, mivel a nagy többség számára ez egy adottság, egy adott kultúra része, valamint az anyanyelvi eredmények jóval kisebb nyilvánosságot kapnak, nem épülnek rá nemzetiségi jogok. Gyurgyík a nemzetiségi többséggel jellemezhető etnikai csoportokat asszimiláló, az anyanyelvi többséggel rendelkezőket pedig asszimilálódó közösségeknek tekinti (Gyurgyík 2014).

Az anyanyelvet illetően a szlovákiai magyarság száma kedvezőbb képet mutat a nemzetiségi képnél, 2011-ben több mint 508 ezren vallották magukat magyar anyanyelvűnek. A magyar anyanyelvűek lakónépességen belüli aránya így festett 2011-ben: Pozsony megye 4,24 %, Nagyszombat megye 22,71 %, Nyitra megye 26,60 %, Besztercebánya megye 12,09 %, Kassa megye 11,49 %.

1. táblázat: A lakónépesség nemzetiségi szerkezete Szlovákiában a 2011. évi népszámláláskor

Nemzetiség	Férfiak	Nők	Összesen
Szlovák	2,102,887	2,249,888	4,352,775
Magyar	220,672	237,795	458,467
Roma	53,721	52,017	105,738
Ruszin	16,571	16,911	33,482
Ukrán	2,926	4,504	7,430
Cseh	13,091	17,276	30,367
Német	2,526	2,164	4,690
Lengyel	1,132	1,952	3,084
Horvát	599	423	1,022
Szerb	492	206	698
Orosz	627	1,370	1,997
Zsidó	390	241	631
Morva	1,664	1,622	3,286
Bolgár	601	450	1,051
Egyéb	6,411	3,414	9,825
Ismeretlen	203,462	179,031	382,493
Összesen	2,627,772	2,769,264	5,397,036

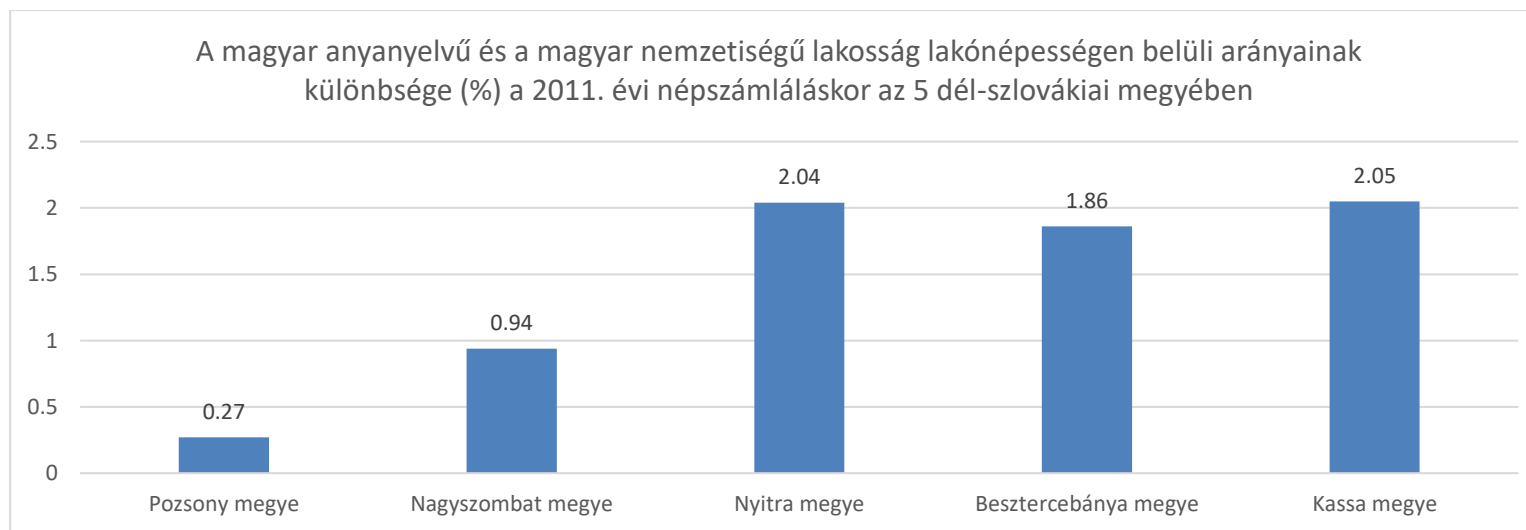
Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

2. táblázat: A szlovák és magyar anyanyelvű lakosság megoszlása a nemzetiség tükrében Szlovákiában a 2011. évi népszámláláskor

Anyanyelv, nem		Nemzetiség											Összesen	
		szlovák	magyar	roma	ruszin	ukrán	cseh	német	lengyel	horvát	szerb	egyéb		ismeretlen
Szlovák	férfiak	2,023,256	4,975	7,701	1,468	406	2,190	743	135	88	74	1,229	8,266	2,050,531
	nők	2,164,215	4,904	7,363	1,263	439	2,525	584	189	77	58	1,043	7,262	2,189,922
	összesen	4,187,471	9,879	15,064	2,731	845	4,715	1,327	324	165	132	2,272	15,528	4,240,453
Magyar	férfiak	23,694	213,164	5,328	8	10	141	58	13	6	5	121	1,195	243,743
	nők	27,811	230,468	5,176	7	38	133	39	6	4	2	95	1,192	264,971
	összesen	51,505	443,632	10,504	15	48	274	97	19	10	7	216	2,387	508,714

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

2. ábra:

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

3. táblázat: Pozsony megye nemzetiségi szerkezete a 2011. évi népszámláláskor

Nemzetiség	Férfiak	Nők	Összesen
Szlovák	256,831	286,742	543,573
Magyar	11,071	12,817	23,888
Roma	422	345	767
Ruszin	466	414	880
Ukrán	274	353	627
Cseh	2,877	3,943	6,820
Német	602	563	1,165
Lengyel	208	287	495
Horvát	386	335	721
Szerb	172	98	270
Orosz	184	357	541
Zsidó	129	99	228
Morva	484	482	966
Bolgár	214	226	440
Egyéb	1,916	1,125	3,041
Ismeretlen	9,124	8,890	18,014
Összesen	285,360	317,076	602,436

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

4. táblázat: Pozsony megye anyanyelvi szerkezete a 2011. évi népszámláláskor

Anyanyelv	Nem		Összesen
	férfi	nő	
Szlovák	255,981	284,618	540,599
Magyar	11,604	13,916	25,520
Roma	188	151	339
Ruszin	525	508	1,033
Ukrán	223	291	514
Cseh	3,459	4,710	8,169
Német	647	707	1,354
Lengyel	190	290	480
Horvát	455	417	872
Héber	53	40	93
Bolgár	33	23	56
Egyéb	2,448	1,786	4,234
Ismeretlen	9,554	9,619	19,173
Összesen	285,360	317,076	602,436

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

5. táblázat: Nagyszombat megye nemzetiségi szerkezete a 2011. évi népszámláláskor

Nemzetiség	Férfiak	Nők	Összesen
Szlovák	191,135	203,767	394,902
Magyar	59,051	61,733	120,784
Roma	1,522	1,526	3,048
Ruszin	57	47	104
Ukrán	98	135	233
Cseh	1,394	1,865	3,259
Német	152	75	227
Lengyel	79	116	195
Horvát	36	21	57
Szerb	68	19	87
Orosz	62	111	173
Zsidó	46	29	75
Morva	194	193	387
Bolgár	56	30	86
Egyéb	716	330	1,046
Ismeretlen	16,314	13,764	30,078
Összesen	270,980	283,761	554,741

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

6. táblázat: Nagyszombat megye anyanyelvi szerkezete a 2011. évi népszámláláskor

Anyanyelv	Nem		Összesen
	férfi	nő	
Szlovák	187,439	199,564	387,003
Magyar	61,477	64,495	125,972
Roma	1,734	1,749	3,483
Ruszin	71	87	158
Ukrán	88	124	212
Cseh	1,535	2,203	3,738
Német	160	103	263
Lengyel	71	114	185
Horvát	41	22	63
Héber	50	28	78
Bolgár	9	4	13
Egyéb	850	442	1,292
Ismeretlen	17,455	14,826	32,281
Összesen	270,980	283,761	554,741

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

7. táblázat: Nyitra megye nemzetiségi szerkezete a 2011. évi népszámláláskor

Nemzetiség	Férfiak	Nők	Összesen
Szlovák	227,613	245,656	473,269
Magyar	81,573	87,887	169,460
Roma	2,093	1,894	3,987
Ruszin	53	50	103
Ukrán	87	188	275
Cseh	1,378	1,884	3,262
Német	131	84	215
Lengyel	128	212	340
Horvát	39	18	57
Szerb	50	11	61
Orosz	43	128	171
Zsidó	52	28	80
Morva	120	128	248
Bolgár	99	52	151
Egyéb	783	409	1,192
Ismeretlen	20,261	16,735	36,996
Összesen	334,503	355,364	689,867

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

8. táblázat: Nyitra megye anyanyelvi szerkezete a 2011. évi népszámláláskor

Anyanyelv	Nem		Összesen
	férfi	nő	
Szlovák	219,513	236,161	455,674
Magyar	87,987	95,548	183,535
Roma	2,571	2,436	5,007
Ruszin	81	97	178
Ukrán	87	164	251
Cseh	1,463	2,115	3,578
Német	137	112	249
Lengyel	118	197	315
Horvát	41	19	60
Héber	32	14	46
Bolgár	8	5	13
Egyéb	997	551	1,548
Ismeretlen	21,468	17,945	39,413
Összesen	334,503	355,364	689,867

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

9. táblázat: Besztercebánya megye nemzetiségi szerkezete a 2011. évi népszámláláskor

Nemzetiség	Férfiak	Nők	Összesen
Szlovák	241,797	263,731	505,528
Magyar	32,280	35,316	67,596
Roma	7,869	7,656	15,525
Ruszin	93	93	186
Ukrán	191	302	493
Cseh	1,242	1,699	2,941
Német	227	205	432
Lengyel	102	196	298
Horvát	34	15	49
Szerb	36	15	51
Orosz	61	150	211
Zsidó	32	19	51
Morva	147	145	292
Bolgár	33	27	60
Egyéb	482	254	736
Ismeretlen	35,041	31,073	66,114
Összesen	319,667	340,896	660,563

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

10. táblázat: Besztercebánya megye anyanyelvi szerkezete a 2011. évi népszámláláskor

Anyanyelv	Nem		Összesen
	férfi	nő	
Szlovák	239,032	260,236	499,268
Magyar	38,161	41,669	79,830
Roma	3,937	3,734	7,671
Ruszin	114	166	280
Ukrán	183	280	463
Cseh	1,425	2,017	3,442
Német	192	199	391
Lengyel	101	186	287
Horvát	38	16	54
Héber	27	13	40
Bolgár	7	4	11
Egyéb	615	443	1,058
Ismeretlen	35,835	31,933	67,768
Összesen	319,667	340,896	660,563

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

11. táblázat: Kassa megye nemzetiségi szerkezete a 2011. évi népszámláláskor

Nemzetiség	Férfiak	Nők	Összesen
Szlovák	279,985	300,081	580,066
Magyar	35,753	38,990	74,743
Roma	18,541	17,935	36,476
Ruszin	1,528	1,548	3,076
Ukrán	624	1,013	1,637
Cseh	1,368	1,806	3,174
Német	617	562	1,179
Lengyel	124	210	334
Horvát	22	12	34
Szerb	53	25	78
Orosz	93	185	278
Zsidó	52	30	82
Morva	128	131	259
Bolgár	67	48	115
Egyéb	778	434	1,212
Ismeretlen	46,462	42,518	88,980
Összesen	386,195	405,528	791,723

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

12. táblázat: Kassa megye anyanyelvi szerkezete a 2011. évi népszámláláskor

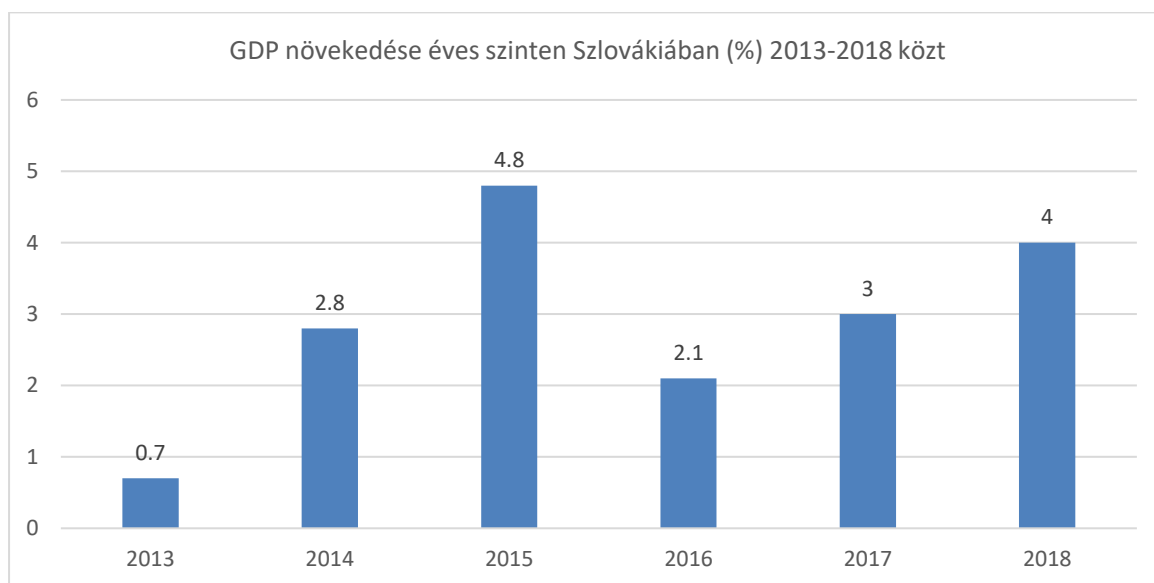
Anyanyelv	Nem		Összesen
	férfi	nő	
Szlovák	263,480	281,651	545,131
Magyar	43,286	47,716	91,002
Roma	23,311	23,111	46,422
Ruszin	2,453	2,835	5,288
Ukrán	527	914	1,441
Cseh	1,505	2,025	3,530
Német	661	759	1,420
Lengyel	123	220	343
Horvát	40	19	59
Héber	42	25	67
Bolgár	5	11	16
Egyéb	1,005	754	1,759
Ismeretlen	49,757	45,488	95,245
Összesen	386,195	405,528	791,723

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

A szlovákiai magyarok gazdasági és szociális környezete

A Szlovák Köztársaság az egyik legfejlettebb közép-európai gazdaság, az egy főre jutó GDP értéke az EU-28 uniós átlag 55 %-a: 2018-ban Szlovákiában ez a mutató 15560 EUR volt, míg az EU-28 uniós átlag 28270 EUR volt. Szlovákia az egyik legstabilabb és legígéretesebb posztoszocialista ország, a gazdasága erős növekedést mutatott az elmúlt fél évtizedben, a GDP növekedése 2018-ban elérte a 4,0 %-ot.

3. ábra:

Real GDP growth rate - Percentage change on previous year

Forrás: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

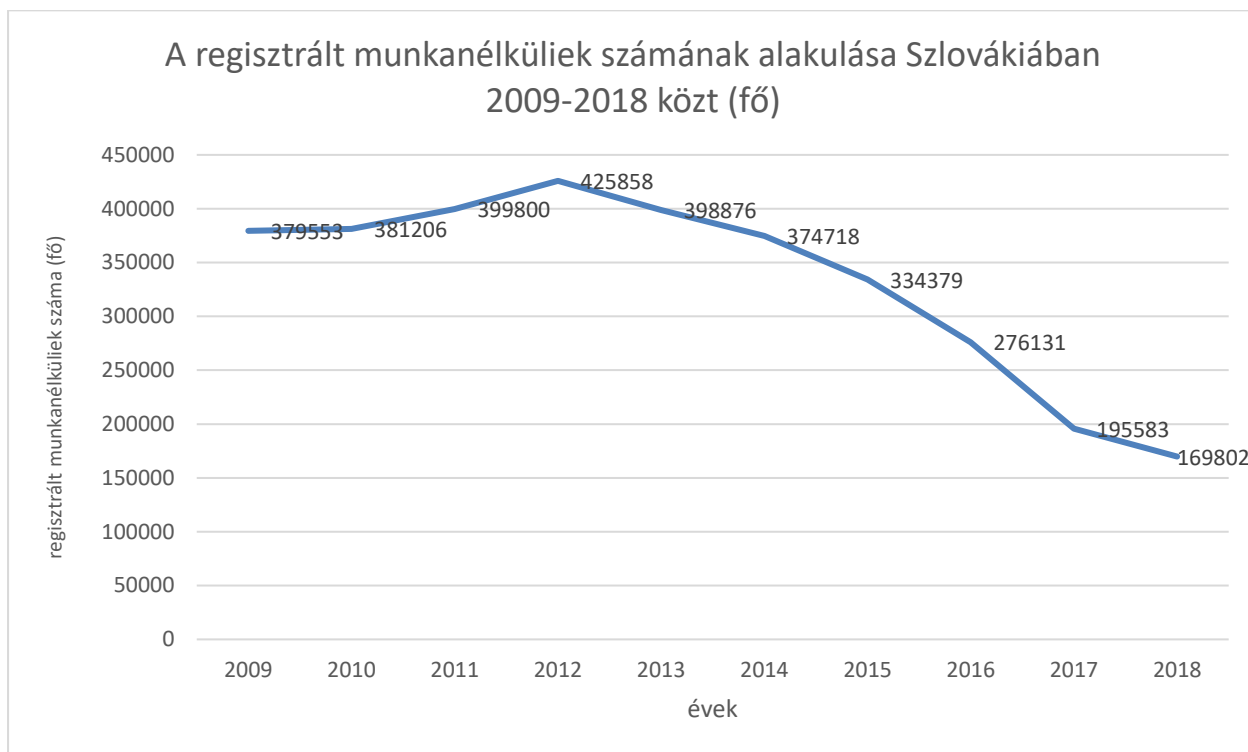
Szlovákiában a munkanélküliség Magyarországgal összehasonlítva sokkal súlyosabb társadalmi méreteket öltött a múltban, de jelenleg is a szlovákiai munkanélküliségi ráta magasabb mint a magyarországi, valamint területileg jóval nagyon régiókban koncentrálódik ezen súlyos szociális probléma.

A szlovákiai munkaerőpiacon a 2008-as gazdasági válság után 4 éven keresztül jelentősen rosszabbodtak a foglalkoztatási viszonyok, a legkedvezőtlenebb mutatók az országot 2012-ben sújtották. Azt követően dinamikus javulás állt be, évről évre csökken a munkanélküliségi ráta. 2018 december végén Szlovákiában közel 170 ezer embert regisztráltak álláskeresőként a munkaügyi hivatalok, ami 5,04 % munkanélküliségi rátának felelt meg. 2019-ben a korábbi évek csökkenése tapasztalható, 2019 május végén a

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

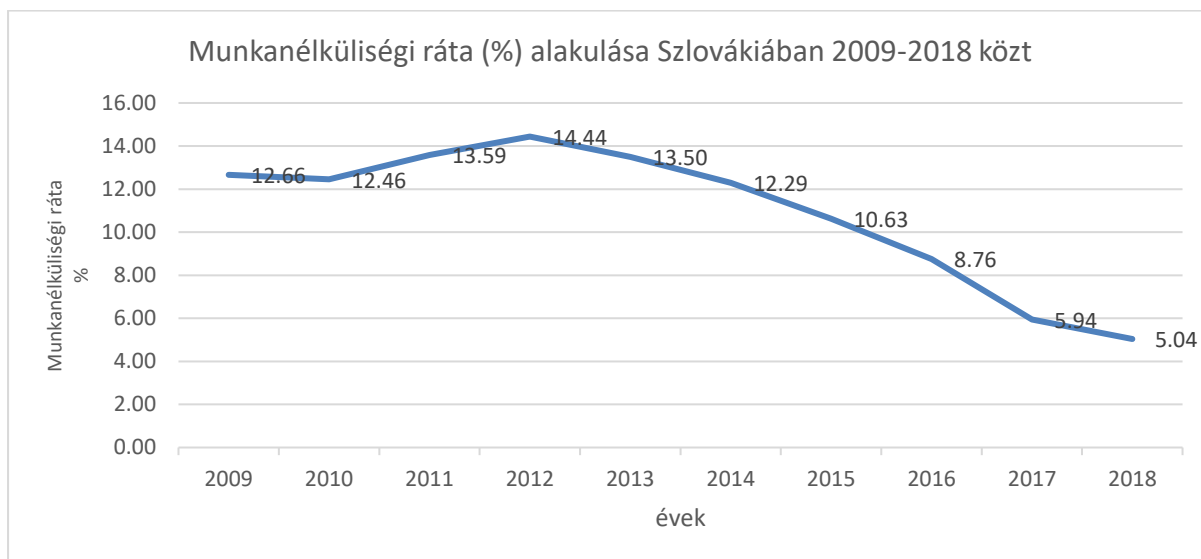
munkanélküliségi ráta az elmúlt negyed évszázad történelmi minimumára csökkent, mindössze 4,88 % volt.

4. ábra:

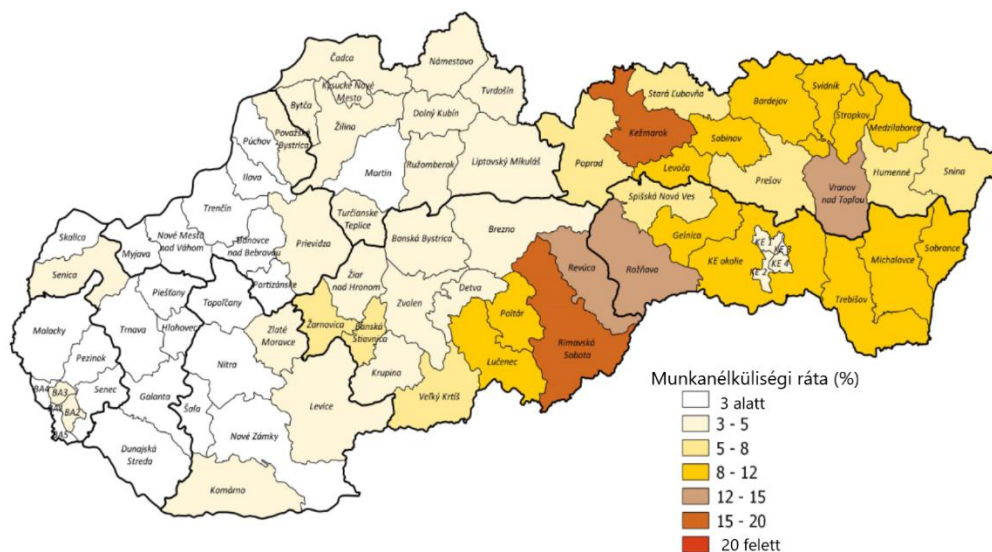
Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

5. ábra:

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

6. ábra: Munkanélküliségi ráta járások szintjén Szlovákiában 2019. 05. 31-én

Forrás: Munka-, Szociális- és Családügyi Hivatal, SK, 2019

Az 5. ábra szemlélteti, hogy az országban a legnagyobb munkanélküliség a szlovák-magyar határszakasz magyar kisebbség által sűrűn lakott régióiban van, a szlovák-magyar határszakasz középső és keleti részén. Az ezen térségekben élők munkaerőpiaci esélyeit az is rontja, hogy a mobilitási lehetőségeik korlátozottak ezen régiók rendkívül rossz közlekedési infrastruktúrája miatt is.

A magyar kisebbség által lakott dél-szlovákiai régiók egyik legnagyobb foglalkoztatási problémája a tartós munkanélküliek magas száma⁶, valamint az, hogy az munkahelyteremtő beruházások távolmaradása miatt a regisztrált munkanélküliek foglalkoztatási lehetőségei valószínűleg továbbra is alacsonyak maradnak az elkövetkező 2-3 évben. A munkanélküliek mintegy 2/3 évek óta nem tud elhelyezkedni a munkaerőpiacon, e tekintetben csak Görögország előzi meg Szlovákiát az EU-ban. A regionális különbségek miatt a dél-szlovákiai munkanélkülieket a remény nélküli munkanélkülieknek lehet nevezni (akikkel a törődés lényegében abból áll, hogy a munkahivatalok keresik, miként lehetne kirakni őket a munkanélküli nyilvántartásból, hogy ne rontsák a statisztikát).

⁶ 2017-ben 87 850 tartósan munkanélküli volt az országban, a tavalyi év végére ez a szám 67 549-re csökkent, ami 39,78%-a volt a 169 803 regisztrált álláskeresőnek.

13. táblázat: A munkanélküliség alapmutatóinak területi megoszlása megyék szintjén 2019. május 31-én

Terület	Áprilisban regisztrált munkanélküliek száma	Áprilisban a regisztrációból kilépő munkanélküliek száma	Regisztrált munkanélküliek száma	<i>Gazdaságilag aktív lakosság</i>	Diszponibilis munkanélküliek száma	A regisztrált munkanélküliek számából meghatározott munkanélküliségi ráta (%)	Munkanélküliségi ráta (%)
Pozsony megye	1,612	1,558	10,453	355,327	9,512	2.94	2.68
Nagyszombat megye	1,645	1,732	8,719	283,604	6,823	3.07	2.41
Trencsén megye	1,861	2,016	10,735	303,889	8,633	3.53	2.84
Nyitra megye	1,856	2,189	13,615	343,528	10,072	3.96	2.93
Zsolna megye	2,408	2,446	15,652	343,039	12,700	4.56	3.70
Besztercebánya megye	2,161	2,991	28,193	332,802	22,084	8.47	6.64
Eperjes megye	3,803	4,307	41,268	402,257	34,375	10.26	8.55
Kassa megye	2,776	3,508	36,322	384,004	29,925	9.46	7.79
<i>Szlovákia</i>	<i>18,122</i>	<i>20,747</i>	<i>164,957</i>	<i>2,748,450</i>	<i>134,124</i>	<i>6.00</i>	<i>4.88</i>

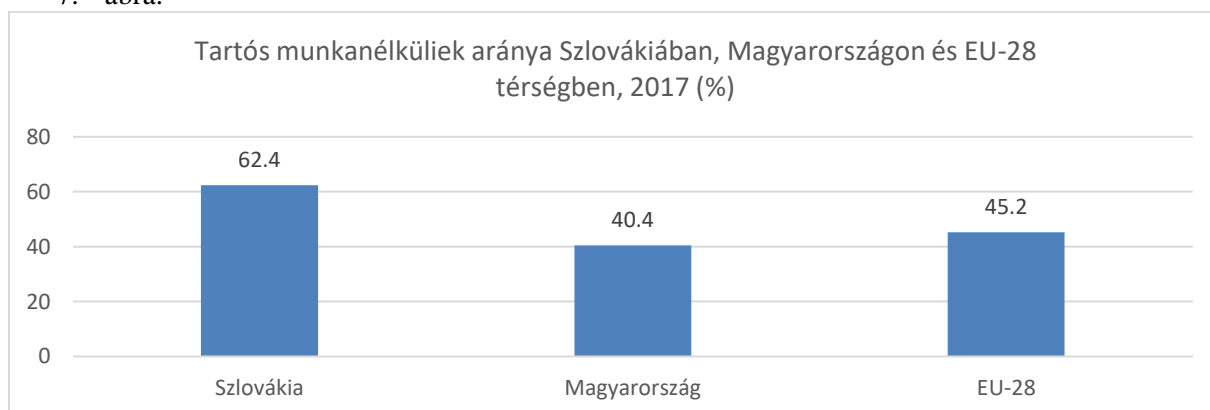
Forrás: Munka-, Szociális- és Családügyek Hivatala, 2019

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

A legalacsonyabb munkanélküliségi ráta az ország nyugati harmadát jellemzi, míg az ország középső és keleti részei már komoly munkanélküliségi problémákkal sújtott régiók halmazából áll össze. A járásokat tekintve a legtöbb munkanélküli a Rimaszombati járásban van, ahol 2019 május végén a számuk 6182 fő volt, ami 15,76% munkanélküliségi rátát jelentett. A leginkább elmaradott térségek épp a szlovák-magyar határ mentén fekvő NUTS 3 szinteken vannak⁷, Besztercebánya, Kassa és Nyitra megyékben, s ott is elsősorban a megyeszékhelytől távolabb eső járásokban (ahol nagy számban élnek magyarok). Országos szinten Szlovákia már elérte az Európa 2020 stratégia keretében kitűzött, a foglalkoztatás javítására irányuló céljait, azonban a regionális különbségek és a tartós munkanélküliség továbbra is hatalmas kihívásokat jelentenek, ahogy az alacsony bérek is (a hátrányos helyzetű térségekben az átlagkereset 800 EUR körül mozog, szemben az országos 1170 EUR feletti átlagkeresettel). Napjainkban összesen 863 ezer ember él szegénységben Szlovákiában (a szlovák szociális statisztika szerint az él a szegénységi küszöb alatt, akinek az éves bevétele nem haladja meg a 4477 eurót), ez az ország lakosságának 16,1 %-a.

A szlovákiai munkaerőpiacon napjainkban több mint 70 ezer szabad munkahelyet regisztrálnak a munkaügyi hivatalok (a legtöbb cég szalagmunkásokat és összeszerelőket keres), de ezen szabad munkahelyek szinte kivétel nélkül nem a magyar kisebbség által lakott régiókban vannak. A nem betöltött állások elsősorban Pozsony-Nagyszombat-Nyitra városok közvetlen közelében és a Vág mentén találhatóak meg. Az ágazati besorolást illetően szabad munkahelyek az autóiparhoz kapcsolódó ágazatokban, az építőiparban, az egészségügyben, a logisztikában és a vendéglátóiparban vannak, amelyek az elmúlt pár év béremelkedései ellenére sem lettek igazán attraktívak (sok szlovákiai munkavállaló kimegy Csehországba dolgozni, ott ugyanis nyelvi akadály nincs, s a bérek is lényegesen magasabbak).

7. ábra:

Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/evkonyv_2017.pdf

⁷ Kivétel Eperjes megye.

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

14. táblázat: Szlovákiai nominális átlagkeresetek (EUR-ban) területi megoszlása 2010-2018 közt

Terület	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Szlovák Köztársaság	828	853	881	891	957	993	1 034	1 095	1 171
Pozsony megye	1 160	1 124	1 159	1 182	1 286	1 319	1 356	1 426	1 532
Pozsony I járás	1 275	1 211	1 247	1 237	1 334	1 375	1 486	1 495	1 553
Pozsony II járás	1 327	1 224	1 260	1 316	1 422	1 446	1 392	1 499	1 696
Pozsony III járás	1 173	1 157	1 194	1 130	1 252	1 314	1 337	1 466	1 508
Pozsony IV járás	1 061	1 074	1 096	1 212	1 320	1 359	1 450	1 517	1 637
Pozsony V járás	1 073	1 041	1 070	1 105	1 222	1 248	1 338	1 393	1 417
Szenci járás	776	829	866	868	944	973	977	957	1 152
Nagyszombat megye	787	815	831	841	892	930	965	1 050	1 114
Dunaszerdahelyi járás	670	706	722	725	768	801	823	907	983
Galántai járás	726	739	739	735	769	804	851	935	948
Nyitra megye	707	753	783	782	829	855	908	959	1 034
Komáromi járás	583	636	659	702	751	787	819	856	904
Lévai járás	799	818	858	873	909	915	957	1 033	1 106
Nyitrai járás	768	822	850	828	880	907	979	1 016	1 093
Érsekújvári járás	643	676	713	690	753	775	827	896	961
Vágsellyei járás	744	856	869	815	868	925	951	997	1 077
Besztercebánya megye	702	756	783	779	837	861	897	940	1 023
Losonci járás	605	663	685	699	733	770	808	839	920
Nagyőrcei járás	633	715	734	720	764	770	788	789	878
Rimaszombati járás	581	594	616	631	673	684	717	778	847
Nagykürtösi járás	623	618	617	640	697	707	735	783	803
Kassa megye	792	848	851	855	908	945	972	1 025	1 110
Kassa I járás	904	871	895	900	955	998	1 051	1 096	1 205
Kassa II járás	985	1 000	1 016	1 026	1 115	1 176	1 184	1 249	1 382
Kassa III járás	699	624	645	710	750	810	860	894	936
Kassa IV járás	882	908	931	948	982	1 025	1 034	1 095	1 157
Kassa-környék járás	680	775	801	762	819	862	871	936	1 071
Nagymihályi járás	681	726	742	784	824	844	868	919	1 000
Rozsnyói járás	687	802	818	796	847	867	886	919	986
Töketerbesi járás	616	919	754	700	737	760	801	837	886

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, 2019

A magyar kisebbség által lakott régiók, járások az ország legalacsonyabb átlagkeresetű régiói közé tartoznak az országban úgy napjainkban, mint másfél évtizeddel ezelőtt is (Lelkes 2008). 2018-ban Szlovákiában a statisztikai hivatal által kimutatott átlagbér 1171 EUR volt. A fővárostól kelet felé távolodva a bérek nagysága erőteljesen csökken. A megélhetési nehézségeket tehát a régió középső és keleti körzeteiben a magas munkanélküliség mellett az alacsonyabb jövedelmi viszonyok is fokozzák (az átlagkereset az országos átlagtól 25-30%-al alacsonyabb), s együttes hatásuk miatt az utóbbi években a háztartások túlnyomó része

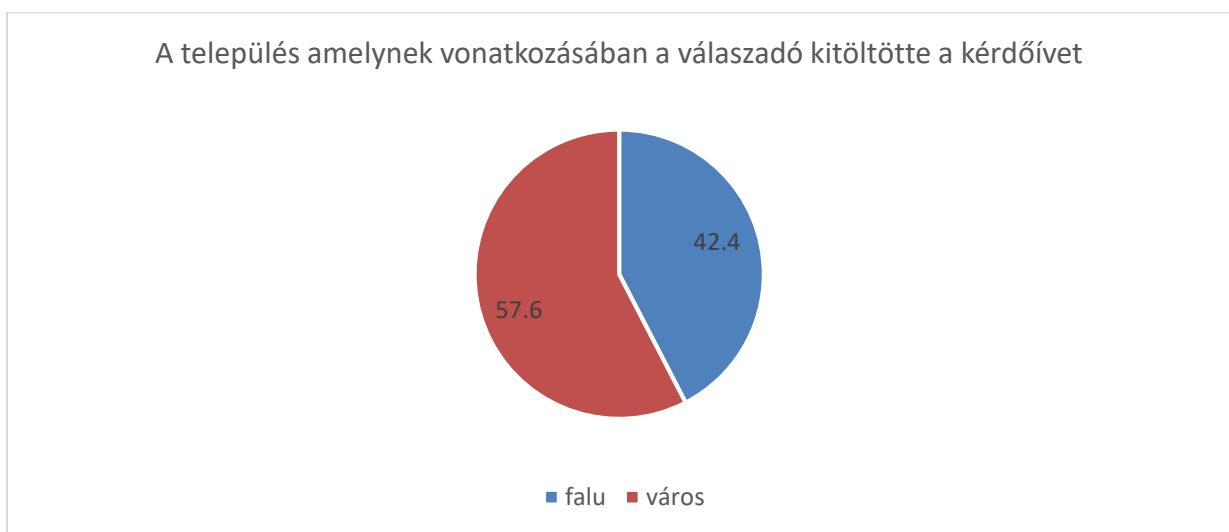
A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

pénzügyi nehézségekkel küzd. A közép- és kelet-szlovákiai járások településeiről ezért is magas az elvándorlás.

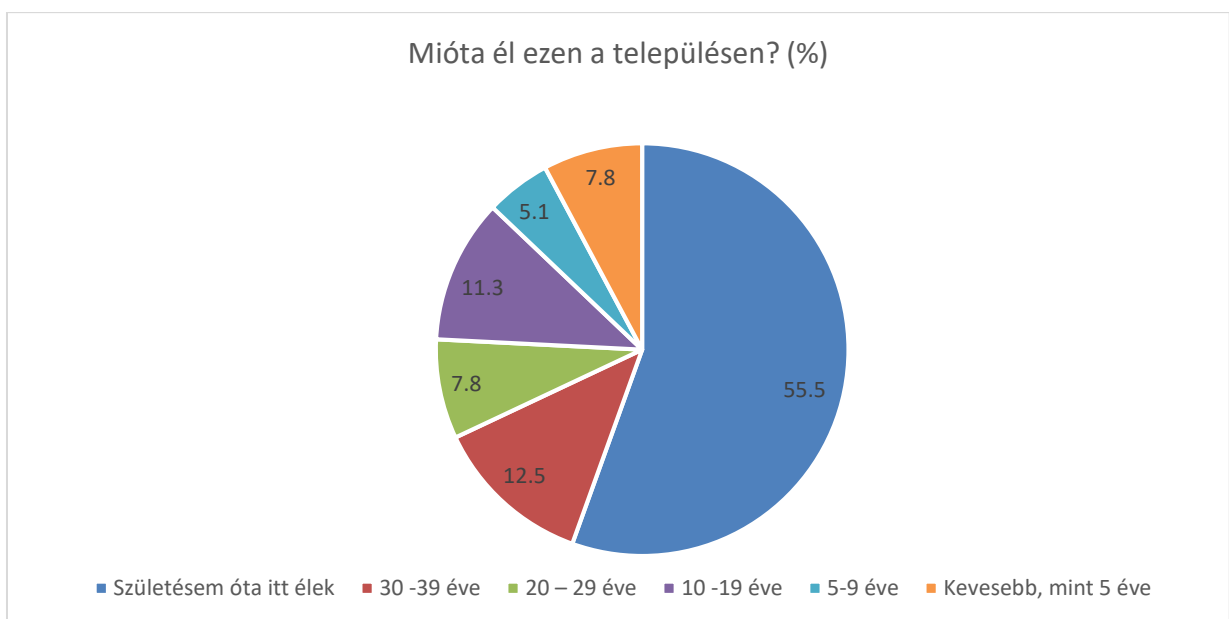
Kérdőíves felmérés

A kutatás során 335 szlovákiai magyar töltötte ki a kérdőívet. A válaszadók 42,4 %-a falun élt, míg az 57,6 %-a város lakó. A válaszadók többsége születése óta azon a településen élt, amelyre vonatkozólag kitöltötte a kérdőívet. A második legnépesebb csoportot azon válaszadók alkották, akik 30-39 éve élnek a településen, a harmadik legnépesebb csoportot meg a településen 10-19 éve élők alkották.

8. ábra:

9. ábra:

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

A kutatás során beérkezett válaszok földrajzi eloszlása arányosan oszlott el, Dél-Szlovákia összes magyarlakta régiójából volt válaszadó. A települések számát tekintve a legtöbb válasz a Dunaszerdahelyi járásból érkezett, míg a második helyen az Érsekújvári járás végzett. A településszámok tekintetében a Komáromi járás került a harmadik helyre, amit a Töketeremesi járás követett.

A szlovák nyelv ismeretét illetően a legtöbb válaszadó úgy határozta meg magát, hogy nagyon jól beszél szlovákul, de érezhető akcentussal (40 %), amit azon csoport követett aki a szlovák nyelvismeretét úgy foglalta össze, hogy az esetek többségében meg tudja magát értetni szlovákul (24,8 %). A harmadik legnépesebb csoportot azon válaszadók alkották, akik tökéletesen beszélnek szlovákul (21,2 %). A válaszadók közt senki sem rendelkezett olyan alacsony szlovák nyelvtudással, hogy csak alig egy pár szót értene szlovákul, illetve egy szót sem értene szlovákul.

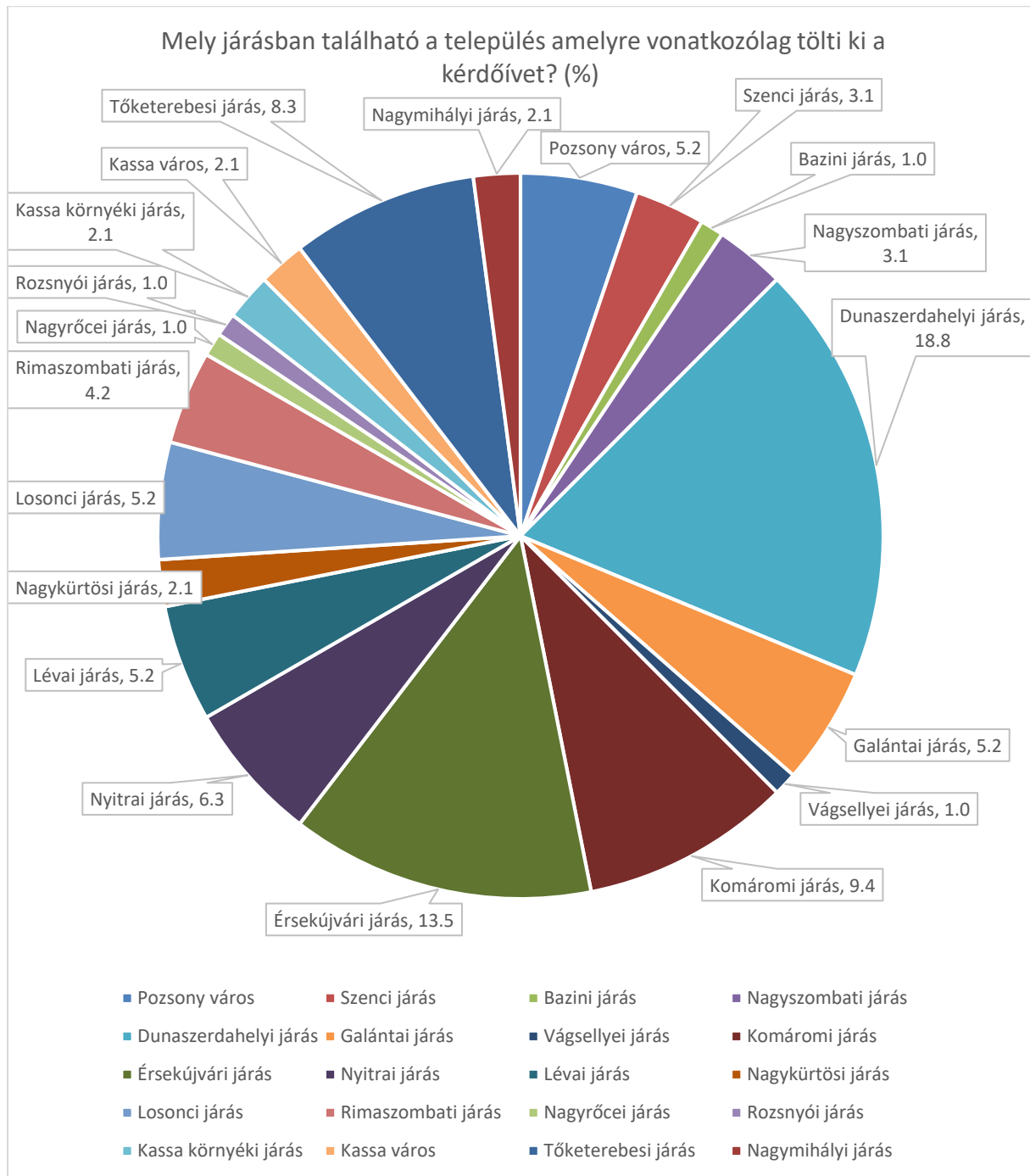
A válaszadók túlnyomó többsége az anyagi helyzet megítélése során úgy határozta meg a családjának anyagi helyzetét, hogy nem gazdagok, de kényelmesen megélnék – ezt a válaszadók 62,7 %-a mondta a családjáról. A második leggyakoribb jellemzés a válaszadók családjának az anyagi helyzetét illetően az volt, hogy a családjukat így jellemezték: „nem vagyunk szegények, de nem telik mindenre” (a válaszadók 27,5 %-a tartozott ezen kategóriába). A szlovákiai magyarok döntő hányada az ország gazdaságilag szegényebb régióiban él, ezt tükrözi vissza az, hogy a válaszadóknak csak mindössze 7,8 %-a jelölte meg, hogy jómódú a családjuk (van nagy lakásuk/házuk, prémium kategóriás autó, nyaraló, évente legalább kétszer mennek üdülni, költséges hobbijuk van). A válaszadók 2 %-a nyilatkozott úgy a családjának anyagi helyzetét illetően, hogy éppen megélnék valahogy. A válaszadók közül senki sem nyilatkozott úgy a családjáról, hogy szegény lenne, segélyre is szorul, alig telik valamire, semmijük sincs.

A válaszadóknak 2,7 %-a elégedett teljesen a lakhelyükön uralkodó gazdasági viszonyokkal, az elégedettek aránya 31,9 %, illetve részben elégedettek 42,4 %. A válaszadók 15,5 %-a volt elégedetlen a lakhelyükön uralkodó gazdasági viszonyokkal, míg 7,5 % volt nagyon elégedetlen a lakhelyükön uralkodó gazdasági viszonyokkal.

A dél-szlovákiai járásokban a szociális szolgáltatások terén számos hiányosság található, ezért a válaszadóknak csak 2,9 %-a mondta azt magáról, hogy teljesen elégedett a lakhelyén elérhető szociális szolgáltatások színvonalával. A fenntartásokkal elégedettek száma lényegesen magasabb, a válaszadók 26,9 %-a elégedett a lakhelyén elérhető szociális szolgáltatások színvonalával, míg a 49,6 %-a csak részben elégedett a lakhelyén elérhető szociális szolgáltatások színvonalával.

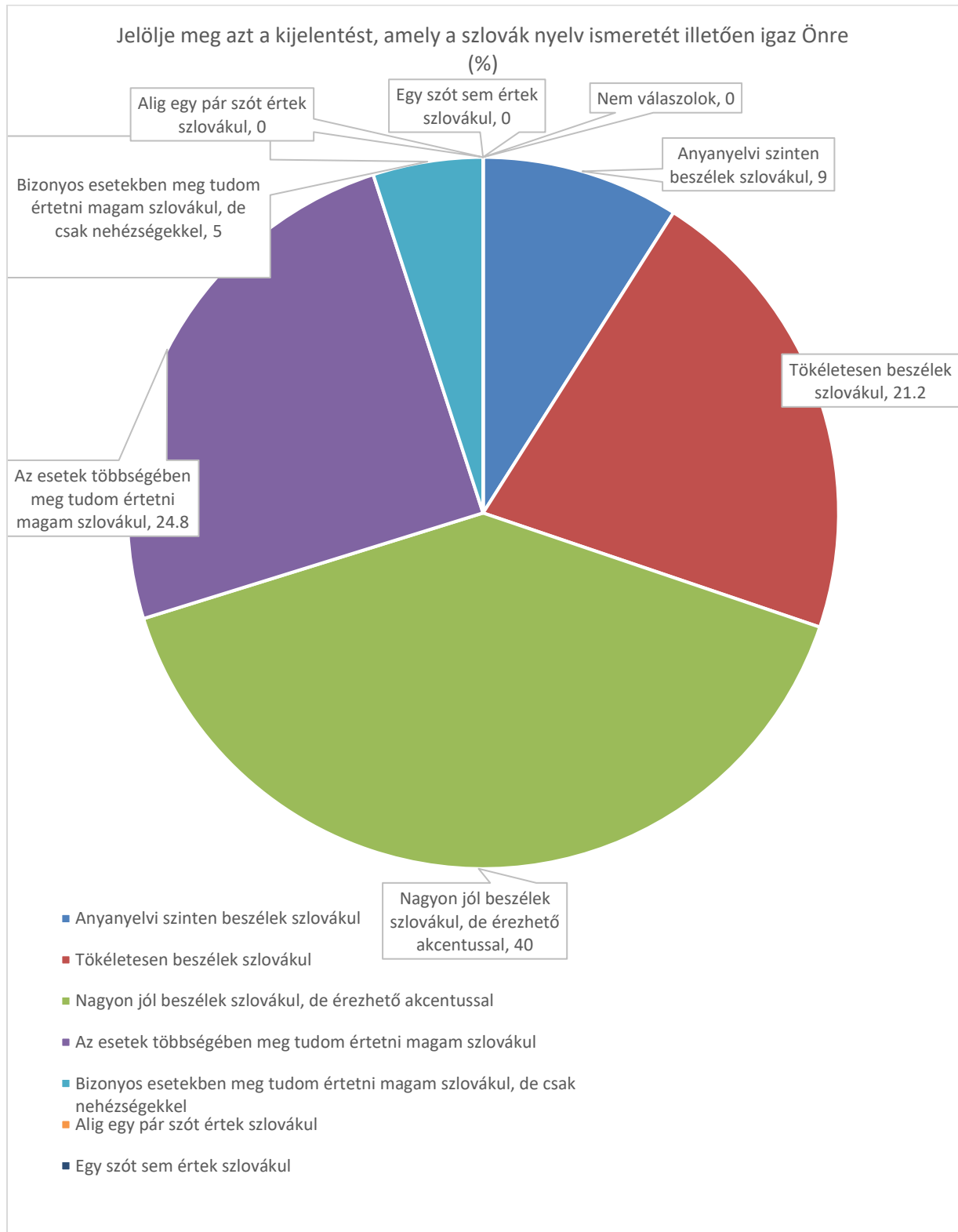
A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

10. ábra:

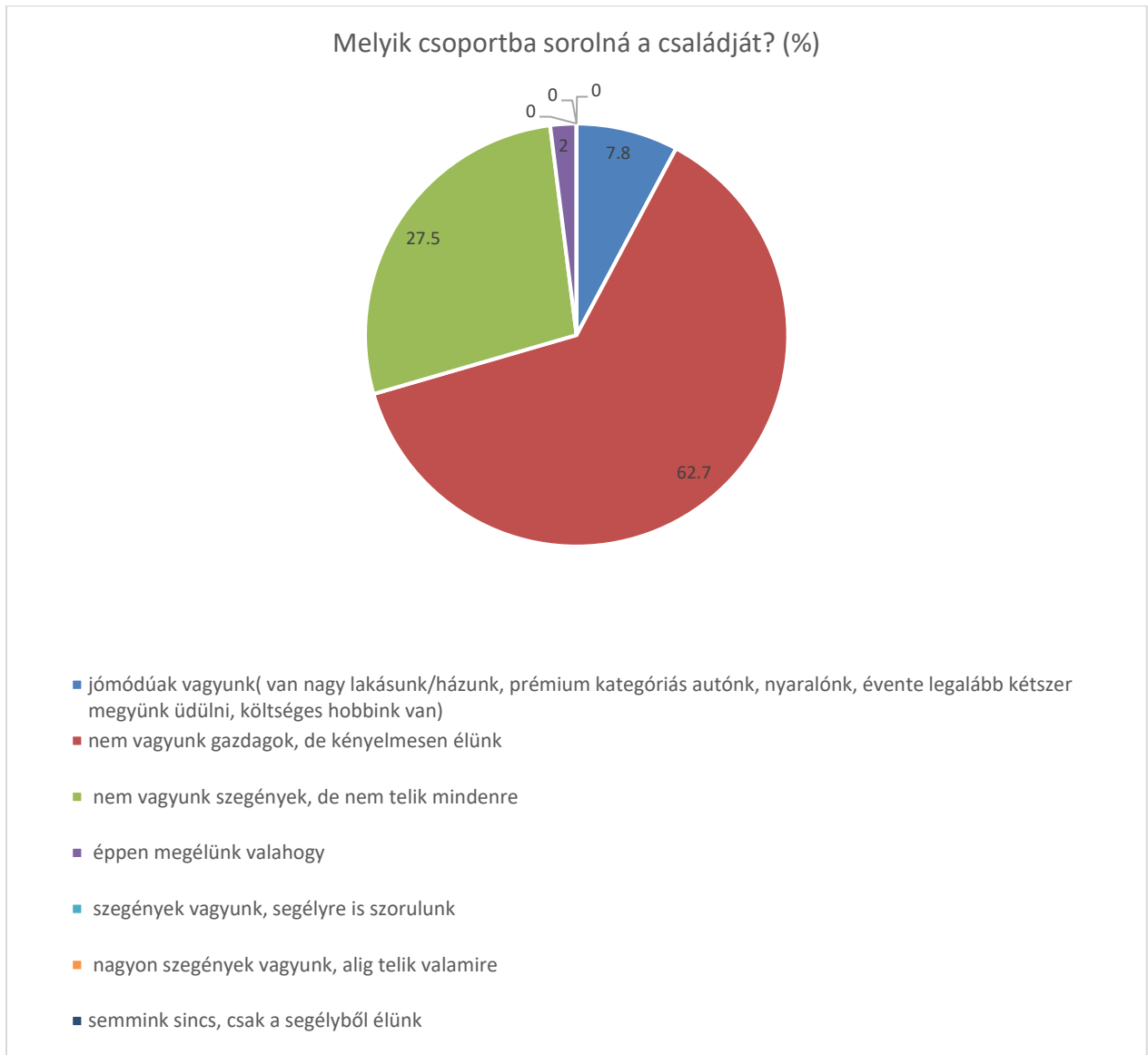
A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

11. ábra:

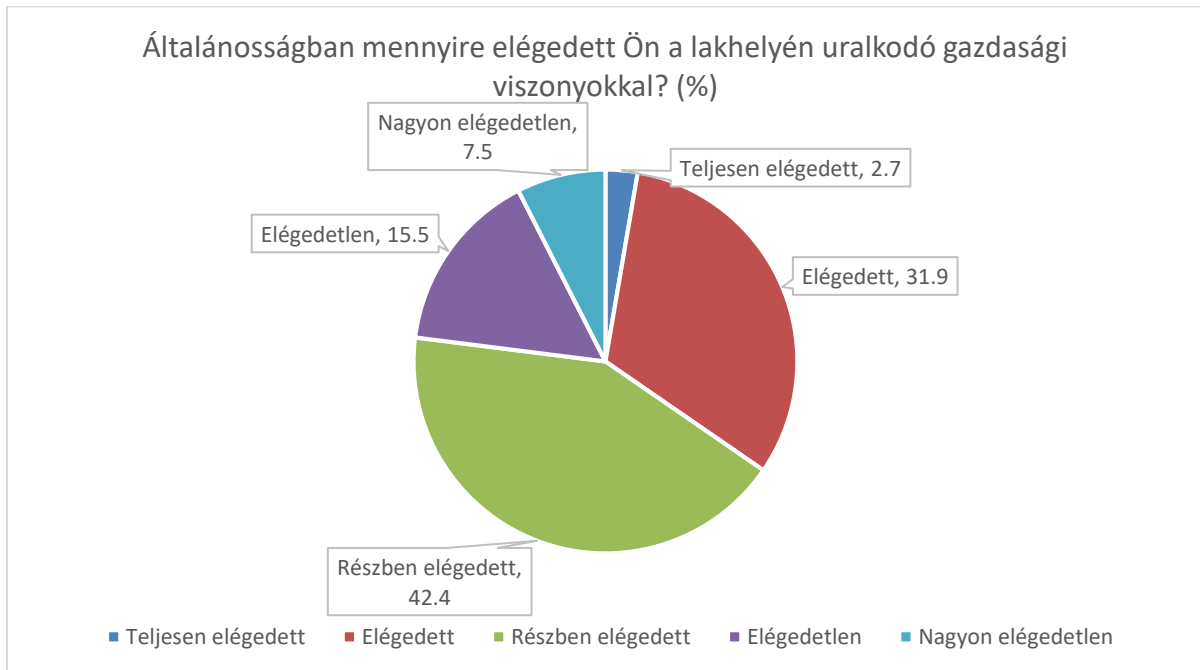

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

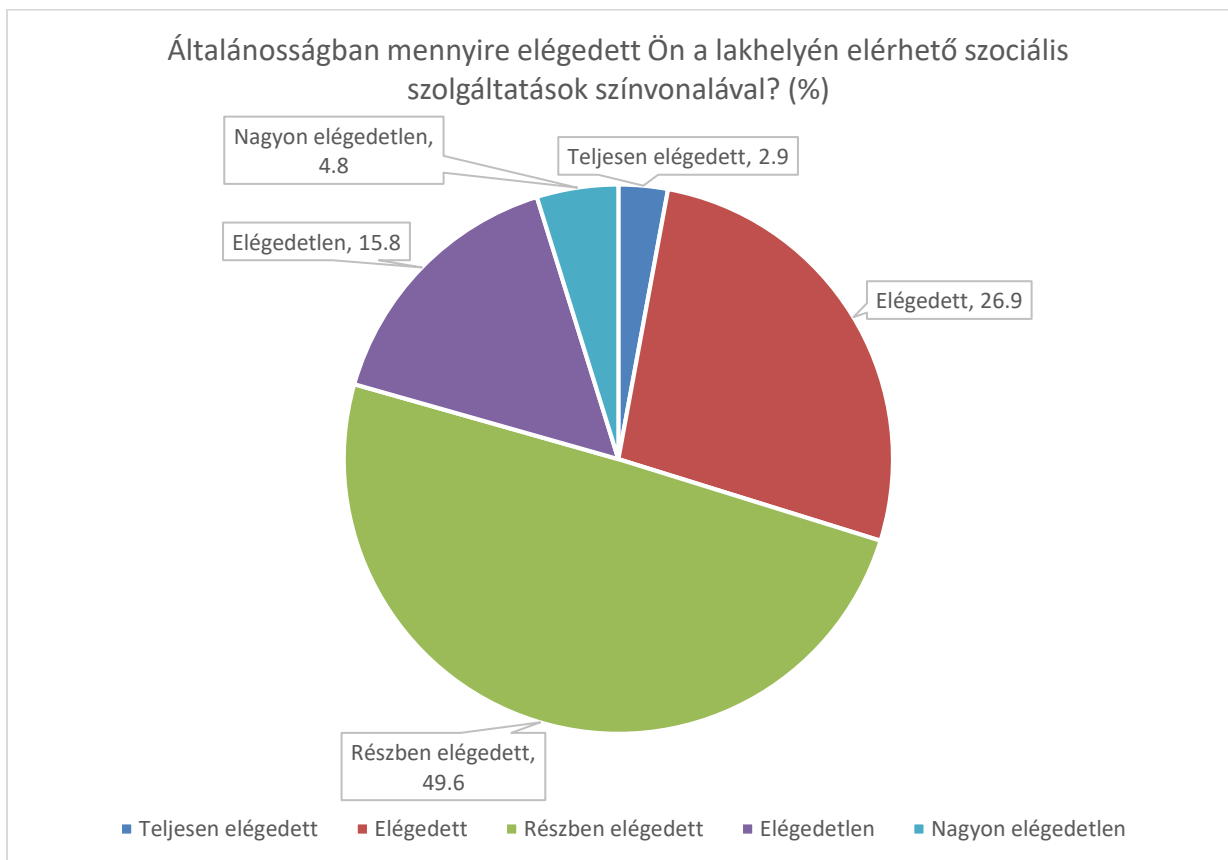
12. ábra:

13. ábra:

14. ábra:

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

A kulturális élet elérhetősége és színvonala nagyban meghatározza egy közösség kultúráját, értékszemléletét. A kutatás során a dél-szlovákiai falvak és városok ezen a területen mondhatják a magukénak a legtöbb elégedett lakost, számuk és részarányuk messze túlhaladja a gazdasági viszonyokkal és a szociális szolgáltatásokkal teljesen elégedettek számát, részarányát. A válaszadók 8,7 %-a teljesen elégedett a lakhelyén elérhető kulturális étellel, valamint további 31 %-a pedig elégedett a lakhelyén elérhető kulturális étellel. A részben elégedettek aránya 37,9 %. A lakhelyén elérhető kulturális étellel a válaszadók 17,3 %-a elégedetlen, míg 5,1 %-uk pedig nagyon elégedetlen.

A kutatás során meg lett vizsgálva, hogy általánosságban mennyire elégedettek a dél-szlovákiaiak a lakhelyükön elérhető magyar nyelvhasználati lehetőségekkel a hivatalokban. A válaszadók 29,8 % volt teljesen elégedett, majd további 42,1 %-uk pedig elégedett volt. A válaszadók 17,9 %-a volt részben elégedett. Az elégedetlenek aránya 7,8 % volt, míg a nagyon elégedetlenek aránya 2,4 %.

A dél-szlovákiai régiók többsége gazdasági problémákkal sújtott, aminek egyik megnyilvánulási formája a kedvezőtlen munkaerőpiaci viszonyok (alacsony bérek és munkanélküliség) – ezen problémát 185 válaszadó jelölte meg. A második legproblémásabb területnek a környezetvédelem és a környezetszennyezés problémája lett megjelölve, ezen területet 170 válaszadó jelölte meg. A harmadik leggyakoribb probléma az egészségügyi ellátás színvonala és elérhetősége (159 -en jelölték be ezen területet).

A kutatás során vizsgálva volt a válaszadók körében, hogy milyen erősnek érzik magukban a településhez, térséghez való kötődést, identitást. A válaszadóknak lehetőség volt egy 1-től 5-ig terjedő skálán értékelni ezen kötődést, identitást. A válaszadók 42,1 %-a a településhez, térséghez való kötődést, identitást 5-el értékelte, vagyis úgy nyilatkozott, hogy nagyon erősnek tartja. A másik oldalon 1,8% volt, ők azok akik egyáltalán nem tartották erősnek a településhez, térséghez való kötődést, identitást.

A szlovákiai magyarok többsége szereti a lakhelyét, ezt számos kutatás megmutatta, amit az a tény is alátámaszt, hogy viszonylag alacsony a migrációs hajlandóság is a körükben (arányokban tekintve nem költöznek olyan nagyságrendben Magyarországra, sem máshova a világba mint pl. az erdélyi magyar kisebbség). A felmérés során a válaszadók 45,7 %-a úgy nyilatkozott, hogy nagyon szeret itt élni, míg 43,6 %-a a válaszadóknak inkább szeret itt élni. A válaszadóknak csak kevesebb, mint 9 %-a nem szeret itt élni.

A kutatás során rá volt kérdezve a válaszadóknál, hogy mennyire fontos számukra, hogy magyar nemzetiségűek. A válaszadás során egy 1-től 7-ig terjedő skálán jelölhették meg a válaszukat, miközben 1 az egyáltalán nem fontos gondolkodást jelezte, míg a 7 a nagyon

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

fontos gondolkodást jelölte. A válaszadók 73,4 %-nak nagyon fontos volt, hogy magyar nemzetiségű, míg 2,1 %-uk azt jelölte meg, hogy egyáltalán nem fontos a számukra az, hogy magyar nemzetiségűek.

A szlovákiai magyarok jelentős része asszimilálódott az elmúlt 30 évben, feladta a nyelvét, kultúráját. A kutatás során a válaszadók közel $\frac{3}{4}$ -e azon a nézeten volt, hogy nem ért egyet azon kijelentéssel, hogy könnyebben boldogulna, ha feladná a magyarságát. Ezen arány összhangban van Lampl Zsuzsa 2019 (Lampl 2019) egyik kutatásával, amelyben szintén az volt megállapítva, hogy a szlovákiai magyarok közel $\frac{2}{3}$ -a elutasítja azt, hogy magyarnak lenni Szlovákiában hátráltatja az érvényesülést, sőt 4,5 % úgy vélte, nemcsak, hogy hátrányt nem jelent, hanem egyenesen előnyös. A válaszadóknak csak 1,8 %-a gondolja azt, hogy a magyarságának a feladása által könnyebben boldogulna.

Az asszimilációs lejtőn való megindulás egyik kiváltó oka gyakran a diszkrimináció. A válaszadók 47,8 %-a nem tapasztalt diszkriminációt magyar nemzetisége miatt, míg a válaszadók 52,2 %-a mondta azt, hogy érte már diszkrimináció magyarsága miatt. A válaszadókat így foglalták össze a diszkriminációs eseteiket:

„Pár kellemetlen megjegyzés szlovákok részéről.”

„Hiányosabb szlovák nyelvtudásomból adódóan éreztem már többször a felém irányuló tisztelet hiányát, azonban szinte csak olyan településeken, ahol nem élnek nagy számban magyarok.”

„Munkahelyen amikor megtudták, hogy magyar vagyok, esedékes volt a kidobás. Úgyszintén magasabb funkciókat magyarságom miatt nem kaptam meg. Főleg politikailag diszkrimináltak, ugyanis jórészt állami munkahelyen dolgoztam.”

„Nem vehetem fel a magyar állampolgárságot, mert akkor elveszteném a szlovákot.”

„Gúny, kiközösítés.”

„Szűkebb lehetőségek, szlovák honfitársak előnybe részesítése.”

„Autóbuszban kellemetlenül megnyilvánult egy idős néni csak azért, mert egymást közt a barátnőmmel magyarul beszélgettünk. Helyre tettem a nénit es folytattuk a beszélgetést. Magyarul.”

„Az első és egyben a legmélyebb nyomot hagyó: az egyetemen a tanárom kijelentette, hogy egyértelműen a csoport legjobbja vagyok, de mivel magyar, csak kettes osztályzatot ad.”

„Esélyegyenlőség a pályázati források lehívásánál.”

„Szóbeli megjegyzések, miért nem a határ túloldalán élünk, stb.”

„Hivatali szinten, kültéren, játszótéren.”

„Állásinterjúknál való visszautasítás.”

„Középiskolában a tanár nem szerette a magyarokat, így engem sem, rosszabb jegyet adott.”

„Egyetemen”

„Azért nem vettek fel egy munkahelyre dolgozni, mert nem szlovák az anyanyelvem.”

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

„Nem akartak kiszolgálni a boltban.”

„Kórházi ellátás során tapasztalt nemtörődömség.”

„Nyelv alapján, tipikus beolvadt szlovákok kötöttek belém.”

„Szokásos „na Slovensku po slovensky”

„Egyetemen Pozsonyban, amikor érezhetően a tanár a szlovák anyanyelvű diákokat részesítette előnyben; munkahelyen, amikor a szlovák látogatók kedvesebbek voltak a szlovák kollégákkal.”

„Felvételi vizsga szlovák egyetemre, magyar nyelvű érettségi bizonyítvány, nem is vettek fel.”

„Ránk szóltak, hogy ne beszéljünk a villamoson barátaimmal magyarul.”

„Munkavállalás, társadalmi megkülönböztetés.”

„Magyar nyelv használata szlovák társaságban.”

„Állami hivataloknál való hivatalos intézkedéseknél.”

„Beszólások utcán.”

„Egy "nagy hatalmú" főnök (nem a közvetlen főnököm) miután megtudta, hogy magyar nemzetiségű vagyok, blokkolta a fizetésemelésemet (az alacsonyabb beosztású főnököktől tudtam meg). Tömegközlekedési eszközben is néhányszor szóvá tették a magyar nyelv használatát.”

„Munkahelyre való pályázás során.”

„Megszégyenítés.”

„Többször is a magyar nyelv nyilvános használata miatt, pl. autóbusz, orvos stb..”

„Keresztnevem miatt.”

„Magyarosan csengő nevem miatt elbuktam egy állásinterjút ami utólag derült ki az ott dolgozó ismerősöm jóvoltából.”

„Hivatali nyelvhasználat terén, de orvosnál is előfordult több alkalommal.”

„Mivel egy olyan ember vagyok akit nem lehet csak úgy félre billenteni, ezért én részben megoldottam a problémámat. De nagyon sok alkalommal érezhető a diszkrimináció a bevásárló központokban - ez alatt értve a szupermarketeket, ahol az alkalmazottak sok esetben szinte 80 százalékban arányban újonnan beköltöző szlovákok, s nem tisztelik a magyar embereket. Párkány egy határváros sok magyarországi magyar jön át. Számptalan alkalommal megtörtént hogy a kasszánál a magyarul beszélő vevővel szemtelenül flegmán viselkednek. Mivel én értem amit mondanak. Felháborítónak tartom azt is, hogy az üzletvezetők nincsenek tekintettel arra a tényre, hogy ez magyar lakta terület. Olyan embert alkalmazzon aki beszél legalább részben a magyar nyelvet. Az egyik esetben egy idősebb hölgyet „magyarizott” le az eladó a húsos pultnál és („naučte sa po slovensky” – „tanuljon meg szlováku” üvöltötte a magyarországi hölgynek). És nem szolgálta ki, de én segítettem a hölgyön. Mikor mindent megkapott s elbeszélgettem a hölgygel én a „vy ste asi tiež nejaký Maďar” – „maga szintén valamilyen magyar” minősítést kaptam meg. Ehhez hasonló érzékelhetőek a vasútállomás jegypénztárában is. A fiatal szlovákok a kávéházakban, klubokban elvárják a többségtől, hogy szlovákuul beszéljenek mert ők akkor nem értik. Ebből kifolyólag a kinti

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

nyelvhasználat lassan elszlovákosodik, ezt tapasztalom Érsekújvárbán, Komáromban, Zselízen, Ipolyságon, Nagykürtösön stb.”

„Lenézés.”

„Pályázat, üzlet, busz.”

„Munkahelyi előrelépés.”

„A magyar nevem miatt, a magyarságom felvállalása miatt.”

„Munkába nem vették fel, mert magyar vagyok.”

„Beszólás egy ismeretlentől az utcán, hogy miért beszélek a lányommal az anyanyelvén.”

„Pozsonyban dolgoztam egy utazási irodánál. Úgy tízen, tizenketten voltunk sofőrök. Három magyar, a többi szlovák, akik közül még hárman tudtak valamilyen szinten magyarul. Amikor mi magyarok együtt voltunk magyarul beszélgettünk s ha közben bejöttek a szlovákok, az volt az első dolguk, hogy szóvá tegyék, hogy beszéljünk csak szépen szlovákul. Mégiscsak Szlovákiában élünk. Legalább fejlesztjük a szlovák tudásunkat.”

„Az anyanyelv használata miatt.”

„Kisebb fizetés.”

„Orvosnál gyermekkel mert nem beszélt szlovákul.”

„Vonátállomásom Párkányban a jegypénztárnál kioktattak ha magyarul mertem kérni jegyet, lányomat kiközösítették a kollégiumban/iskolában magyarsága miatt.”

„Közép-Szlovákia területén járok egyetemre. Egy párszor előfordult velem, hogy megkérdőjelezték a kifejezésem módját. Pontosabban szóvá tették, utaltak arra, hogy a hivatalos állami nyelven beszéljek legközelebb.”

„Munkahelyi/ politikai okok.”

„Inkább inzultusokban volt részem. Megszóltak az utcán - itt Somorján - hogy miért nem beszélek szlovákul. 18 éves koromban Szencen belénk kötöttek, megverték és kikergettek a diszkóból, mert magyarul beszélgettünk a barátokkal. Feljelentést természetesen nem tettünk. Egy-két monoklival megúsztuk. A hivatalok részéről nem ért diszkrimináció.”

„Rám szóltak Pozsonyban, hogy ne beszéljek magyarul. Erre én elkezdtem beszélni oroszul...”

„Sétakor a városban ránk szóltak, hogy nem beszéljünk magyarul.”

„Szidtak a magyarságom miatt még a 90-es években a Mečiar korszakban Kassán. Ez többször előfordult. Először 10 éves koromban nevettek ki más gyerekek mert magyar vagyok.”

„Szolgáltatások területén, a vasútállomáson, a boltokban nem mindig beszélnek magyarul.”

„Ismételten azzal a jelenséggel kell szembesülnöm, hogy mit keresek ebben az országban mivel magyar vagyok, és hiába magyarázom, hogy a családom már bizonyítottan 400 éve itt él, mégis engem tartanak a szlovákok idegennek.”

„Bolti eladóként dolgoztam, és mivel nem tudok jól szlovákul, ezért elengedtek 1 hónap után. Kiszolgálásban nem okozott gondot, mert értettem, hogy mit kértek a vásárlók. A bolt felett lévő szállón lakó munkásokat kellett volna szlovákul szórakoztatni.”

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

„Gúnyolódás a magyarságom miatt”

„Nyitrán többször is. Beszólógatások az utcán, a diszkóban, de az egyetemen sem tudtak eleinte mit kezdeni velem. Volt, aki eléggé a lelkembe tiport.”

„Egyetemen megbélyegzés, alacsonyabb képességűnek ítélték meg (tévesen). Passzív agresszió, sértegetések a nemzetiség irányába.”

„Galántán hivatalos intézményben lenéző bánásmód, mert nem beszéltem teljesen jól szlovákul. Megvető pillantások a magyar nyelv használata miatt.”

„Kórházban megkérdezte az ápoló, hogy „Vy ste muž? – „Maga férfi?”, csak mert vezetéknevem után nincs „-ová” végződés.”

„Munkahelyen, sport téren.”

„Pozsonyi egyetemen, meglepően nem a diákok részéről, egy tanárnak volt pár megjegyzése, hogy hogyan is használom a nyelvet, hogy miért nem tanulok Magyarországon.”

„Szlovákiában sok magyart lenéznek ha nem beszél tökéletesen szlovákul. Milliószer küldenek minket a "Duna mögé". Csak azért is "nerozumiem" – „nem értem” "na Slovensku po slovensky" – Szlovákiában szlovákul”, "naučte sa po slovensky" – „tanuljon meg szlovákul” gondolatokat mondják akkor ha nem beszéljük hibátlanul a szlovák nyelvet.”

„Pozsonyban a főiskolán, ha valamit nem értettünk meg “mi” elsőre; ha sokáig tartott míg az órán az angolt először magyarra (fejben) majd szlovákra fordítva válaszoltam; kiejtés; magyar akcentus; satöbbi - ezért is utáltam oda járni.”

„Hátrányos megkülönböztetés az egyetemi évek alatt. Többet követeltek tőlünk, mint a szlovákoktól - ez utólag nem baj!”

„Ez lehetne egy hosszabb regény is, de meg tudom magam védeni...”

„Kötelező katonaság alatt.”

„Globálisan nem tetszik, ahogy az itteni magyarságról döntenek a politikusok, próbálják elszlovákosítani az itteni magyar kisebbséget, nem képesek elfogadni a valós itteni történelmet. Én magyarnak tartom magam, annak ellenére, hogy Szlovákiában elfogadhatatlan módon a magyarokat akarják elnyomni, s idefelé terjeszkednek betelepítések által. Magyar vagyok, s nem fogom magam engedni elnyomni a magyarságomért, rosszul esik, mikor az itteni magyarságot gyalázzák azok a szlovák politikusok és emberek akik nem ismerik a történelmet. Volt rá példa, csak azért mert valahol magyarul beszéltem ferde szemmel néztek ránk, s a hátunk mögött lemondtak minket.”

„Jogom van a magyar nyelven történő kiszolgáláshoz, mégsem voltak hajlandók magyarul beszélni hozzám. Szlovákra kellett váltanom így meglehetősen nehéz volt elmagyarázni a kéréssem.”

„Közösségi helyen.”

„Sokszor kezdődik úgy egy mondat, hogy: "vy tam dole.." – „maguk ott lent..”, s ettől kezdve már bármi következhet sajnós.”

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

„Egy pozsonyi szlovák középiskolában gyakran gúnyoltak bennünket magyarságunk miatt az osztálytársak, és néhány tanár valamint nevelő a kollégiumból is éreztette velünk, hogy nem szereti a magyarokat.”

„Kézilabda mérkőzésen a bíró ellenünk fújt, mert magyarok vagyunk.”

„Galánta - Vágkirályfa busz vonalon utaztam, mikor felszálltam magyarul köszöntem és kértem jegyet. A buszsofőr bunkón vissza szólt köszönés nélkül "prosím? nerozumiem" – „kérem? nem értem.”, majd én szlovákul kértem jegyet és véletlenül ejtettem egy ragozási hibát. Majd leültem és hallottam, hogy a sofőr gúnyosan kezdte szidni a magyarokat. Ez csak egy eset volt, nem írtam a városokban és az egész Nagyszombati kerületben lévő magyarelles dolgokról.”

„Még az egyetem alatt Nyitrán, évekkkel ezelőtt.”

„Oktatásban, ügyintézésnél hivatalokban.”

„Pozsonyban séta közben az utcán a magyar nyelven folyó társalgásunkat a „na Slovensku po slovensky” – „Szlovákiában szlovákul” beszólás szakította meg.”

„Sokszor éreztették velem, hogy én "csak" egy magyar vagyok holott jól beszélek szlovákul.”

„DAC meccseken folyamatosan megy magyarok gyalázása az ellenfél csapatának a részéről.”

„Hivatalokban (a járási székhelyen) nem mindig tudtam az anyanyelvemen ügyintézni, illetve kisebb beszélgetések: "Szlovákiában szlovákul". Semmi extra.”

„Leköptek a magyarságomért.”

„Főiskolai évek alatt Pozsonyban.”

„Talán 2 egyetemi vizsgán a magyar nevem miatt érezhetően nehezítették a jegy megszerzésén.”

„Még középiskolás évek alatt egyes szlovák anyanyelvű emberek keserítették minket magyarul beszélőket.”

„Egyetemen megkülönböztetés.”

„Mentő hívásakor nem tudott a diszpécser se magyarul; se angolul”

„Hülyék mindenhol vannak... Pozitív és negatív diszkrimináció egyaránt ért.”

A szlovák—magyar együttélés kapcsán több kutatás volt az elmúlt 2 évtizedben, az egyik legmélyebb elemzést ezen viszonyrendszeréről Lampl Zsuzsanna írta meg (Lampl 2008). Lampl megállapítja, hogy a szlovák—magyar viszony minőségének megítélésénél fontos szerepet játszik a kapcsolatrendszer szintje. A legalacsonyabb szintet a lakóhelyi, a legmagasabbat az országos szintű kapcsolatok jelentik. Dél-Szlovákiában a lakóhelyi kapcsolatrendszer az ottani szlovákok és magyarok épp mindennapi kölcsönös élethelyzeteiknek köszönhetően, közösen és közvetlenül alakítják ki és tapasztalják meg. Ezt az együttélést általában mindkét fél jobbnak tartja az országos viszonyoknál, amelyek valójában nem a két nemzet közvetlen interakciójából jönnek létre, hanem különböző, rajtuk kívülálló szubjektumok (például politikai pártok, államigazgatási szervek, kulturális

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

intézmények, média képviselői stb.) ténykedésén keresztül. Ezen megállapítás óta eltelt tíz évben a szlovákiai magyar politikai életben turbulens folyamatok zajlottak le, aminek következtében napjainkban a szlovákok és a magyarok közt a nagypolitikai, államigazgatási szinten is javultak a viszonyok.

Lampl Zsuzsanna (Lampl 2019) kutatásában megállapította, hogy a szlovákiai magyarok által említett hátrányok valójában nem is a magyarsághoz kötődnek, hanem a nem megfelelő szlováknyelv-tudáshoz (amit viszont a magyar tannyelvű iskolához társítanak, ahol szerintük nem lehet megtanulni szlovákul). E tekintetben iskolázottság szerint szignifikáns különbségek vannak: minél iskolázatlanabbak a válaszadók, annál inkább az érvényesülés akadályának tartják a magyarságot, s minél iskolázottabbak, annál kevésbé tekintik a magyarságot az érvényesülés akadályának, sőt, még előnynek is tartják.

A kutatás során vizsgálva volt az, hogy a válaszadók miként tekintenek magukra. A válaszaik alapján a legtöbben felvidéki magyarnak határozták meg magukat (a válaszadók 39,4 %-a), a második leggyakoribb meghatározásnak pedig a szlovákiai magyar megjelölést tüntették fel (a válaszadók 23,3 %-a). A harmadik leggyakoribb önmeghatározás a magyar volt (15,5 %), amit az európai követett (8,4 %). Ezen sorrend egyezik számos korábbi kutatással (Macháček 2010). A válaszadók körében a regionális kötődés önmeghatározás szintjén alacsony volt, a válaszadók 4,8 %-a határozta meg önmagát, mint a kistérséghez tartozó ahol lakik (pl. csallóközi, gömöri, bodrogi stb.).

A hazához való kötődés vizsgálata során a válaszadók 41,8 %-a Felvidék földrajzi fogalmat jelölte meg, amit a Szlovákia megnevezés követett (24,5 %). A haza értelmezésében a kistérség ahol él erőteljesebben jelent meg mint abban az esetben, amikor azt kellett megválaszolnia, hogy miként tekint magára. A válaszadók 8,4 %-a hazájának azt a kistérséget gondolja, ahol él. A válaszadók 7,5 %-a nevezte meg települését a hazájának. A válaszadók válaszaiból bizonyították a szlovákiai megyerendszer mesterséges jellegét, hogy a hazájuknak senki sem tekinti a megyét ahol él.

Az egyik kérdésben vizsgálva volt, hogy a válaszadók miként tekintenek a magyarság meghatározására, hogy minek alapján számít valaki magyarnak, mely dolgok számítanak, mennyire fontos bizonyos viselkedés, amelyek egyértelműen meghatározzák azt, hogy valaki magyar. A válaszadók közül igen kevesen gondolták azt, hogy nagyon fontos az a magyarságtudathoz, hogy valaki magyar állampolgár legyen, Magyarországon szülessen, magyarok legyenek az ősei. A válaszadók alapján ahhoz, hogy valaki magyarnak számítson nagyon fontos, hogy magyar legyen az anyanyelve (276 válaszadó jelölte meg ezt nagyon

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

fontosnak), ismerje és szeresse a magyar kultúrát (266 válaszadó jelölte meg ezt nagyon fontosnak).

A migrációs hajlandóság sokat elárul egy-egy közösség fennmaradási esélyeiről. A válaszadók 34,1 %-a sosem költözött még az élete során, 34,9 % egyszer költözött az élete során, míg a válaszadók 31 %-a többször is költözött már az élete során. A költözők esetében a költözés leggyakrabban a régió/járás területén ment végbe 2 település közt (összesen 104 ilyen jellegű költözés volt). Az országon belüli nagyobb költözések 67 válaszadó esetében voltak, amit az EU-n belüli költözések követnek (51 ilyen költözést tüntettek fel a válaszadók).

A költözés indoklásánál 41 % - 41 % részesedést tettek ki a lakáshelyzet javítása érdekében megtett költözések, valamint a munkavállalás végett megvalósult költözködések. A kutatás során a válaszadóktól megkérdezésre került, hogy elképzelhetőnek tartja, hogy 10 éven belül Szlovákián belül elköltözzön átmenetileg vagy véglegesen. A válaszadók legnagyobb hányada (37,6 %) még átmenetileg sem nem tudja elképzelni a költözést Szlovákián belül sem átmenetileg, sem véglegesen. A második legnépesebb csoportot azok alkotják akik elköltöznének akár véglegesen is (25,1 %).

A válaszadók többsége – 53,7 % – sem véglegesen, sem átmenetileg sem tudja elképzelni a költözést Magyarországra. A válaszadók 25,7 %-a gondolja azt, hogy átmenetileg munkavégzés céljából hajlandó lenne Magyarországra költözni, míg 20,6 % nyilatkozott úgy, hogy akár véglegesen is átköltözne Magyarországra, ha úgy hozná az élet. Arra a kérdésre, hogy miért költözne véglegesen Magyarországra, a legtöbb esetben olyan válaszok születtek, mint a családegyesítés, jobb munkaerőpiaci és kulturális lehetőségek, barát/barátnő, de többen említették azt is, hogy az átköltözést követően nem lennének gondjaik a szlovák nyelv használatával, nem érné őket többet diszkrimináció a magyarságuk miatt. A Magyarországra való költözés indoklását ilyen formában indokolták:

„Szlovákiában a felvidéki magyarságra mint nemzetbiztonsági veszélyre tekintenek és ezt nyíltan hangoztatják is többen. Olyan országban, ahol másodrangú állampolgárként kezelnek nem érezhetem magam otthon és nem tekinthetem azt hazámnak. Ebben az országban jelen van a magyargyűlölet, történelem hamisítás.”

„A tudományos élet virágzóbb, nem lesznek nyelvi nehézségeim.”

„Tanulás céljából.”

„Főleg a magyar identitás megőrzése végett”

„12 évig éltem Budapesten, nagyon szeretem a várost. Ha felvidéki magyarság helyzete tovább romlik, könnyen elképzelhető, hogy végleg odaköltözöm.”

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

„Munkahely.”

„Baráti, rokoni kapcsolatok ápolása végett.”

„Igazi motiváció nincs, nem igazán érzek kötődést a magyarországi magyarokhoz. Meggyőződésem, hogy többségük nem szereti a felvidéki magyarokat. Alapjában véve költözés ilyen szempontból Magyarországra idegen terep, a költözést csak kivételes helyzetben tudnám elképzelni.”

„Itt a magyarság képviselője egyszerűen botrányos.”

„A nyelvi nehézségeket elkerülném.”

„Ha a gyermekem odaköltözne.”

„Alacsonyabbak a lakásárak a szlovákiai lakásárokhoz képest sok régióban.”

„Gazdagabb kulturális élet végett.”

„Jobb kereseti lehetőségek végett.”

„Párkapcsolat végett.”

„Nem kell félni magyarnak lenni.”

„Gazdasági helyzet.”

„Rokoni szálak.”

„Nem szeretném, hogy az unokáim asszimilálódjanak, „dedo”-nak szólítsanak. Ezért valószínűleg a 4 gyermekemet is viszem Magyarországra.”

„Csupán az anyanyelv miatt.”

„Ha rosszabbodna a magyarok helyzete Szlovákiában.”

„Családi ok végett.”

„Ha újra házasodnék.”

„Szeretek ott.”

„Magyar közeg.”

„Pár éve Magyarországon tanulok, szóval valószínűnek tartom, hogy ott is fogok maradni.”

„Szélsőséges szlovák nacionalizmus jövőbeni esetleges térnyerése esetén”

„Anyanyelv használata.”

„Budapest világváros.”

„Nem a magyarságom miatt ért negatív élmények váltanak ki a költözést Szlovákiából, hanem egy magyarországi barátom, esetleg munkakörülmények miatt.”

„Az egyetem utáni jobb munkavállalási lehetőségek végett.”

„Anyanyelvi közeg.”

„Családi állapot megváltozása.”

„Szőlő, Tokaj hegyalja, Tolcsva, furmint :)”

„Családegyesítés.”

„Barátok”

„7 évig Magyarországon éltem. Ott vannak a barátaim. A volt munkahelyemre visszamehetnék. Nem kell attól tartanom, hogy valahol szlovákul kelljen megértetnem magamat.”

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

„Alacsonyabb árak.”

„A feleségem.”

„A magyarországi kulturális életben való részvétel.”

„Közelebb legyek barátaimhoz, ismerőseimhez vagy érdeklődési körömnnek megfelelő programok helyszínéhez.”

„Az olyan álmokról, hogy ott majd teljesen elfogadnak, letettem. Itt vagyok otthon. Magyarul otthon. Ha itt nem lehetnék, világot járnék. Hogy ne kelljen többet a "hovatartozás" problematikáját oldanom legszívesebben világpolgár lennék, szívemben meg csak magyar.”

„Munka, barát nő.”

„Jobb életszínvonal.”

„Könnyeb érvényesülés.”

„A nyelvhasználat miatt egyszerűbbek lennének a hétköznapiak.”

„Nem kell a szlovák szövegeket hallgatnom, amit nem értek, nem néznek le.”

„Van pár gyönyörű hely - régió ahol szívesen lalnék.”

„Minden hivatalban magyarul beszélnek.”

„Csak kizárólag munkaügyben.”

„Fiam ott fog tanulni egyetemen.”

„Gazdasági helyzet, esetleg fiam iskoláztatása miatt”

„Nincs egyéb motiváció, éltem már Magyarországon 2 évig, kollégiumban, és jó emlékeim vannak abból a korszakból. Ez szerintem megfelelő alapot adna egy esetleges további átmeneti kiköltözéshez.”

„Szeretem Magyarországot.”

„Oktatási színvonal, diákok nagyobb támogatottságot élveznek, több a lehetőség, a magyar fiatalok számára ideálisabb a magyar környezet sport és zene szempontjából.”

„Budapest jobb kulturális, szociális és gazdasági életet kínál bármelyik szlovákiai városhoz mérten. Nem lennének nehézségek a szlovák nyelvvel.”

„Ott élnek a gyerekeim.”

„Kultúra, lehetőségek, érvényesülés.”

„A táj és Budapest közelsége miatt.”

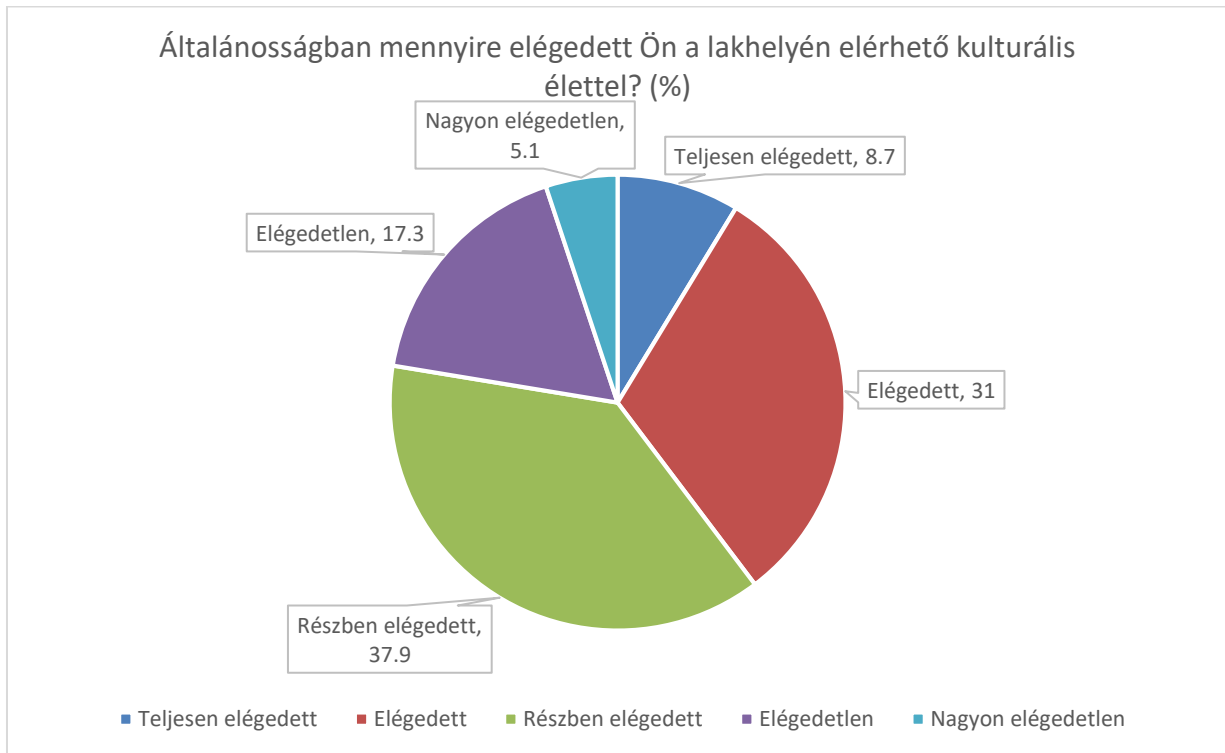
„Munkavégzés/család/rokonság.”

„Az átmeneti munkavállaláson kívül semmi más nem motivál figyelembe véve a magyarországi politikai, társadalmi és gazdasági mutatókat.”

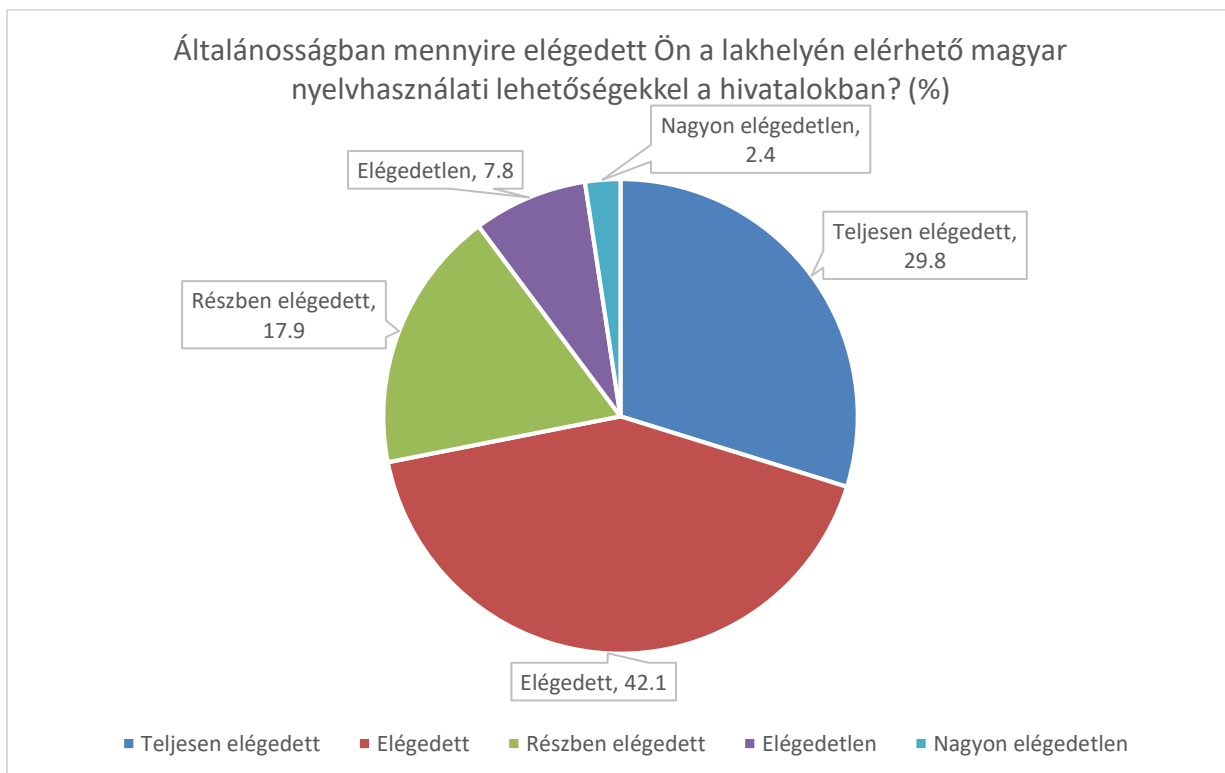
„Családegyesítés.”

„Férjem és fiam magyar állampolgár, valószínűleg Magyarországra fogunk költözni (bár ezt sosem szerettem volna korábban), mivel ők nem beszélnek szlovákul, de mindenképp a határhoz közel, hogy könnyű legyen a kapcsolatot tartani a felvidéki rokonokkal, barátokkal, ill. nekem szlovák állampolgár lévén könnyebb legyen az ügyintézés.”

15. ábra:

16. ábra:

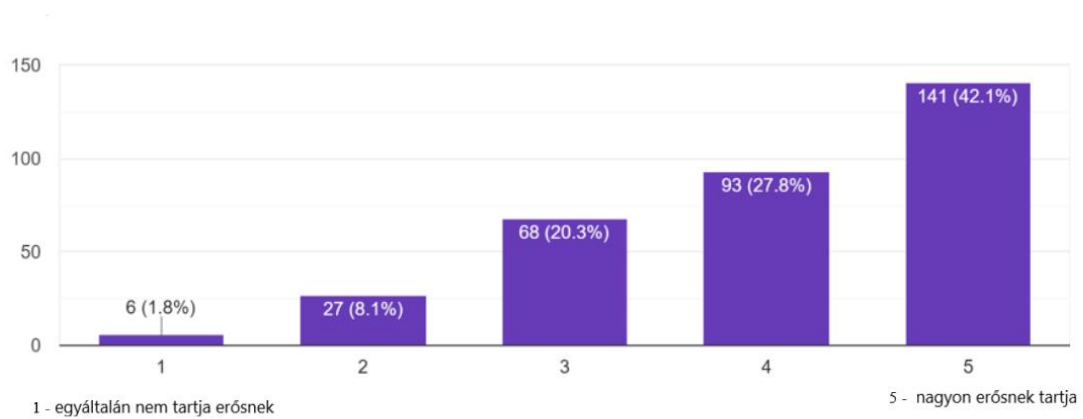
A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

17. ábra:

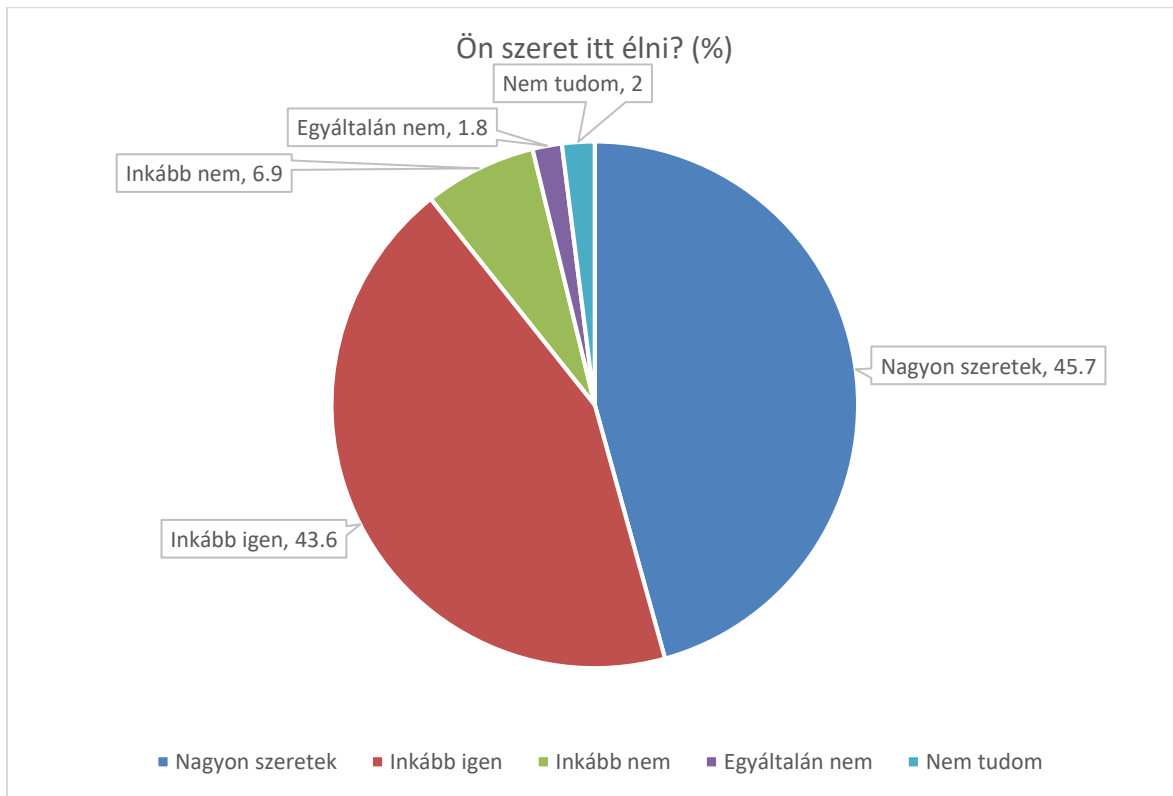
18. ábra:

Milyen erősnek érzi magában a településhez, térséghez való kötődést, identitást?

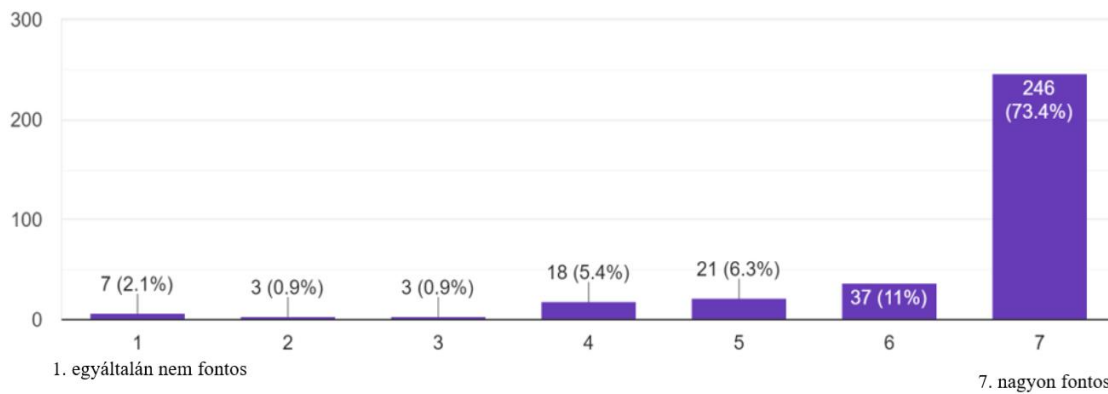
A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

19. ábra:

20. ábra:

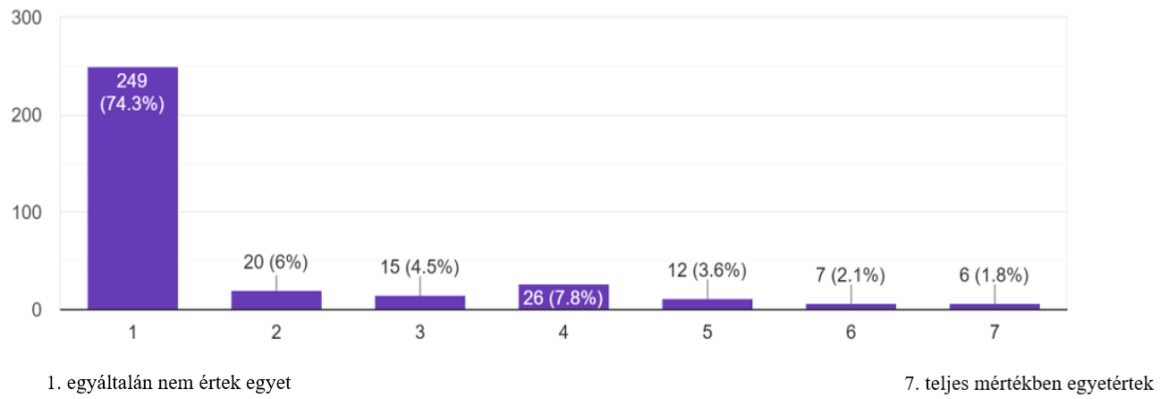
Mennyire fontos számára, hogy magyar nemzetiségű?

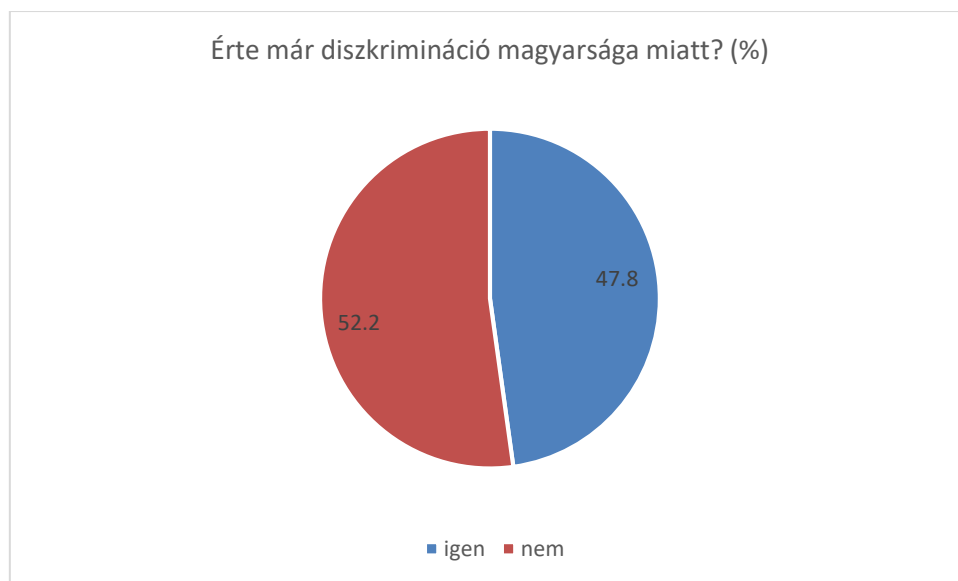
A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

21. ábra:

Könnyebben boldogulnék, ha feladnám a magyarságom?

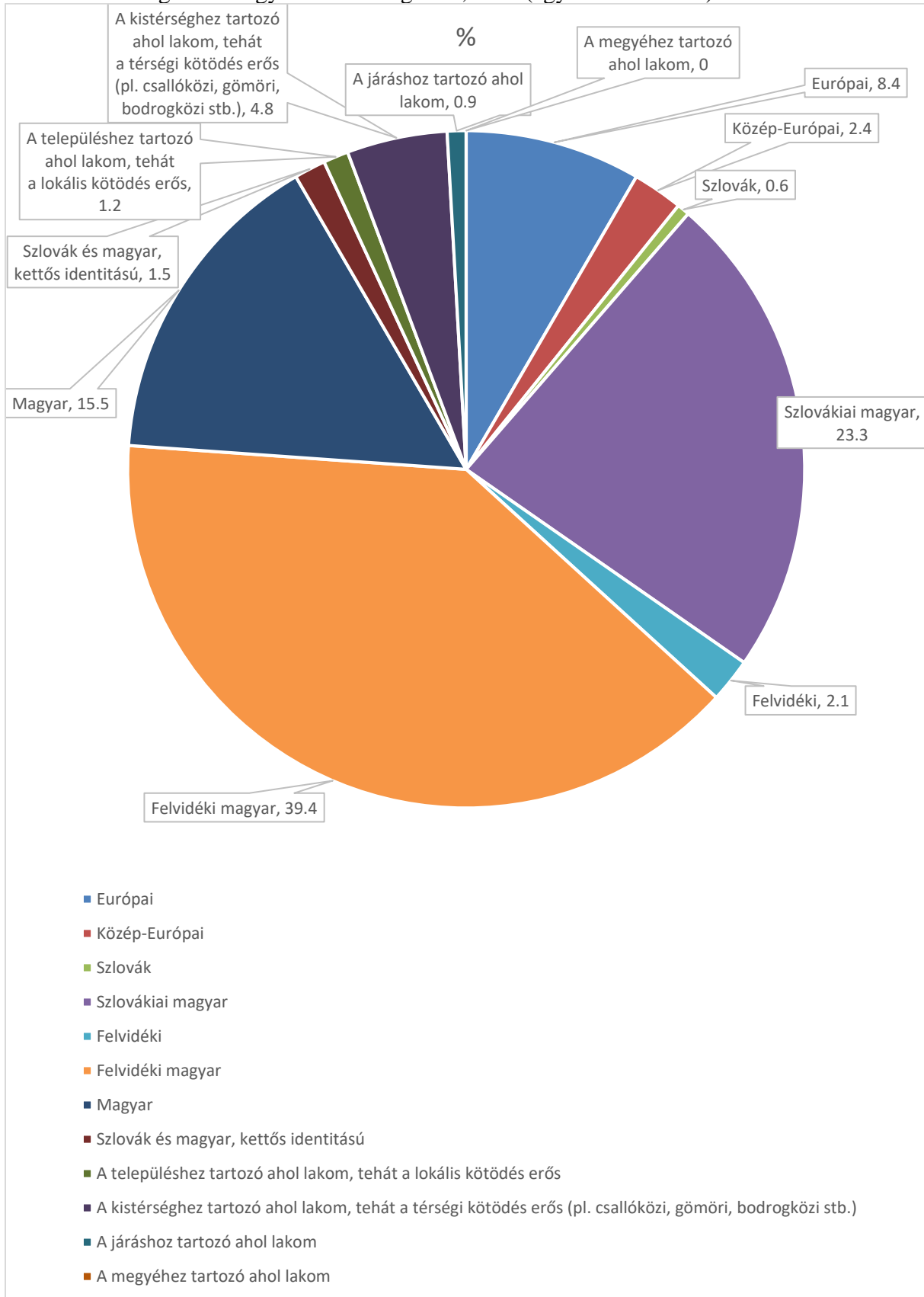

22. ábra:

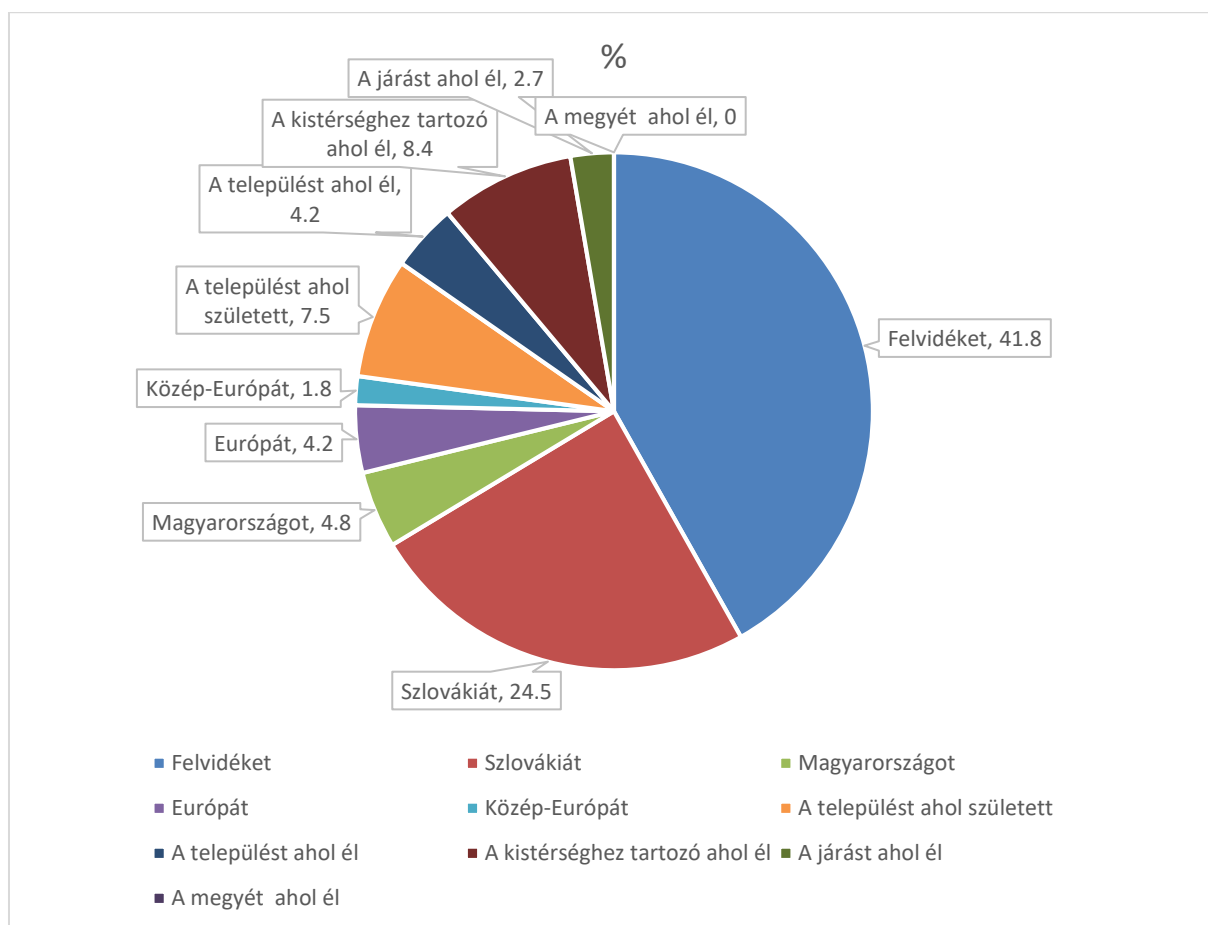
A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

23. ábra: Leginkább úgy tekintek magamra, mint (egy válasz adható)

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

24. ábra: Mit tekint hazájának?

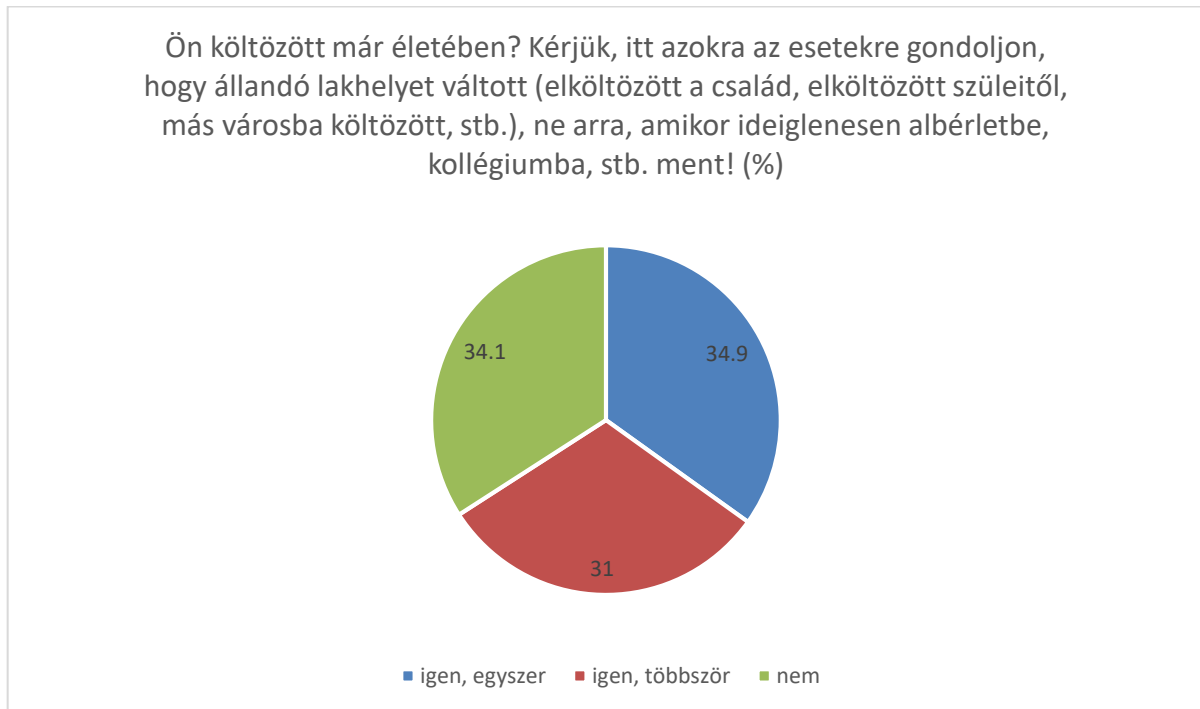

15. táblázat: Ahhoz, hogy valaki magyarnak számítson, mennyire fontos az, hogy...

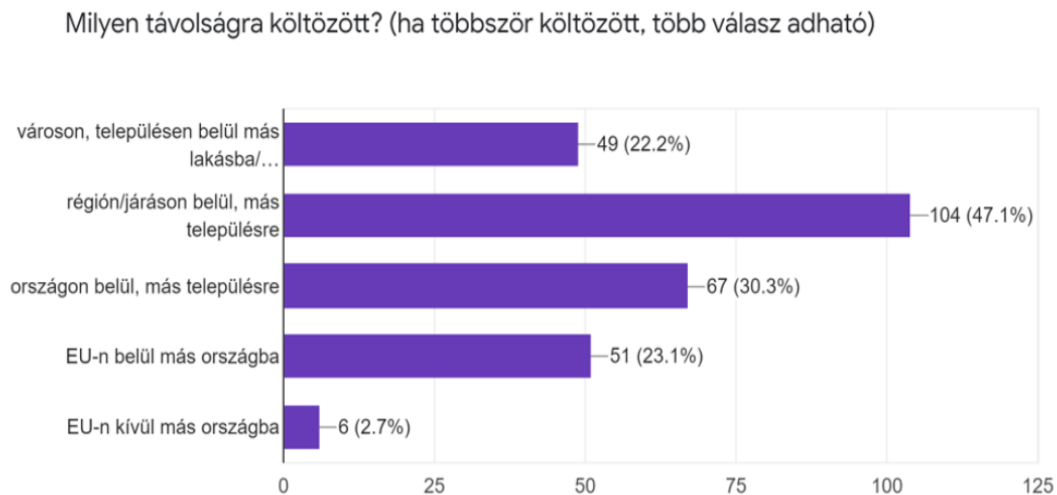
	Nagyon fontos	Kicsit fontos	Nem fontos
Magyar állampolgár legyen?	19	46	270
Magyar legyen az anyanyelve?	276	48	11
Magyarországon szülessen?	4	15	316
Magyarnak vallja magát?	301	24	10
Legalább az egyik szülője magyar legyen?	158	125	52
Magyarországon éljen?	5	22	308
Magyarok legyenek az ősei?	149	130	56
Ismerje és szeresse a magyar kultúrát	266	62	7
Élete legnagyobb részében magyarok között éljen	67	141	127
Magyar alapiskolát végezzen	196	88	51
Magyar középiskolát végezzen	140	121	74
Magyar sportolóknak, válogatottnak, a dunaszerdahelyi DAC futballklubnak szurkolni	66	92	177

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

25. ábra:

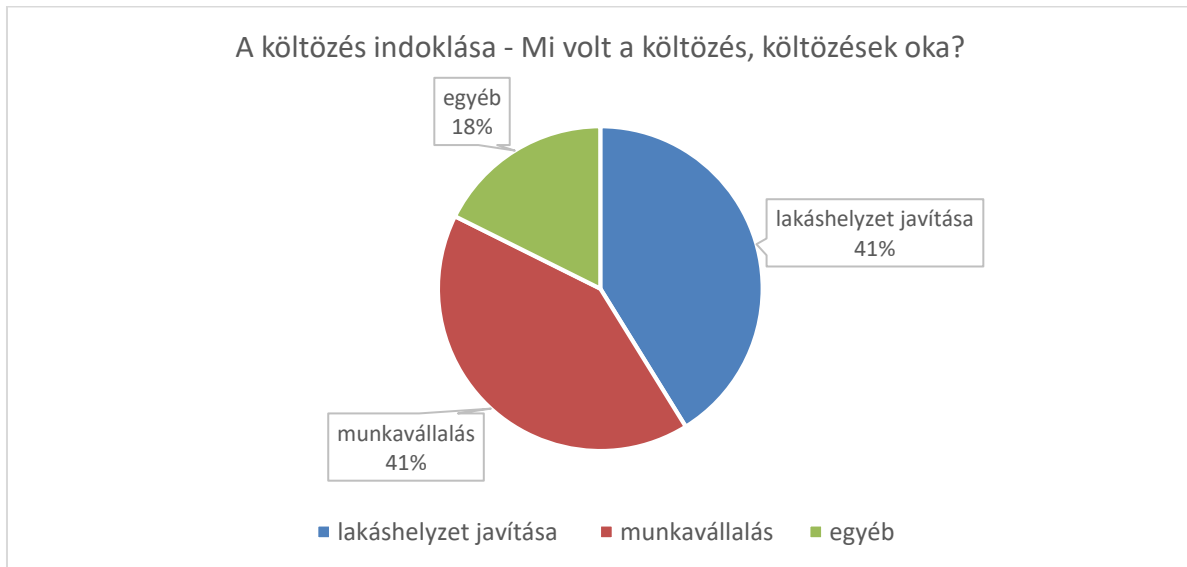

26. ábra:

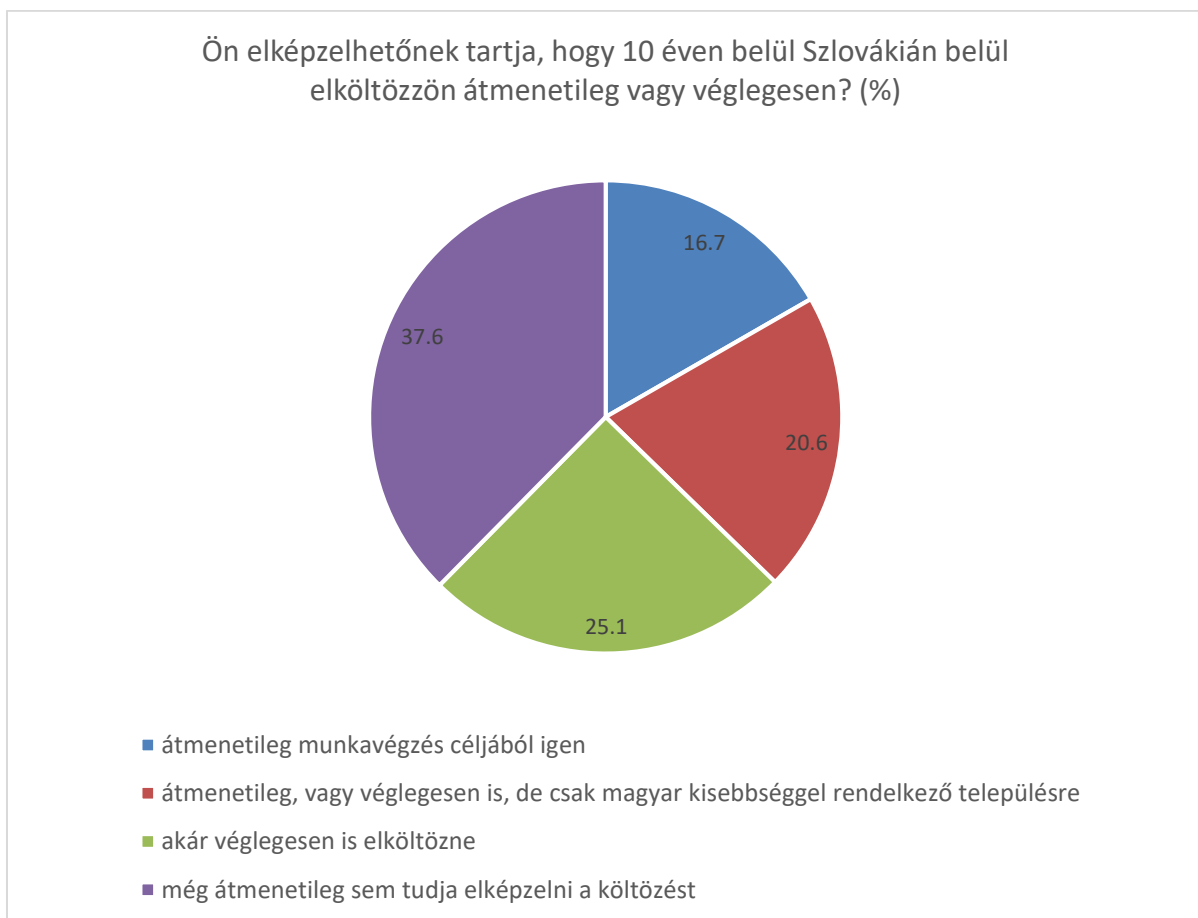

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

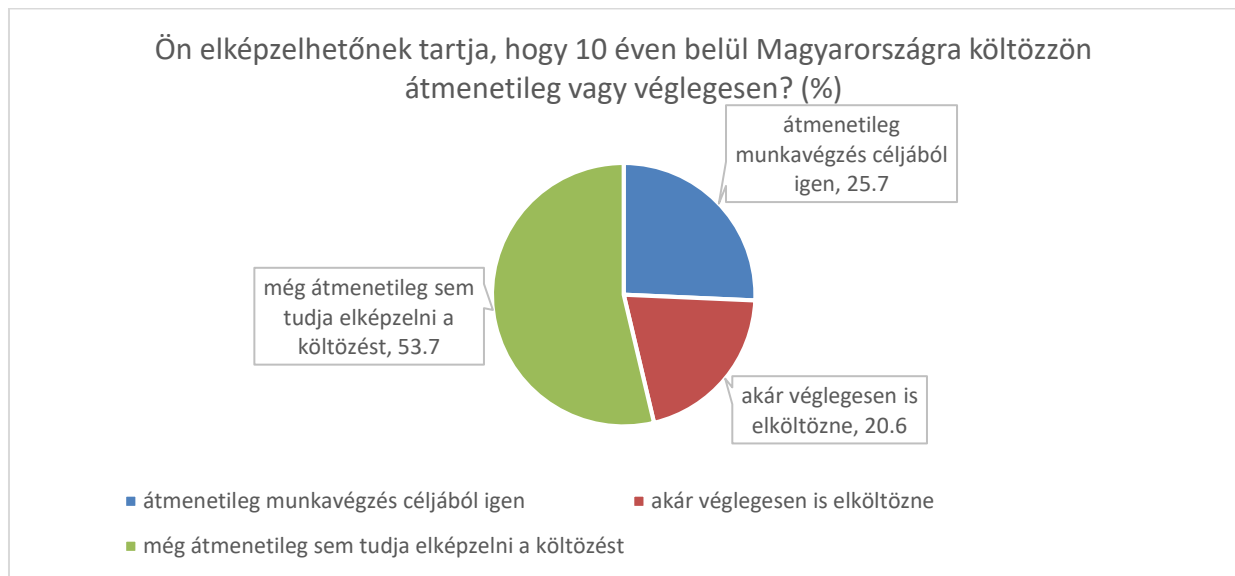
27. ábra:

28. ábra:

29. ábra:

Az elmúlt 2 évtizedben több ezer szlovákiai magyar fiatal költözött ki Nyugat-Európa irányába, némelyek csak Csehországba, de a többségük a jobb kereseti viszonyok végett Ausztriában, Németországban, Angliában és egyéb kedvező munkaerőpiaci feltételeket kínáló országban telepedett le. Ennek függvényében sokat mondó, hogy jelenleg a szlovákiai magyarság miként látja azt, hogy 10 éven belül külföldre (Magyarországon kívüli bármilyen egyéb országba) költözzön átmenetileg vagy véglegesen. A válaszadók 47,2%-a még átmenetileg sem tudja elképzelni a költözést, ugyanakkor 17,6 % akár véglegesen is elköltözne. A munkavégzés céljából átmenetileg elköltözne a válaszadók 29,3 %-a, míg nyelvtanulás céljából 5,9 %. A Magyarországon kívüli külföldre költözés esetében a válaszadók ilyen motivációkat adtak meg:

„Magasabb életszínvonal.”

„Tapasztalatszerzés a világban.”

„Más kultúrák és életstílusok megismerése, valamint nyelvtanulás céljából.”

„Társ, partner.”

„Megfelelőbb munka, magasabb bérek.”

„Szemléletmód, életszínvonal, élet újra meghatározása.”

„Új közeg, új munka, jobb egészségügy.”

„Nyugodtabb, emberségesebb környezet.”

„A 30 éves hátrány ami nem bír lefaragódni, inkább egyre többnek tűnik, ez pont elég motiváció.”

„Élményszerzés, tapasztalat, nyugodtabb, könnyebb élet kipróbálása”

„Jobb megélhetés, kaland, tapasztalat gyűjtés.”

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

„Mindig is vágytam arra, hogy megismerjem a világot.”

„Családegyesítés.”

„A hazai társadalmi helyzet olyan szintű hanyatlása ami a költözést szükségszerűvé teszi.”

„Nyelvtanulás.”

„Jobb életviszonyok,

„Ha a gyermekem után költöznék.”

„Nem olyan stupid országok, mint ezek itt.”

„Munkavégzés, házasság.”

„Több pénzt lehet keresni.”

„Önmagam kipróbálása.”

„Közép-kelet Európában egyre nagyobb a sötétség a fejekben. Az emberek el vannak "tévedve" nagyon sok szempontból. Nem akarok ilyen jövőt a gyerekeimnek.”

„Nyelvtanulás, más kultúra megismerése.”

„Jobb életminőség, szabadság, működő demokrácia, nyitott társadalom.”

„Anyagi biztonság érdekében.”

„Gyerekeim tapasztalatot szerezzenek.”

„Tanulás.”

„Új kultúra megismerése, több tapasztalat, tájékozottság.”

„Szakmai fejlődés.”

„Hollandia – gondolkodásmód.”

„Pénzkeresés, jobb megélhetés céljából.”

„Jobb szolgáltatások, magasabb életszínvonal, magasabb bérek, fejlettebb kulturális élet.”

„Nyelvtanulás, más kultúra megismerése, más égtáj megismerése, életszínvonal javítása.”

„Én bárhol megélek, ettől nem félek, de családom és kultúráim viszont itt van.”

„Emberek egymáshoz viszonyulása, jobb kereseti lehetőség végett.”

„Jobb egészségügy és környezetvédelem végett.”

„Csak és kizárólag munka végett, de inkább megpróbálok boldogulni itthon.”

Több fizetés végett, mert a munkás ember jó esetben megkapja a 700 eurót a munkájáért addig bent a parlamentben, meg a hivatalokban felveszik a több ezer eurókat a nagy semmire, ezért jobb lenne innen, bár szerintem máshol sem jobb a helyzet, de a mi hazánkhoz képest nyugaton legalább többet fizetnek az embernek a munkájáért, s nem akarják lehúzni a bőrét alamizsnáért.”

„Megismerjem az ottani kultúrát és életvitelt.”

„Kalandvágy.”

„Szakmai célok elsősorban, de vonzz az idegen kultúrák, akár nyelvek megismerése is. Van már hasonló tapasztalatom, egy másfél éves külföldi partnercégnél eltöltött megbízatás képében, és nagyon jók a tapasztalataim.”

„Ha a gyermekeim ott telepednek le.”

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

„Munka vagy kapcsolat, semmi más.”

„Nem szeretném a gyermekemet ilyen iskolarendszerben taníttatni, mint ami itt van. Sajnos Szlovákia nem rendelkezik olyan iskolákkal ahova szívesen beíratnám a gyermekemet. A külfölddel kapcsolatos fő motiváció a jobb iskolarendszerek.”

„Érdekel a világ, tapasztalatszerzés, új kultúrák megismerése.”

„Más élet kipróbálása, új tapasztalatok szerzése”

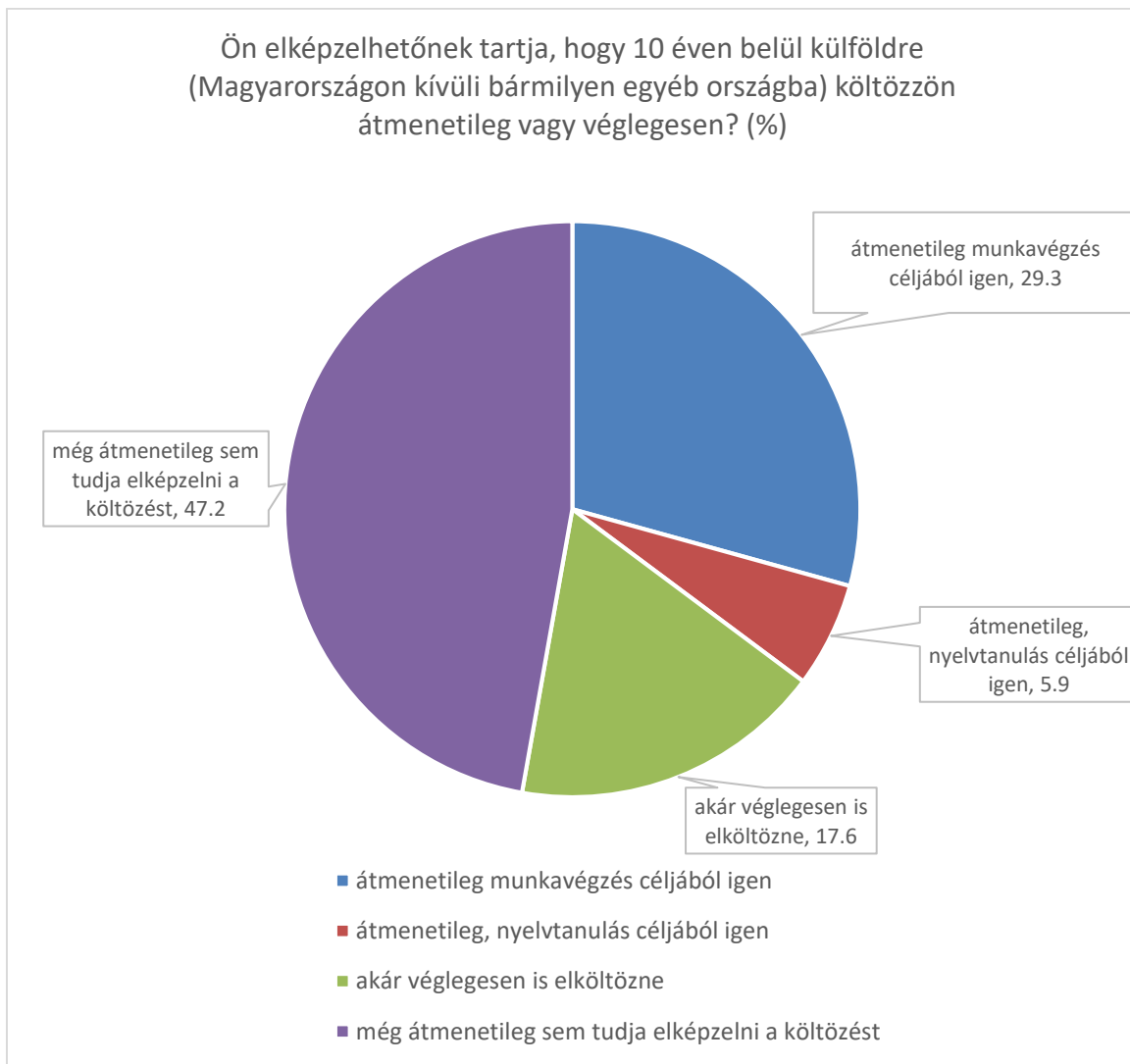
„Más országok és azok kultúráinak megismerése, emberek mentalitása.”

„Lehetőségek, új tapasztalatok, jobb pénzügyi feltételek.”

„Munkahely/ család.”

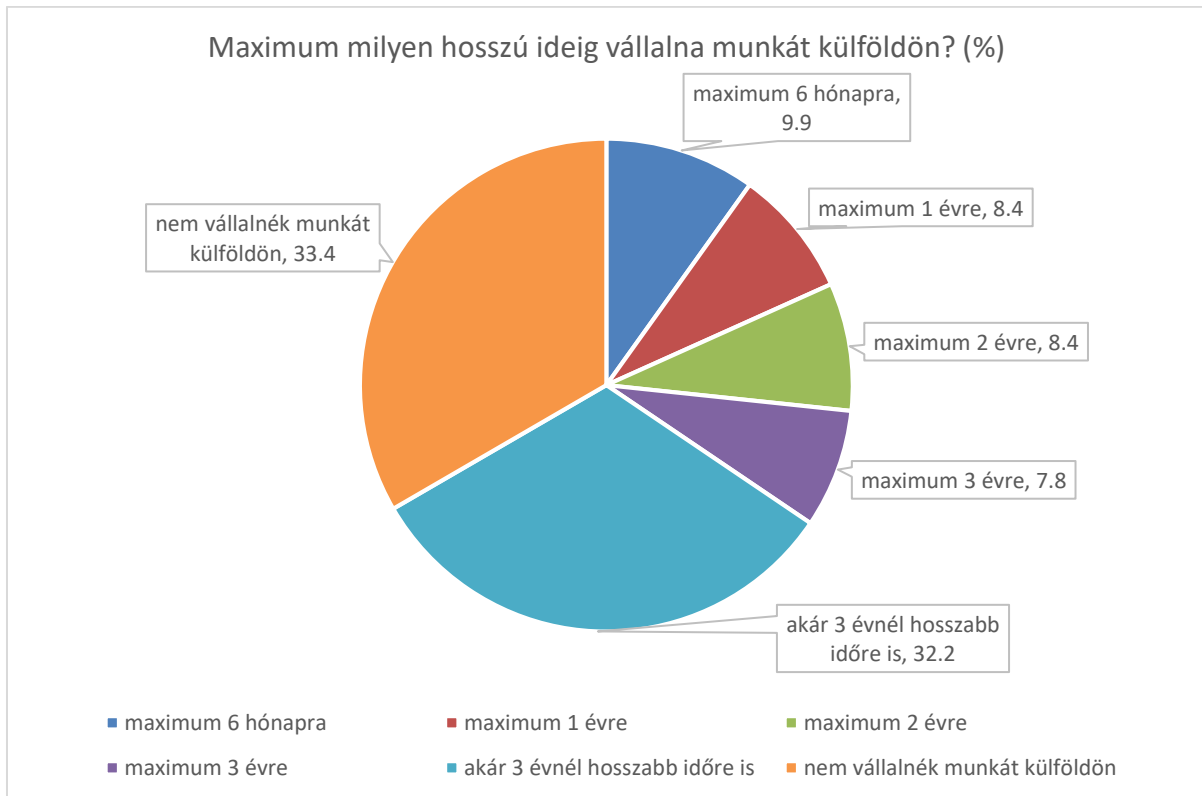
„Gyermekeim nyelvtanulási lehetőségei - rövidebb idő alatt tanulnának meg idegen nyelveket azon országokban, ahol azokat beszélik; multikulturalizmus - más kultúrákkal való megismerkedés és azok elfogadása.”

30. ábra:

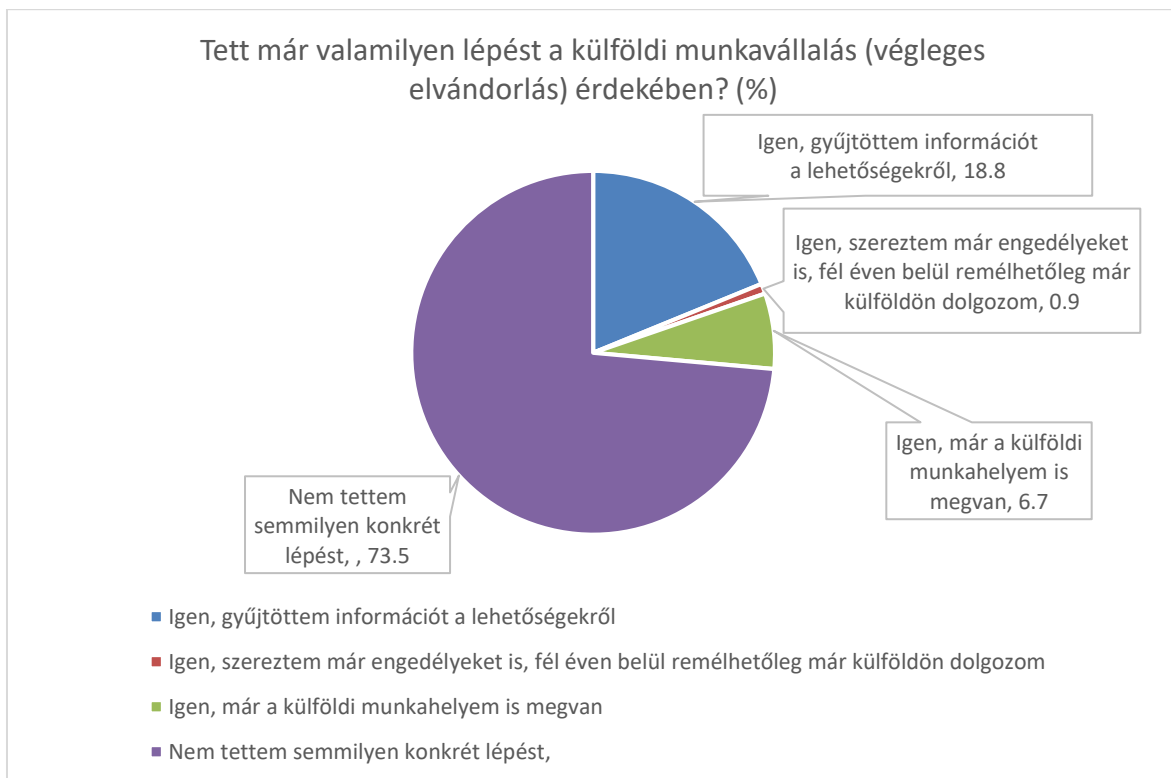

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

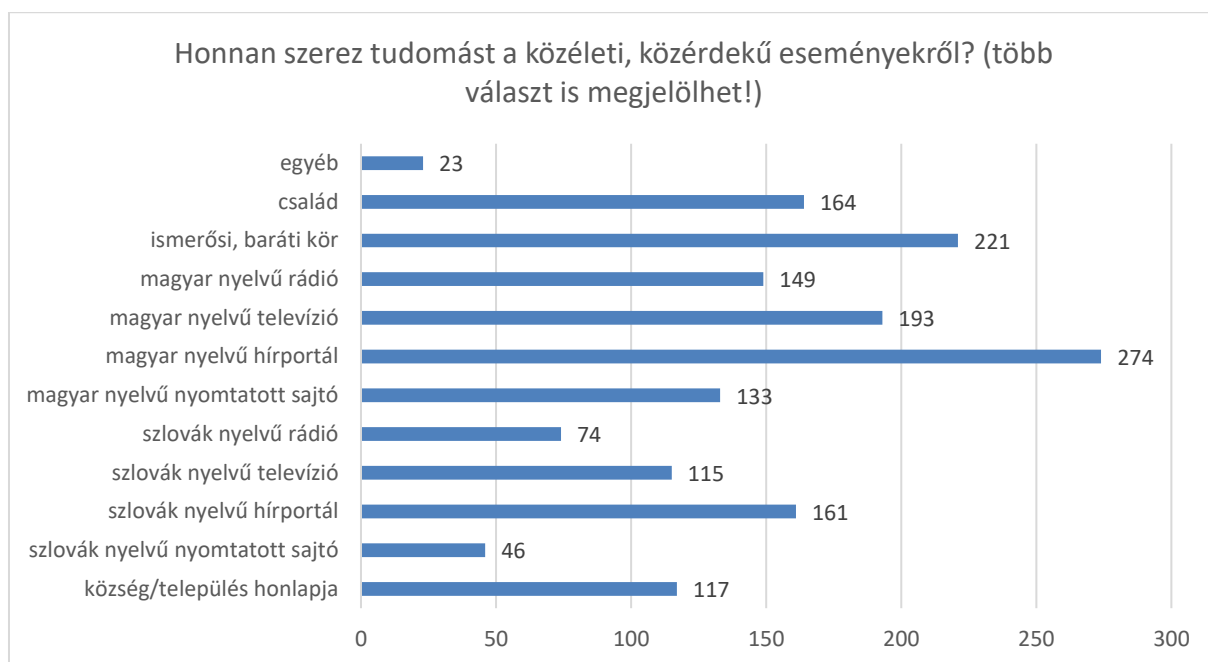
31. ábra:

32. ábra:

33. ábra:

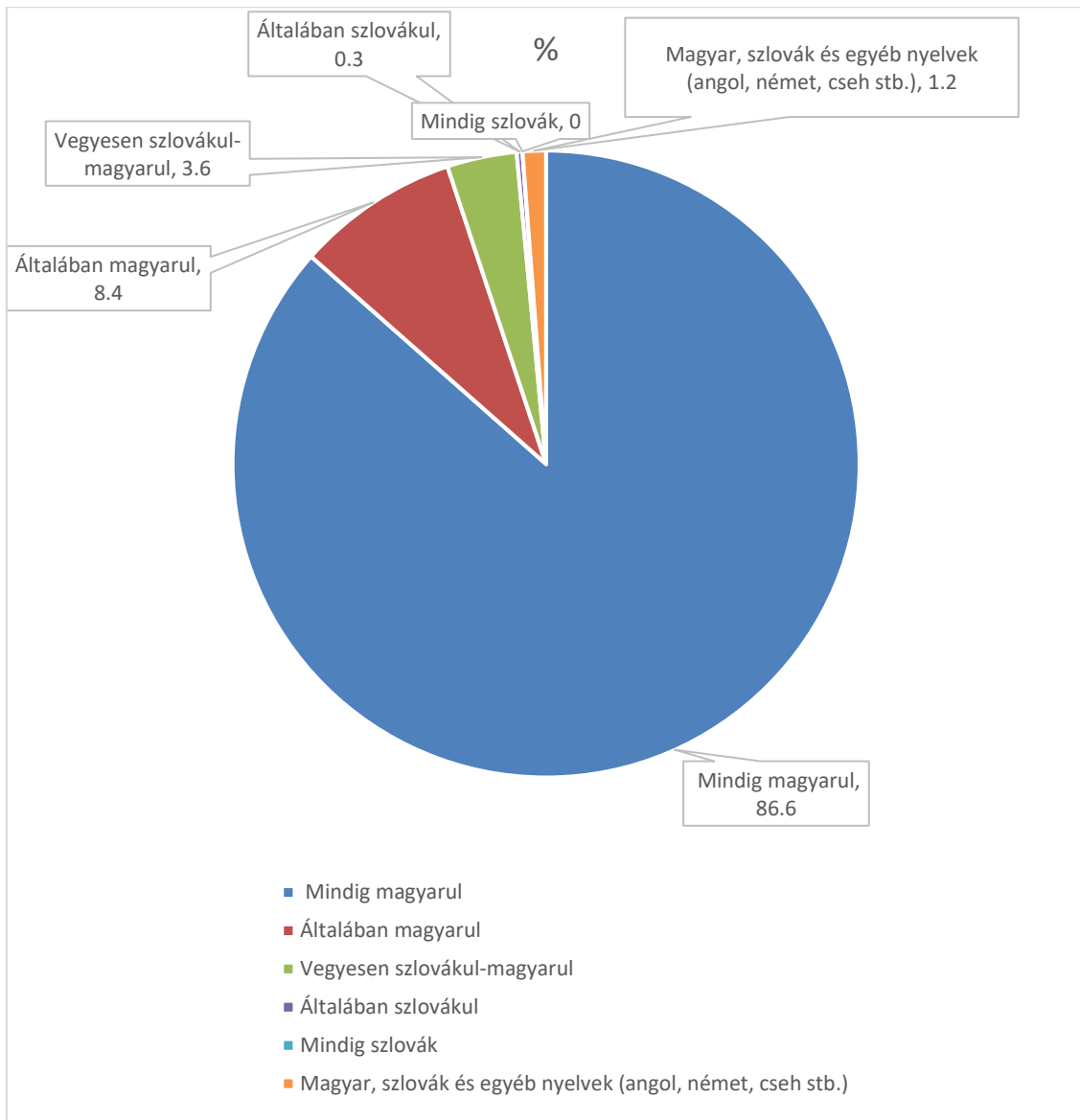

A válaszadók többsége tudomást a közéleti, közérdekű eseményekről elsősorban a magyar nyelvű hírportálokról szerzi, amit a baráti, ismerős kör követ. A harmadik leggyakoribb információs forrásként a magyar nyelvű televízió volt feltüntetve, amit a család követett. A szlovák nyelvű hírportálok az 5. helyen voltak a közéleti, közérdekű eseményekről szóló információs források listáján.

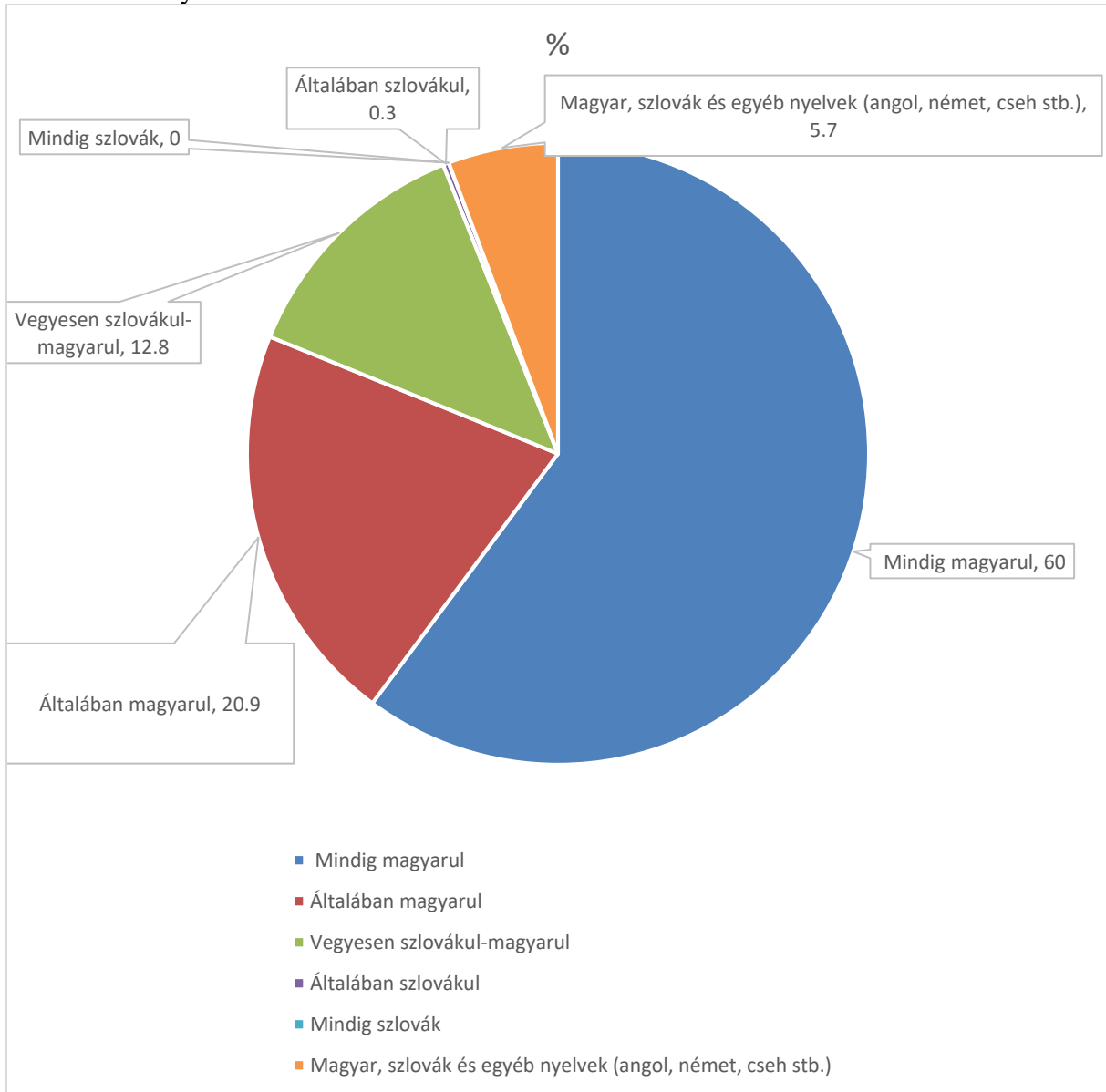
A nyelvhasználat terén a válaszadók körében a magyar nyelv használata dominált. Szűkebb családkörben a válaszadók 86,6 %-a mindig a magyar nyelvet használja, míg a vegyes magyar-szlovák nyelvhasználat a válaszadók szűkebb családi körében csak 3,6 %-nál van jelen. A baráti körben a magyar nyelv használata nem annyira domináns mint szűkebb családi körben, a baráti körben a mindig magyar kommunikáció csak a válaszadók 60 %-nál van jelen. A vegyes magyar-szlovák nyelvhasználat a válaszadók baráti körében 12,8 %-nál van jelen.

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

34. ábra: Nyelvhasználat szűkebb családi körben

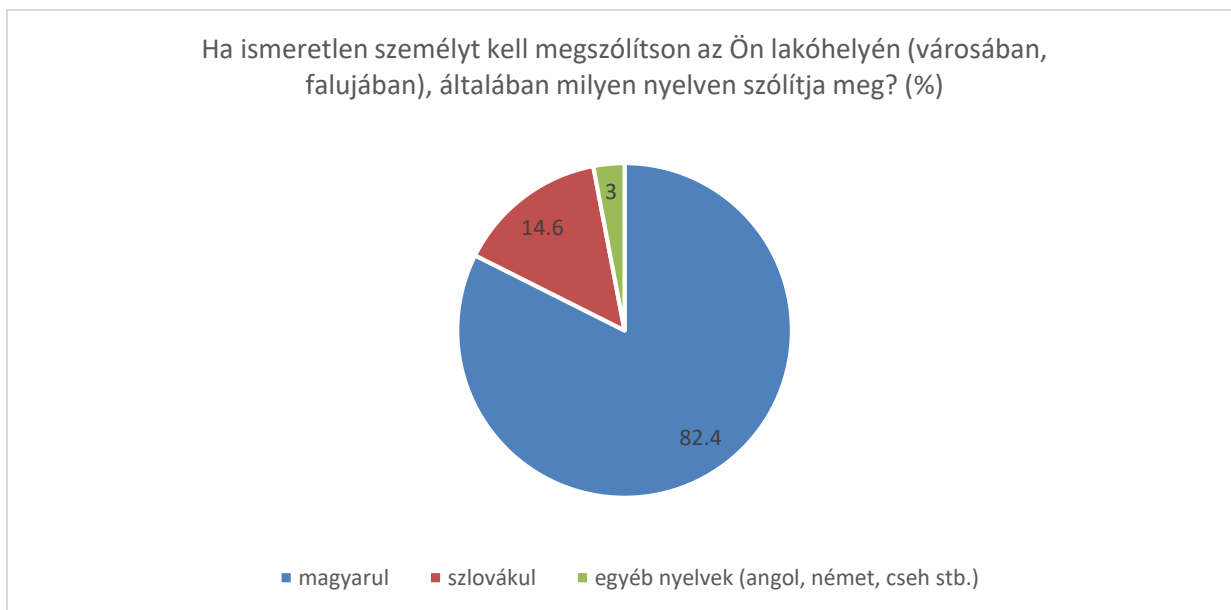

35. ábra: Nyelvhasználat szűkebb baráti körben

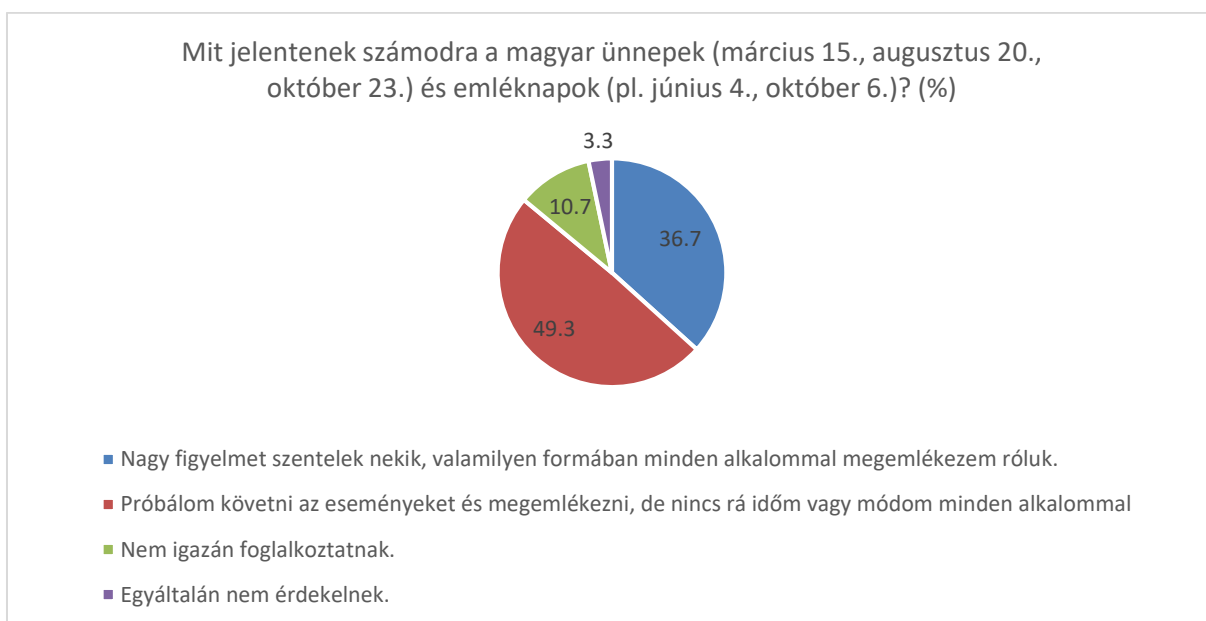
36. ábra:

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

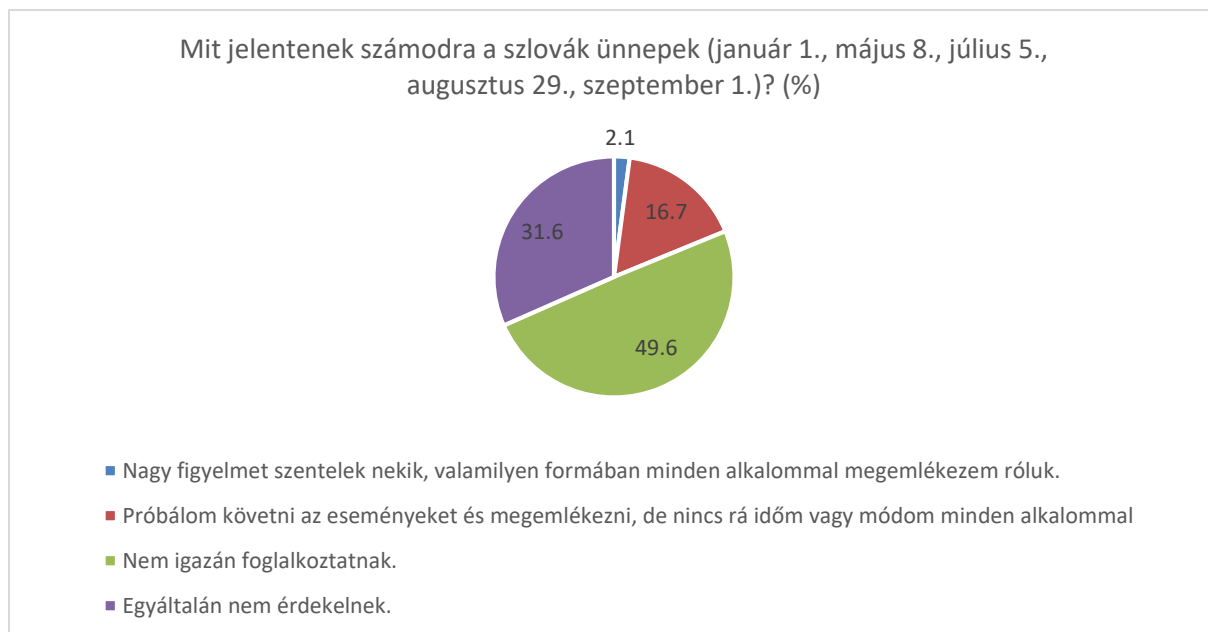
A válaszadók 36,7 %-a számára a magyar ünnepek (március 15., augusztus 20., október 23.) és emlénapok (pl. június 4., október 6.) sokat jelentenek, úgy jellemezték magukat, hogy nagy figyelmet szentelnek nekik, valamilyen formában minden alkalommal megemlékeznek róluk. A válaszadók közel fele – 49,7 % – úgy fogalmazott, hogy próbálja követni az eseményeket és megemlékezéseket, de nincs rá ideje vagy módja minden alkalommal ezt megtenni. A válaszadók 3,3 %-a mondta azt, hogy őket egyáltalán nem érdeklik ezen magyar ünnepek és emlénapok.

37. ábra:

38. ábra:

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

A válaszadók számára egyértelműen igen keveset jelentenek a szlovák ünnepek (január 1., május 8., július 5., augusztus 29., szeptember 1.): 49,6 % nyilatkozott úgy, hogy nem igazán foglalkoztatják őket ezen szlovák ünnepek, míg 31,6 % úgy fogalmazott, hogy őket egyáltalán nem érdeklik ezen szlovák ünnepek.

16. táblázat: Hajlandó Ön többet fizetni egy termékért, mert...?

	igen	nem	nem tudom
Szlovákiában gyártották	163	126	46
A szlovákiai magyarok által lakott régióban gyártották (pl. Csallóközben, Mátyusföldön, Gömörben, Nógrádban, Bodrogeközben stb.)	231	65	39
A lakóhelyéhez közel, az Ön szűkebb régiójában gyártották	236	59	40
Magyarországon gyártották	140	127	68

Az elmúlt 10 évben sok közgazdász hangsúlyozta, hogy a helyi gazdaságfejlesztés egyik hasznos eszköze az, hogy a közösségek helyi termékeket gyártsanak, majd azokat az ott lakók előnyben részesítik, ezáltal a pénz helyben marad a közösségben. A kutatás során megállapításra került, hogy a válaszadók többsége hajlandó többet fizetni egy termékért, ha azt a lakóhelyéhez közel, a szűkebb régiójában gyártották, állították elő. A válaszadók körében az is vonzó, ha a terméket a szlovákiai magyarok által lakott régióban gyártották (pl. Csallóközben, Mátyusföldön, Gömörben, Nógrádban, Bodrogeközben stb.). Mindezen információk kedvezően hathatnak a jövőben a gazdaságfejlesztési intézkedéseknél, hiszen egyértelműen már jelen van az a vásárlói közönség itt Dél-Szlovákiában, aki hajlandó többet fizetni egy termékért ha azzal a helyi gazdaságot erősíti.

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

A kutatás során a válaszadók számára lehetőség volt elmondaniuk azt, hogy milyen ötleteik vannak, melyek a közösségfejlesztést, az összetartozás érzését, a magyar nemzeti identitás erősítését szolgálnák a településen, a térségben ahol élnek. A válaszadók döntő többsége reagált ezen nyitott kérdésre, a válaszokat illetően az alábbi válaszok merültek fel:

„Több minőségi magyar kulturális program minden korosztálynak. A regionális szinten előállított termékeket piacra bocsátani és jutányos áron árulni.”

„Kultúra fejlesztése”

„Regionális nemzetiségi rendezvények, testvér-települési találkozók szervezése, magyar nemzeti ünnepeknek nagyobb figyelem szentelése, felvidéki magyar oktatási intézmények fejlesztése (oktatási és műszaki szinten is), regionális helyi termékek kialakítása, lehetőség biztosítása értékesítésre, magyar vállalkozók nagyobb szervezeti összefogása, tanácsadás, B2B találkozók részükre (nem csak a fiatal vállalkozók részére). Határ menti közös turisztikai és kulturális programok, fesztiválok megvalósítása, közös szervezése”

„Autonómia (nyelvi, kulturális, esetleg területi) kialakítása.”

„Magyar iskolákban több kulturális rendezvény szervezése. Először is a gyerekek identitását kell erősíteni, hogy később amikor felnőnek továbbadják gyerekeiknek.”

„Minden településen össze kellene fogni a magyarságért tenni akaró embereket és közösen segíteni egymást, részt venni a megemlékezéseken, rendezvényeken, kölcsönösen támogatni egymást a közélet és a kultúra minden területén.”

„Megfelelő politikai, gazdasági, kulturális stb. mozgalmak, tevékenységek, folyamatok elindítása tehetséges vezetőkkel, azok helyett a gyenge teljesítmények helyett, amelyek most vannak.”

„A fiatalság bevonása a közéletbe, kultúrába.”

„Gazdaság erősödése, indentitás tudat erősítése.”

„Politikamentes közélet.”

„Tisztességes érdekképviselő, a haszonleső, megélhetési politikusok eltávolítása a közösségi- és közéletből, regionális gazdasági és értékesítési rendszerek, szakemberek bevonása a közösségfejlesztésbe, fejlesztési forrásokhoz juttatni a helyi közösségeket, munkahelyteremtés és lakásprogram a fiatalok részére.”

„Teret adni már végre a fiataloknak. Szükséges és elengedhetetlen a túlélésünk miatt a generáció váltás. Összefogás és egység, talán így nem fogyunk el teljesen.”

„Egyházi rendezvények és kulturális rendezvények által.”

„Kulturális közösségi centrumok létrehozása által.”

„Olyan polgármester kell itt, aki magyarnak is érzi magát. Akkor pl. az óvodában is lehetne magyar osztály.”

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

„Civil szervezetek támogatása, fiatalok bevonása közéletbe - tanárok szerepe nagyon fontos, tanárok motiváltságának a növelése.”

„Klubszerű intézmények működtetése.”

„Oktatás, rendezvények , előadások minden mennyiségben.”

„Kisebbségi kultúra, zene, népdalok, népmesék, hagyományok mélyebb oktatása már az alapiskolában, óvodában szakképzett oktatókkal.”

„Mindennek az alapja a családban és az iskolákban történő nevelés. Ha a gyermek jó példát lát otthon és a tanintézményekben, akkor fogékonyabb lesz a különféle kulturális eseményekre amelyek még tovább erősítik benne magyarságának tudatát. Közösségfejlesztés: falunap, sportnap, egészség-nap, táboroztatás, sport klubok, focicsapat, cserkészlet, zeneiskola, ahol a gyermek olyan közösségben lehet, amely kielégíti az érdeklődését és leköti a figyelmét. Csoportos túrák szervezése, sport klubok felnőtteknek, nyugdíjas klubok. Közös mise-és istentisztelet-látogatások szervezése, ahol a gyermekek és fiatalok csapatba szerveződve vennének részt a szertartásokon.”

„Székelyek összetartóbb kisebbség mint a szlovákiai magyarok. Vannak elveik amiből nem engednek.”

„Színvonalasabb magyar oktatás, magyar kultúra.”

„Pozsonyban magyar befogadó színház működtetése és magyar ház létrehozása (a Csemadok épülete elavult, a Pozsonyi Casino szükkörű és kicsi).”

„Bármilyen a magyar fiatalokat összehozó rendezvények létrehozása”

„Politika mentes kulturális rendezvények.”

„Színvonalas kulturális programok szervezése.”

„Saját pénznem, mint más városokban és mikrorégiókban.”

„A magyar nyelv, kultúra és történelem ismerete előny. Erőteljesebben fel kell erre hívni a figyelmet ezen értékekre.”

„A magyar közösségeink szorosabb kapcsolata kulturális és gazdasági szinten egyaránt.”

„Egyértelműen nagyon hangsúlyt fektetnék a magyar nyelvű oktatásra, pontosabban a szlovákiai magyar értelmiségi réteg megerősítésére, mert ezzel a közösségünk minden téren (gazdasági, politikai, kulturális) csak nyerne. Fontos a tudásalapú, megfelelő, egészséges öntudatú fiatal generáció kinevelése, mert csak ebben látom a közösségünk jövőjét. E mellett törekednék a többségi nemzettel való korrekt és kiegyensúlyozott viszonyra a régióinkban, mert ez a mindennapi élethez rendkívül fontos.”

„Regionális identitás erősítése a legkülönbélebb módszerek által, pl. autós matricákkal – az autókon lenne ilyen matrica "Mátyusföld, Taksony - ide tartozunk :)”

„Magyar nyelvű oktatásfejlesztés”

„A többségi nemzettel összekötve kellene régióként kulturális programokat szervezni, mivel így a magyarok felszabadultan tudnák megmutatni kultúrájukat, s azt, hogy mi csak gazdagítjuk ezt a régiót, színesebbé tesszük.”

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

„Határozottan a kétnyelvű írott területek terén. A magyar feliratok nagyon fontosak. De ne keljen ezért vitát folytatunk a szlovák nyelvűekkel mert akkor nem lesznek. Ez a mi ügyünk!!! Fontosnak tartanám, hogy a falvak és városok elé egy-egy magyar jelkép elhelyezését kedves szöveggel ami az arra utazóknak, járóknak egyértelművé teszi hogy ez itt magyarok által lakott terület is.”

„Tudjunk politikai véleménykülönbség ellenére is együtt ünnepelni.”

„A magyar kulturális élet felvirágoztatása jót tenne.”

„Templom és iskola.”

„Jó lenne valamilyen városi-polgári klub, ahol rendszeres összejövetelek lennének beszélgetésekkel, előadásokkal, véleménycserével.”

„Felvidéki turisztikai értéktár létrehozása által.”

„Vizuális kétnyelvűség, a magyar nyelv státusának emelése.”

„Magyar óvoda és iskolafejlesztés által.”

„Ha a szlovákiai magyar pártok összetartóbban állnának az emberek mellé nem csak választások előtt, hanem állandó jelleggel.”

„Nálunk sokan sport szimpatizánsak, közös meccsnézés, vetítés. Talán gyakrabban kellene szervezni (főleg tavasszal, nyáron, akár ősszel is) a település lakosai számára eseményeket (főként fiatalokra gondolva) a kreativitásra hagyva. Koncertek, kisebb fesztiválok, vagy kevésbé költséges események mondjuk pl. a saját történelmünk megismerése előadások által közösségi terekben, mivel úgy nehéz fenntartani a magyarságunkat, ha valójában sokan nem is tudják, mi is ez a "fogalom".”

„A kulturális események számának növelése; az önkormányzat, vagy egyéb szervezet által szervezett közös magyar és szlovák nyelvtanfolyam; nyári gyerektáborok.”

„Több gyermeket kellene vállalni a magyar családoknak, így több magyar lakos lenne :)”

„Ez Somorján jól működik, de kevés a város magyar jellegének megtartásához. A helyi politikai vezetőknek kell minden más területen - tehát a kultúrán túlmutató területeken is - sokkal jobban figyelem előtt tartani azok magyarságra gyakorolt hatását: lakás gazdálkodás, lakóövezetek terjeszkedése, helyi fiatalok megtartása, az anyanyelvi oktatás város általi intézményesített népszerűsítése, további magyar középiskola vagy Magyarországról kihelyezett magyar felsőoktatási intézmény létrehozása, ez segíthet a magyar alapiskolák népszerűsítésében is, mert jövőképet, továbbtanulási lehetőséget nyújt a magyar gyermekeknek. 3 éves képzés Somorján, aztán 2 év a győri vagy más műszaki főiskolán. A lényeg, hogy olyan képzést nyújtson, amit idehaza is elismernek és megkaphatná a bc. titulust, aztán folytathatná a diák a tanulmányait bárhol máshol.”

„Többgenerációs sport, kulturális programok szervezése rendszeresen évente több alkalommal.”

„A falvakat, úgy képezem el, mint kis államokat, egy-egy falunak maximalizálni kellene az önellátást, az önfenntartást és ez összehozná az embereket, minél több olyan erőforrást, szolgáltatást kellene tudnia egy adott falunak előállítani ami összefogással függetlenítené a közösséget. Számomra az autonómia itt és a családban kezdődik, nem pedig a szlovákokkal szemben kell kiépíteni azt, hanem a globalizmussal szemben és a szlovákokkal együtt. Mert ugyanaz a rendszer sújtja az egész világot. A

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

globalizmus ellen az önellátással lehet válaszolni, az önellátás pedig minden nemzet megmaradását segíti. A lokális identitás erős ha jó a lokális önellátás. Nekem ilyenem van, nem vagyok se magyar, se szlovák, ősember vagyok aki élni akar a természettel barátságban. Ez általános érvényű életstratégia: élni a természettel, ez ember identitás.”

„A fiatalok megtartása az által, hogy munkahelyeket teremtenek itt keleten is, közösségi klubok létrehozása által fiatalok számára.”

„Gazdasági programok megvalósítása, vállalkozások támogatása.”

„Tisztességes, becsületes, szavahihető politikai képviselő biztosítása által.”

„Flashmobok, közéleti vitaestek.”

„Nem szabad hagyni az etnikai szerkezet megváltozását a településre beköltözők által.”

„A Csemadok helyi szervezetei több értékmegőrzési programot szervezhetnének, olyanokat, amelyek a fiatalokat is érdeklik.”

„Könyvtárak fejlesztése, a sajtó fejlesztése.”

„Úgy érzem, hogy ezt a túlárado öntudatot inkább szellőztetni kéne és tudatosítani, hogy nem egyedül a nagy magyar nemzet él a Földön, toleránsabbnak kellene lenni, és abbahagyni a szélmalomharcot a múltban élve, alkalmazkodni kell a jelenhez és nyugodtan élni az országban, ha meg nem jó, akkor elköltözni egy olyan helyre ahol elégedett lehet.”

„Fontosnak tartom a rendszeres (min. 1x havonta) személyes közösségi találkozókat, melyen akár van hivatalos program, akár nincs, de a magyarsággal kapcsolatos témák kerülnek megvitatásra.”

„Magyar iskola, szülőföld szeretetére való tanítás és kincseinek megismertetése, ez az alap.”

„Kitörölni a „merjünk kicsik lenni” felfogást az emberek fejéből. Stockholm szindrómás a közösségünk.”

„Fiatalok támogatása a szülőföldön boldoguláshoz.”

„Magyar iskolába íratni a magyar gyerekeket.”

„Először hirdetnének magyarul a falvakban, majd azután szlovákul.”

„Tisztelni, segíteni egymást 😊”

„Sajnos sok agyhalott tagja van a nemzeti közösségünknek, velük nem tudunk mit kezdeni, nekik mindegy, hogy milyen kulturális esemény van, vagy épp miért koszorúzzuk a Mátyás szobrot, és így tovább sorolhatnám a végtelenig. Jó lenne megmutatni az itt élőknek a magyar történelmet, mert sajnos sokan már inkább nem akarnak magyarnak vallani magukat, nehogy valami elnyomás, diszkrimináció érje őket.”

A válaszadók alapmutatói

A válaszadók többsége nő volt (53,7 %). Az életkort tekintve a válaszadók többsége a 37-50 és a 26-36 korcsoportba tartozott. Az iskolai végzettség tekintetében a felsőfokú

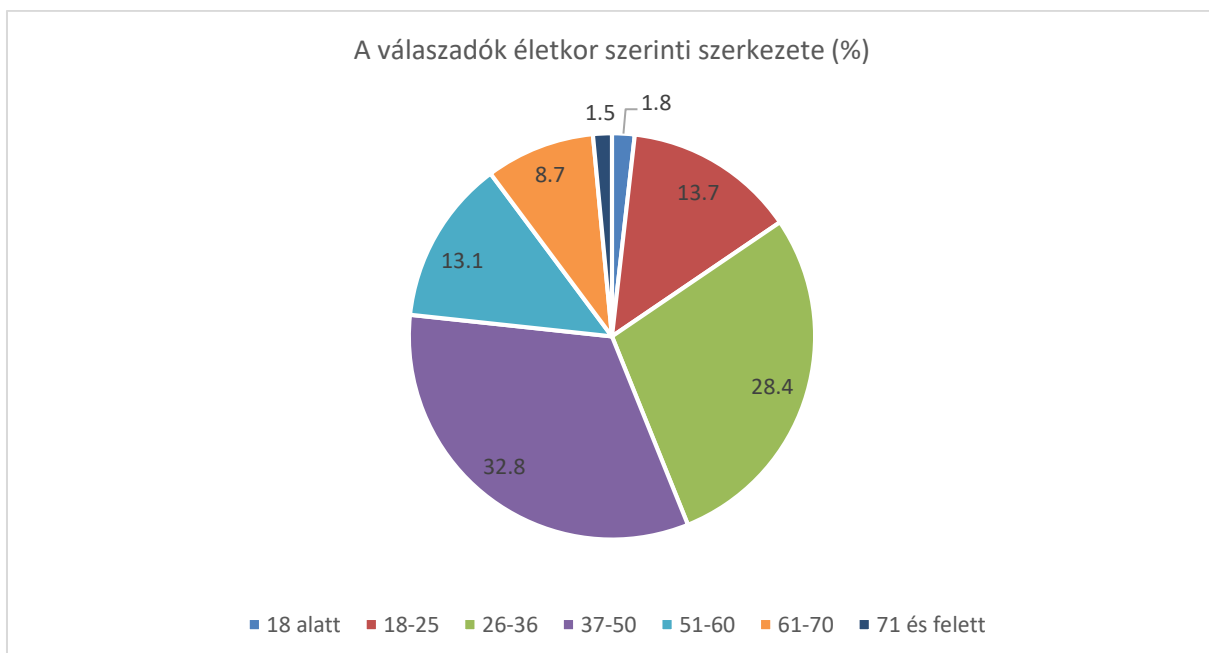
A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

végzettségűek alkották a legnagyobb csoportot, amit az érettségivel rendelkezők követtek. A válaszadók 77,5 % aktív, munkaviszonyban volt, míg munkanélküli státuszban a válaszadóknak csak a 4,2 %-a volt.

39. ábra:

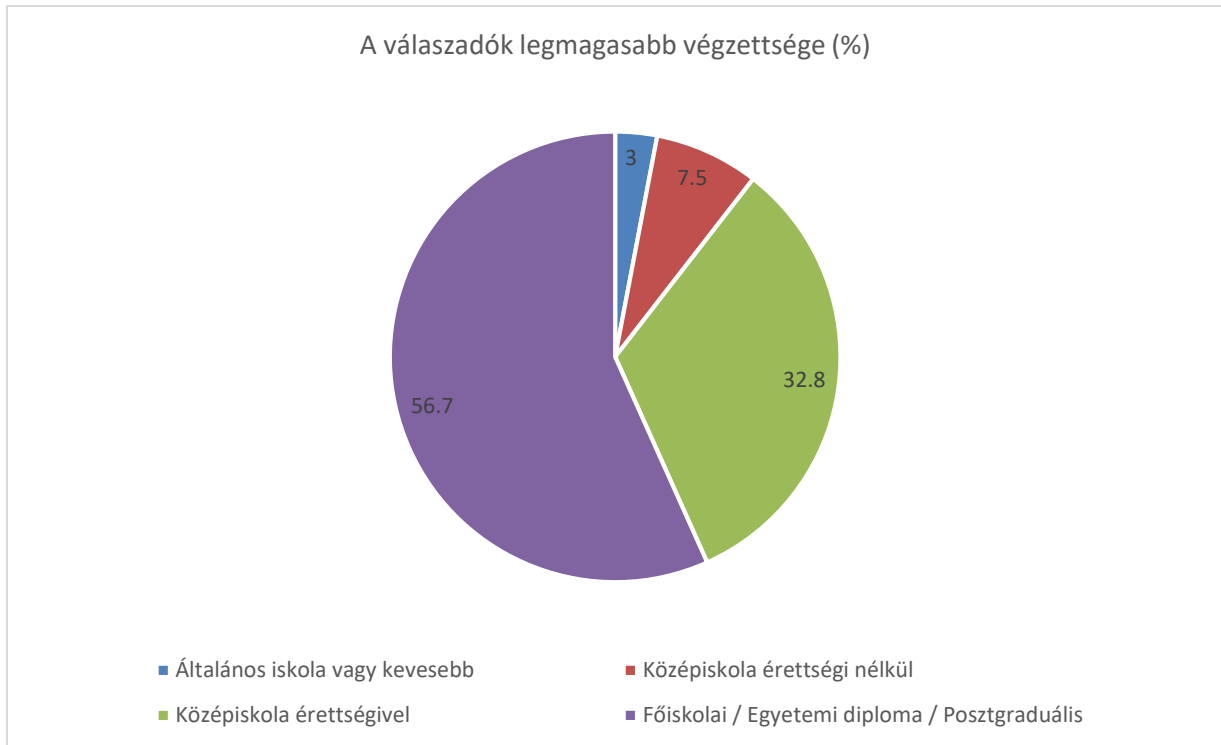

40. ábra:

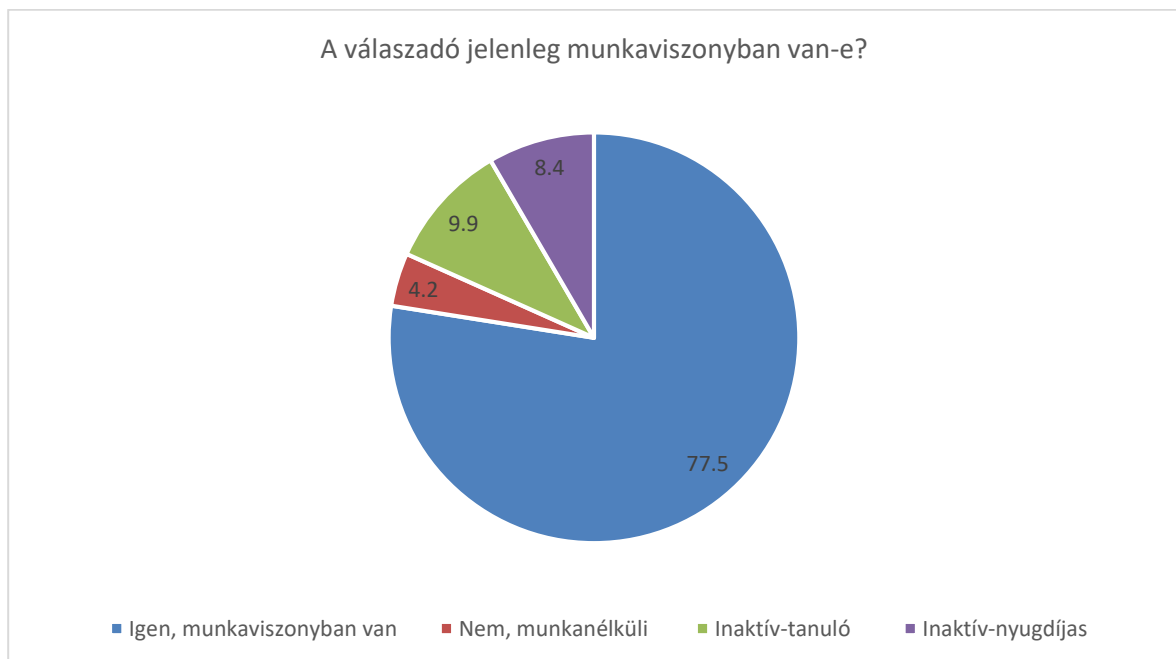

41. ábra:

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

42. ábra:

Mélyinterjúk

A kutatás során 30 szlovákiai interjúalannyal készült mélyinterjú a társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásáról a szlovákiai magyarok életmódját és a magyar kisebbség identitását illetően. Az interjúalanyok közül legtöbben a régiófejlesztés, az oktatás, a kultúra és a gazdaság területén tevékenykedtek. Ezek az egyik legfontosab és központi kérdései a szlovákiai magyar nemzeti kisebbségnek, hisz ezen területek mindig közvetlenül befolyásolják a demográfiai folyamatok, konkrétan, hogy hány magyar gyermek születik, mennyien fognak látogatni magyar tanítási nyelvű intézményeket, maradnak-e a lakhelyükön, vagy települést/országot váltanak.

A megkérdezettek szerint a szlovákiai magyar közösség megmaradásának kulcsa a magyar nyelvű oktatásban van, ugyanis az anyanyelvi oktatás az alapvető kiindulási pont a magyar identitás megőrzéséhez. Az oktatásban és a kultúrában tevékenykedők példát mutatnak, ösztönzőleg hathatnak a közösség többi tagjai számára. A szlovákiai magyarság identitásának megőrzésére végzett eredményeket illetően kiemelt intézményekként nevezték meg a Fórum Kisebbségkutató Intézetet és a Selye János Egyetemet.

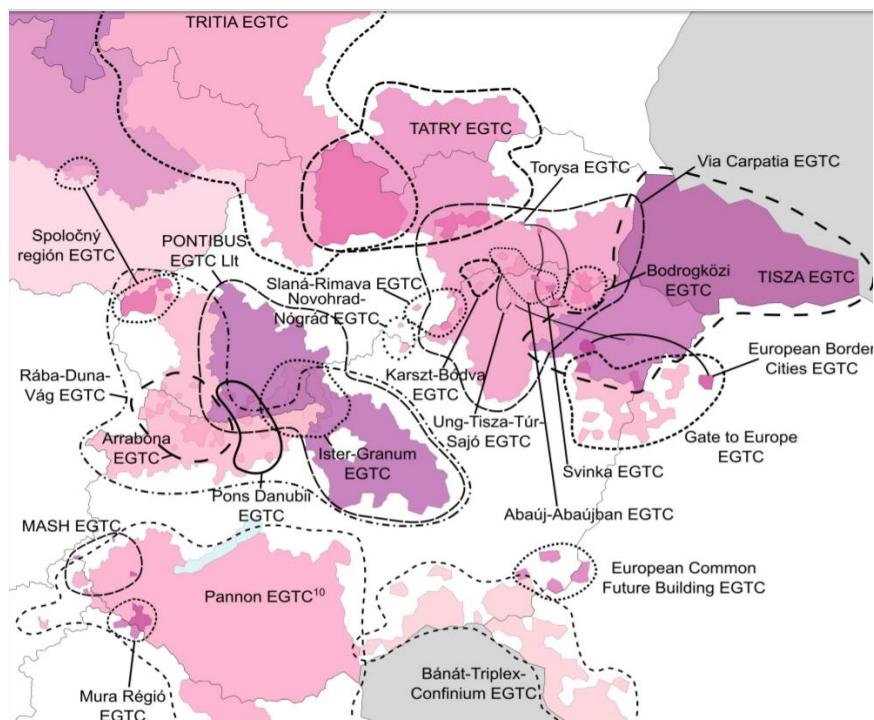
Többen elmondták, hogy a magyar anyanyelv ápolásában fontos szerepet töltenek be az egyházak is, bár az egyházak kapcsán kiemelték, hogy ez igen függ a papok/lelkészek személyétől, hogy azok mennyire foglalkoznak a fiatalok megszólításával, ami a napjaink társadalmi folyamataiban nagyon nehéz.

Az interjúalanyok elmondták, hogy a napjainkban tapasztalható társadalmi-gazdasági területi különbségek az elmúlt 100 év prágai/pozsonyi kormányok döntéseinek következménye, mivel az ország társadalmi térszerveződését olyan gazdaságszervezési modellek alapján igyekeztek átalakítani, amelyek a nemzetiségi kisebbségek intenzív asszimilációját célozták, szétrombolták a természetes térségek/tájegységek arculatát, irracionális határok mentén húzták meg a közigazgatási célokat szolgáló területi egységeket (járásokat, kerületeket/megyéket). Az elmúlt másfél évtizedben végbement társadalmi folyamatok azt igazolják, hogy sok évtizedes kormányzati próbálkozások csak részleges sikert hoztak a mesterséges regionális tudat kiépítésében, a térségekben élők lelkében megmaradt a történelmi emlék, a genius loci, a lakosság körében a természetes régiók szellemisége felülírta a merev közigazgatási határvonalakat, s az uniós csatlakozás és a schengeni határrendszer meghozta a természetes régiók - tájegységek ébredését a térségek "horizontális" kapcsolatainak megsokszorozódása által (amihez készülnek az infrastrukturális kellékek is, pl. napjainkban több híd építése van folyamatban Szlovákia és Magyarország közt az elmúlt

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

években már megépült úthálózati fejlesztések mellett). A táji-természeti környezet, a természetes regionális kapcsolatok, a történeti tájegységek máig érzékelhető sajátos kultúrája, valamint napjaink társadalmi-gazdasági folyamatainak eredményeképpen a szlovákiai magyarok lakta térben napjainkban több mint két tucat funkcionális tájegység, természetes térség határozható meg a településszerkezetre épülve, ahol a tájegységek/természetes térségek lényegéhez tartozik a közös történelmi múlt mellett a társadalmi-gazdasági, valamint a nyelvi-kulturális összetartozás is. Ezek a funkcionális tájegységek néhol Szlovákián belül vannak, sok esetben azonban átívelnek a határokon.

43. ábra: Az európai területi együttműködési csoportosulások – EGTC-k – földrajzi fekvése Szlovákiában 2016-ban

Forrás: https://portal.cor.europa.eu/egtc/Register/Documents/2465_egtc_map.pdf

A határ mentén élő szlovákiai magyarság számára nagy lehetőséget jelentenek az európai területi együttműködési csoportosulások (angol megnevezésük: European Grouping of Territorial Cooperation, rövidítve EGTC), amelyek elősegítik a regionális és helyi intézmények, szervezetek határokon átnyúló, transznacionális és régióközi együttműködését. Az EGTC-k közös projektek megvalósítását, a szakértelem megosztását, valamint a területfejlesztés koordinációjának javítását teszik lehetővé a partnerek számára, így a szlovákiai magyarságnak is. Az európai területi együttműködési csoportosulások a magyar kisebbség által lakott régiók fejlesztésében, így a magyar identitás megőrzésében fontos

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

szerepet töltenek be, ezt támasztja alá, hogy ezen csoportosulások száma Szlovákia azon területein a legmagasabb, ahol magas a magyar kisebbség lélekszáma, lakónépességen belüli aránya.

A térbeliség a gazdaságfejlesztésben meghatározó szereppel bír, hiszen tartósan fenntartható gazdaságfejlesztés

- 1) elsősorban térségi eszközökre, belső erőforrások felhasználására épít, a külső erőforrásoknak és eszközöknek elsősorban átmeneti ösztönző szerepük van,
- 2) autonóm, egyedi, térséghez illő megoldásokat keres,
- 3) térségi elköteleződéssel jellemezhető, azaz helyi szereplők együttműködésében, részvételével és érdekében valósul meg,
- 4) a gazdasági célok mellett térségi közösségi, társadalmi célokat vállal.

Az interjúalanyok egybehangzóan elmondták, hogy a helyi/térségi kötődés fejlesztési erő, ezért a régiók/térségek öntudatra ébredése rendkívül fontos, ugyanis a térségi kötődés aktivizálóan hat a társadalmi-gazdasági folyamatokra: ha a térbeli tudatosság, térségi identitástudat erősödik, akkor a térség versenyképessége, innovációs potenciálja is erősödik. És ez igaz fordítva is: minél fejlettebb egy térség, annál erősebb a kötődés foka. Az elmúlt másfél évtizedben az uniós csatlakozás által számtalan forrás nyílt meg a sikeres közösségfejlesztéshez, amelyek megszerzése azonban nagyon nehéz a versenytársak magas száma miatt. Az önkormányzati szereplők és civil szféra szereplői kiemelték az olyan uniós programokat, amelyek keretében lehetőség van arra, hogy a határ két oldalán élő magyarok összefogjanak, s olyan programot valósítsanak meg amellyel a magyar identitást tudják megőrizni. Az egyik ilyen népszerű forrást az Interreg programok jelentik, a másikat pedig az Európa a polgárokért program, amelynek célja, hogy segítse a polgárokat az Európai Unió közös történelmének, sokszínűségének működésének alaposabb megismerésében, az uniós szakpolitikák és döntéshozatali folyamatok megértésében, miközben aktív szerepvállalásra és demokratikus részvételre ösztönzi a résztvevőket. Az Interreg programok közt sikeres példaként említhető meg a HERBALAND című projekt (kód: SKHU/1601/4.1/150) – amely a Rába - Duna - Vág Európai Területi Társulás partnerségével az Interreg V-A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Programban valósult meg 2018-ban az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatásának köszönhetően. A projekt keretében szlovákiai és magyarországi szakemberek az egyes régiókban korábban évszázadokon át meglévő ősi gyógynövényismereti tudást tárták fel ismét, és adták közre az ott élőknek, lehetőséget

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

teremtve számukra a réteken, erdőkben fellelhető gyógynövények gazdasági hasznosítására, azok termesztésére, ezáltal is hozzájárulva az életszínvonal emelkedéséhez, csökkentve az elvándorlás esélyét és így végeredményképpen szlovákiai magyar kisebbség jobb kilátásait a szülőföldön. Az Interreg pályázatok közül szintén a jó gyakorlatok közé sorolható a Pons Danubii Európai Területi Együttműködési Csoportosulás CULTPLAY projektje, amelynek keretében játszóparkok épülnek a szlovákiai városokban, így Érsekújvárbán, Észak-Komáromban, Ógyallán, Vágsellyén és Szögyénben, majd ezt követően a szomszédos magyarországi településeken, Kisbéren, Dél-Komáromban, Oroszlányban és Tatán. A játszóterek lényege, hogy a szlovák oldal kulturális örökségeit – komáromi Öregvár, gútai vízi malom, vágsellyei Pázmány kastély – a magyar partnereknél, míg a magyar oldal kulturális örökségeit – Csillag erőd, tatai vár, oroszlányi szénbányák – a szlovák partnereknél építik fel. Minden park ajánlja a többi parkot, így csalogatva a látogatókat a Duna egyik oldaláról a másikra. Az Európa a polgárokért program keretében meg sok esetben romániai, szerbiai és horvátországi magyar falvak és közösségek képviselői találkoznak a szlovákiai magyar falvak és közösségek képviselőivel és valósítanak meg olyan programokat, amelyek hozzájárulnak úgy a szlovákiai magyarok nemzeti identitásának megőrzéséhez, mint a romániai és a szerbiai magyarok nemzeti identitásának megőrzéséhez egyaránt.

A régiók társadalmi- és gazdaságfejlesztésében további fontos eszköz még az uniós Leader program, aminek forrásai anyagi támogatást nyújtanak a vidéken élőknek, a turizmusnak, az idegenforgalomnak, a helyi szolgáltatásoknak, az infrastruktúrának, az energetikai beruházásoknak, vagyis mindennek, ami segíti a kistérségek gazdasági fejlődését. Ennek köszönhető az, hogy az utóbbi években komoly és sikeres fejlődésnek indult meg számos falu Dél-Szlovákiában. Kiemelendő példaként említhető meg Kisudvarnok község, mely 2013-ban elnyerte az Év faluja címet Szlovákiában. További követendő példa az átfogó és sikeres fejlesztésekre Feled község, ahol olyan projektek valósultak meg, mint a közintézmények energetikai beruházásai, teljes csatornahálózat-kiépítés, a településközpont revitalizációja, közösségi központ kialakítása, községi vállalkozás beindítása és bővítése. A fejlesztések és a beruházások elsődleges célja az volt, hogy a faluban lévő szolgáltatások színvonala emelkedjen, s a lakosok komfortérzete nőjön. A feledi polgármester szerint a falu folyamatos karbantartása, a lehetőségek kihasználása és a megtakarítás a fő alkotóelemei annak, hogy Feled község megfelelő ütemben fejlődjön, hogy újra központi szerepet töltsön be (mint egykor a múltban). A polgármester az önkormányzat működését úgy képzei el, mint egy vállalkozásnak a működését, ahol elengedhetetlen a folyamatos tanulás, mivel a tanulással az ember tud változtatni a saját helyzetén, a családja helyzetén és később a település és a régió

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

helyzetén is. A szlovákiai magyar térben sikeres fejlődést tudhatnak a maguk mögött Bős és Naszvad is, aminek eredményeképpen városi rangot kaptak.

Amikor a szlovákiai magyar falvakban és városokban az adott település társadalmi-gazdasági viszonyainak vizsgálata valósul meg, kutatva vannak az ott élők életmódjára és a magyar kisebbség identitására gyakorolt különböző hatások, akkor fontos megvizsgálni a mélyebb társadalmi problémákat is amelyek esetenként igen eltérőek lehetnek (pl. vannak olyan dél-szlovákiai falvak és városok, ahol a lakosság közel 1/5-e tartós munkanélküli több mint egy évtizede – egy gömöri közösségi vezető ezen csoportot úgy jellemezte: *„Ezen embereket nem tartós munkanélkülieknek, hanem munkaképtelennek nevezem, akiket meg kell tanítani az életnek az ábécéjére”*). Egy gömöri polgármester elmondta, hogy a községi hivatalban még mindig fából készült mellékhelyiség van és a falusi kútból hozott vízzel mossák meg a kezüket. *„El sem tudja képzelni egy pozsonyi törvényhozó, hogy milyen itt az élet. Nincs internet, nincs számítógép, a mobilelérhetőséget is csak egy szolgáltató szignálja teszi lehetővé.”*

Sikeres régió csak azon közösségekben építhető fel ahol a szívekben ott a kötődés a közösséget körülvevő utcákhoz, terekhez, mezőkhöz, erdőkhöz, folyókhoz, hegyekhez. A szlovákiai magyar kisebbség körében ezen kötődés ott van, az interjúalanyok (civil szervezetek kulcsemberei, polgármesterek, közéleti szereplők, kulturális egyesületek vezető, hivatalvezetők) elmondták, hogy ők mindent megtesznek azért, hogy a községeik, városaik, régióik élhetőek legyenek, valamint az ott élő magyar nemzeti kisebbség számára biztosított legyen a hivatali nyelvi kétnyelvűség, legyenek magyar óvodák, alapiskolák, középiskolák, valamint színvonalas kulturális rendezvények a magyar nemzeti identitás megőrzése végett.

A globalizációs folyamatok több területen jelentősen megrendítették az identitások eddigi formáit. Egy térség akkor tudja felvenni a versenyt a globális piacon, ha kialakít egy egységes, mindenki számára látható identitást, közösségi szinten pedig közös jövőhöz kapcsolódó elképzeléseket tud megfogalmazni. Az interjúk során kiderült, hogy a szlovákiai magyarság kevés ilyen regionális kötődést fejlesztő brandet hozott létre az elmúlt évek során. A regionális identitás és a magyar nemzeti identitás építésének egyik legsikeresebb szlovákiai példaként a csallóközi Kukkónia projekt említhető meg, amely projekt már a vizualitásában magában hordozza tájegység szimbólumát és a jobb jövő ígését. A Kukkónia projekt keretében létre lett hozva egy márkavédjegy, ami egész sor kiténő regionális terméket gyűjt egybe, szavatolva a termékek eredetét és kiváló minőségét.

A magyar nemzeti identitás megőrzésére kapcsán az interjúalanyok elismeréssel szóltak arról, hogy az EU-s források mellett az elmúlt fél évtizedben megjelent olyan

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

sikertörténet is a magyar kisebbségi kultúra támogatására, mint a Kisebbségi Kulturális Alap, amely a Kisebbségi Kulturális Alapról szóló 138/2017-es törvény alapján jött létre 2017-ben. A Kisebbségi Kulturális Alap a kultúra területén az első önálló, törvény által létrehozott intézmény a Szlovák Köztársaság történetében, amely a nemzeti kisebbségek jogaira összpontosít. Többen kiemelték, hogy a Kisebbségi Kulturális Alap támogatási rendszere egyszerű a benyújtástól kezdve egészen az elszámolásig, aminek köszönhetően népszerű a közösség körében.

Az interjúalanyok a szlovákiai magyarok nemzeti identitásának erősítésével kapcsolatban fontosnak tartották hangsúlyozni a Magyarországról érkező támogatásokat is, amelyek közül kiemelték a Bethlen Gábor Alapot, valamint a Baross Gábor Terv alapján megvalósuló Felvidéki Gazdaságfejlesztési Stratégiát. Mindkét nevezett támogatási program segíti a szlovákiai magyar kisebbség magyar nemzeti identitásának megőrzését, kulturális és gazdasági versenyképességének megerősödését. Ezen két forrás az elmúlt pár évben hatalmas segítség volt több ezer szlovákiai magyar számára ahhoz, hogy a szülőföldjén boldoguljon, megtartsa a magyarságát, ne kelljen neki elköltözni sem Magyarországra, sem máshova.

A szlovákiai magyar közösségben általános jelenség, hogy a közösséget érintő problémákra és igényekre sok esetben a kisebbségi magyar elit által kezdeményezett szakmai intézmények, civil szervezetek próbálnak megoldást találni (Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség – Csemadok, Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet, Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Szlovákiai Magyar Vállalkozók Szövetsége, Szlovákiai Magyarok Kerekasztala stb.). E tekintetben az elmúlt évtized folyamatai kedvezően alakultak, a dél-szlovákiai községekben és városokban egyre több szlovákiai magyar civil szervezet működik, amelyek az adott közösség problémáira dolgozzák ki a megoldásaikat, s az elképzeléseikre igyekeznek forrást is találni nemcsak Szlovákiából, hanem Magyarországról és számos EU-s eszközökből egyaránt.

Összefoglaló

Szlovákia nagy társadalmi és gazdasági megosztottságot mutat a régiók szintjén jelen levő eltérő gazdasági és társadalmi viszonyok miatt. A nyugati országrész (a főváros és vonzásterse), valamint a Vág folyó középső és felső folyása menti városi övezetek magas vállalkozói aktivitást, magas bérszintet és alacsony munkanélküliséget mondhatnak magukénak, míg az ország déli és keleti fele társadalmi-gazdasági szempontból stagnál, a munkaerő-piaci folyamatok tartósan, több évtizede kedvezőtlenek. A magyar kisebbség által lakott járások többségében a munkanélküliségi ráta az országos átlag felett van, míg a másik oldalon, a bérek tekintetében ezen járások messze elmaradnak az országos átlag alatt (sőt, még a megyei átlagot sem érik el). A magyar kisebbség által lakott régiók az iskolázottsági szint tekintetében is kedvezőtlenebb mutatókkal rendelkeznek az országos átlagnál, az átlagéletkor rövidebb, a kivándorlás intenzívebb, a populáció elöregedése előrehaladottabb.

Ezen eltérő regionális gazdasági és társadalmi viszonyok jelentős hatással vannak az itt élő lakosok nemzetiségi identitására, a nemzetiségi másság vállalására. Az ország gazdaságilag elmaradottabb régióiban jóval magasabb azon lakosok aránya, akik magyar anyanyelvet tüntettek fel, azonban a nemzetiségüként nem a magyart jelölték meg. Ezen magatartás mögött feltételezhető, hogy az amúgy is rossz gazdasági helyzetű régiókban nem szeretnék a magyar nemzetiségük vállalása miatt plusz emelt hátrányba kerülni az ott élők (többen elmondták, hogy kisebbségiként nehezebben tudnak érvényesülni, negatív diszkrimináció érte őket a nemzetiségük miatt a tanulmányaik során, a munkahelyeiken is több alkalommal, ezért szerintük kockázatos a magyar nemzetiség vállalása – „attól nem lesz olcsóbb a kenyér, ha a magyar nemzetiséget tüntetem fel különféle hivatalos ügyintézés során, pl. népszámláláskor”).

A nemzeti identitást az anyanyelv és a kultúra határozza meg. A kutatás kimutatta, hogy a magyar állampolgárságnak nincs szerepe a magyar identitás vállalásában, ahogyan a válaszadók többsége úgy nyilatkozott, hogy annak sincs fontos szerepe a magyar nemzeti identitásban, hogy valaki magyar sportolóknak, válogatottnak szurkol-e vagy sem. A megkérdezettek a magyar alapiskola látogatását fontosabbnak, meghatározóbbnak nevezték a magyarság megőrzéséhez, mint a magyar középiskolát. A kutatásba bekapcsolódó személyek döntő hányada szűkebb családi körben a magyar nyelvet használja, miközben a baráti körben a magyar nyelv egyedüli használata már alacsonyabb, visszaesik. A kutatás során sokan elmondták, hogy a nemzeti identitás megőrzésében fontos szerepet játszanak az óvodák és

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

iskolák mellett a kulturális rendezvények (nem csak a helyi jellegűek, hanem az országos rendezvények, pl. Duna Menti Tavasz, a gömbaszögi és martosi művelődési táborok), de ugyanúgy a sportélet rendezvényei is hozzájárulnak a magyar identitás megőrzéséhez (legyen az községek közti 5. ligás focimérkőzés, vagy a „felvidéki Csíksomlyó” - a zarándoklati célpontot jelentő DAC stadion Dunaszerdahelyen). Többen kiemelték az egyház egyházak szerepét is a magyar anyanyelv megőrzésében, valamint azt, hogy a magyar nemzeti közösség megmaradásához lényegesen hozzájárulna a vizuális kétnyelvűség további kiterjesztése Dél-Szlovákia magyarul lakta területein (ennek kapcsán kiemlítették a Kétnyelvű Dél-Szlovákia Mozgalmat, amely szerveződés tevékenysége a törvényben szabályozott nyelvi jogok biztosítására, valamint a nyelvi jogok bővítésének kikövetelésére (közúti jelzőtáblák, vasútállomások kétnyelvűsítése) irányult helyi kezdeményezések (pl. Kétnyelvű Gömörért és Nógrádért) közreműködésével az elmúlt évtizedben).

A kutatás során megszólítottak legnagyobb csoportja úgy határozta meg magát, mint felvidéki magyar, amit a szlovákiai magyar megnevezés követett. Ez az önmeghatározási megnevezés az elmúlt 1,5 évtized kulturális változásainak az eredménye, hiszen a 90-es években a Felvidék történelmi megnevezés használata igen ritka volt, de az elmúlt évek kommunikációs csatornáiban sűrűn használt fogalom mára széles körben elterjedt a szlovákiai magyarság körében Szlovákiára vonatkozólag, ahogy ezt mutatja ezen kutatás is. A kutatás során megállapításra került, hogy a válaszadók többsége számára a hazát a Felvidék jelöli, amit Szlovákia követ, majd jön a kistérség és a község/város ahol él. A megkérdezettek döntő többsége számára csakis a magyar nemzeti ünnepek és emléknapok a meghatározók, a szlovák ünnepeket és emléknapokat nem tartják fontosnak a mindennapjaikban.

A szlovákiai magyarok többsége az ország gazdaságilag legelmaradottabb régióiban él. Ezen régiókban a megélhetés nagyon nehéz, a lakosok migrációs nyomás alatt vannak azon térségek irányába ahol jobbak a munkaerőpiaci viszonyok. A jobb megélhetési feltételek mellett az elköltözés gyakori indító okaként vannak jelen a tanulmányok, a párkapcsolatok, a magyar nemzetiség negatív diszkriminációja (ugyanakkor a megkérdezettek döntő többsége pozitívan értékeli a szlovák-magyar együttélést, úgy a lakóhelyén, mint tágabb régióban, s a kölcsönös viszony javulásáról számolnak be az elmúlt pár évre visszatekintve a nagypolitika szintjén is), valamint a szlovák nyelv nem megfelelő ismerete. A lakhelyről való elköltözés kapcsán a leggyakrabban csak a járáson belül költöznének el, illetve ha külföldről van szó, akkor Magyarország nem szerepel kiemelten előnyben részesített célországként, amiben szerepet játszik az is, hogy sokan nyelvtanulási lehetőségek miatt is elköltöznének Szlovákiából.

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

A magyar identitás megőrzésében a szlovákiai magyar közösség körében meghatározó szereppel bírnak a szlovákiai magyar intézmények (beleértve a civil szervezeteket is), amelyek minőségi szolgáltatásokkal tudják vonzóvá tenni a magyar identitást.

Az elkövetkező évtizedekben a szlovákiai magyarság megmaradásának érdekében a meglévő szlovákiai magyar intézményrendszer további fejlesztése mellett kiemelten fontos a kisebbség által lakott falvak és városok versenyképes szociális és gazdasági fejlesztése, ugyanis csakis a jó megélhetést biztosító régiókban várható a jelenleg kedvezőtlen demográfiai folyamatok javulása, többek közt a születések számának az emelkedése a magyar családok körében (a vegyes párkapcsolatokból származó gyerekek döntő többsége nem magyar identitású lesz).

A szlovákiai magyarok lélekszámának csökkenése mögött elsődleges ok az asszimiláció, a nemzeti identitás megváltozása van. Ezért szükséges azon szemléletmód erősítése a magyar közösség körében, hogy magyarnak lenni Szlovákiában előnyt jelent a nyelvi és kulturális ismeretek gazdagságának köszönhetően. Azt, hogy a szlovákiai magyarok túlnyomó többségének nem okoz problémát az érvényesülés ezen kutatáson kívül más kutatások is bemutatták, többek közt a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézetnek a budapesti Nemzetpolitikai Kutatóintézettel közösen készített elemzése a szlovákiai magyarok érvényesülésével kapcsolatosan 2018-ban⁸.

⁸ <https://ujsoz.com/kozelet/a-magyarsag-nem-hatranly>

Források, irodalomjegyzék

- Agg Z., Nemes Nagy J. (2002) *A politika térségi és helyi szintjei*. - Bernek Á. (szerk.) A globális világ politikai földrajza. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 385-430. o.
- Bauer B., Pillók P., Ruff. T., Szabó A., Szanyi F., E., Székely L. (2017). *Magyar Ifjúság Kutatás 2016. Gyorsjelentés a Kárpát-medencei fiatalokról*. Budapest: Új Nemzedék Központ.
- Blotevogel H.H., Heinritz G., Popp H. (1989) „*Regionalbewusstsein*” - *Zum Stand der Diskussion um einen Stein Anstosses*. - Geographische Zeitschrift. 2. 65-88. o.
- Enyedi Gy. (2001): Tájak, régiók, települések Magyarországon. – Ezredforduló 4. szám, p. 19-23.
- Eriksen T.H. (2005) *Etnikai osztályozás: mi ésők*. In Kántor Z., Majtényi B. szerk., Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről, Budapest, Rejtjel, 148
- Gyurgyik L. (2014). *A szlovákiai magyarság demográfiai folyamatai 1989-től 2011-ig – Különös tekintettel a 2001-től napjainkig tartó időszakra*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Hankiss E. (2005) *Transznacionális identitásképzés a Nyugat-Pannon Eurégióban. Ausztria - Magyarország* Phare CBC program. Kőszegi Európai Egyetemi Intézet, Kőszeg. 28-32. o. A határmentiségtől az integrált határrégióig. (2005) Kutatás a PHARE CBC 2002 program támogatásával. MTA RKK NYUTI, Győr
- Hegy F.B. (2007) *Regionális identitás*. Rechnitzer J. (szerk.) Nyugat-Dunántúl. MTA RKK, Pécs Budapest. XIV. fejezet. 387-400. o.
- Ipsen, D. (1993) *Regionale Identität - Raumforschung und Raumordnung*. 1. 9-18. o.
- Macháček L (2010) : Výsledky z výskumu občanov SR maďarskej národnosti. In: Studia Politica Slovaca - 2/2010
(https://www.sav.sk/journals/uploads/04191129SPS_2_2010%20L%20Machacek.pdf)
- Lampl Zs., Tóth K. (2002). Mozaik2001 Gyorsjelentés- Felvidék. In A. Szabó, B. Bauer, L. Laki, & I. Nemeskéri, *Mozaik 2001 Gyorsjelentés. Magyar fiatalok a Kárpát-medencében* (old.: 49-82.). Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet.
- Lampl Zs. (2008): Magyarok és szlovákok. Szociológiai tanulmányok nem csak az együttéléstről. Fórum Kisebbségkutató Intézet. (<https://mek.oszk.hu/08000/08070/08070.pdf>)
- Lampl Zs. (2009) A nemzeti identitás, avagy a magyar márka megőrzése. <http://www.kerekasztal.org/2015/02/lampl-zsuzsanna-a-nemzeti-identitas-avagy-a-magyar-marka-megorzese/>
- Lampl Zs. (2012): A szlovákiai magyarok szociológiája. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja
- Lampl Zs. (2019): A 2018-as szlovákiai magyar identitáskutatás elsődleges eredményei (<http://forumszemle.eu/archiv/?szemle=2019-1>) In: Fórum Társadalomtudományi Szemle 2019/1
- Lelkes G. (2008): Régiók és gazdaság. Regióny a hospodárstvo, Regions and economy. Fórum inštitút pre výskum menšín, Šamorín, 258 s., ISBN 978-80-89249-21-3
<https://mek.oszk.hu/06600/06694/06694.pdf>
- Lengyel I., Rechnitzer J. (2004) *Regionális gazdaságtan*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs.
- Lukovics M. (2004) *A regionális identitás szerepe a regionális gazdaságfejlesztésben*. - Czagány L., Garai L. (szerk.) A szociális identitás, az információ és a piac. SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei. JATE Press, Szeged. 214-228. o.
- Nemes Nagy J. (2009) *Terek, helyek, régiók. A regionális tudomány alapjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Paasi A. (2000) *Re-constructing regions and regional identity*. <http://www.kun.d/socgeo/n/colloquium/Paasil.pdf>
- Paasi A. (2002) *Regional Transformation in the European Context: Notes on Regions, Boundaries and Identity*. - Space & Policy. 2. 197-201. o.
- Paasi A. (2003) *Region and Place: regional identity in question*. - *Progress in Human Geography*. 4. 475-485. o.
- Péter Lilla (2011): A nemzeti identitástudat megalapozásának lehetőségei óvodáskorban a projekt módszer által -Katolikus Pedagógia - Nr 2 (1/2011) - <http://www.pedkat.pl/images/czasopisma/pkw2/art11.pdf>
- Raagmaa G. (2002) *Regional identity in Regional Development and Planning*. - *European Planning Studies*. 1. 55-76. o.

A társadalmi-gazdasági területi különbségek hatásának vizsgálata az életmódra és a magyar kisebbség identitására

van Houtum, H., Lagendijk A. (2001) Contextualising *Regional Identity and Imagination in the Construction of Polycentric Urban Regions: The Cases of the Ruhr Area and the Basque Country*. 4. – Urban Studies- 747-767. o.

Tóth K. (2006). A szlovákiai magyar kulturális intézmények. In Csanda Gábor—Tóth Károly (szerk.): Magyarok Szlovákiában — Kultúra (1989—2006). Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet, 223—235. p.

www.upsvar.sk

www.statistics.sk

<http://www.nro.vlada.gov.sk/>

<https://www.employment.gov.sk/sk/>

<https://uj szo.com/kozelet/a-magyarsag-nem-hatran y>

<http://www.kerekasztal.org/2015/02/gyurgyik-laszlo-a-szlovakiai-magyarsag-demografiai-folyamatai-a-kilencvenes-evektol-napjainkig-kulonos-tekintettel-az-ezredfordulo-utani-evekre/>

<http://www.kerekasztal.org/2012/06/ki-a-magyar-a-nemzetisegi-es-az-anyanyelvi-adatok-tukreben/>

https://portal.cor.europa.eu/egtc/Register/Documents/2465_egtc_map.pdf